

**Prata
politik!**

ETT METODMATERIAL OM

DEMOKRATISKA SAMTAL I SKOLAN

Innehåll

Skolans värdegrund och demokratiuppdrag

– Om styrdokument och riktlinjer som är grunden för hur ni på er skola ska arbeta med samtal om politik.

FÖRE – Att tänka på före!

– Om hur elever och olika personalgrupper kan arbeta med de politiska partiernas närvaro på skolan.

UNDER – Genomför tillsammans!

– Metoder, tips och diskussionsfrågor för elever och personal på skolan.

EFTER – Utvärdera och följ upp!

– Metoder för att utvärdera de aktiviteter som politiska partier har deltagit i på skolan.

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2018
ISSN 1651-2855 • ISBN 978-91-85933-73-4

projektledare Henrik Karlsson • *text* Myndigheten (MUCF) med underlag från Emma Stark
grafisk form Christián Serrano • *illustration* Sofie Kindahl • *tryck* DanagårdLITHO AB

distribution

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Box 17801, 118 94 Stockholm
tfn 08-566 219 00 • *e-post*: info@mucf.se • *webbplats*: www.mucf.se

Förord

Alla unga ska ha goda levnadsvillkor och makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen! Så är det inte alltid idag. Allt för få unga är nöjda med sin möjlighet att påverka lokalt och ännu färre är medlemmar i ett politiskt parti men intresset för politik och politiska frågor är inte lågt.

Prata politik! vänder sig till dig som på något sätt arbetar med unga. Skriften kan hjälpa dig att hitta nya sätt att prata om politik och demokrati med unga. Vi vill inspirera dig, ge dig verktyg och stöd att lyfta dessa viktiga frågor för samhället. Frågor som makt och inflytande är angelägna för de unga som du arbetar med.

Syftet med metodmaterialet är att bjuda in till samtal om politik i skolan samt att ge stöd till lärare på skolor som bjuder in politiska partier. För att medverka till ett intresse för politik behöver unga få vara med och se kopplingen mellan viktiga vardagsfrågor och de politiska besluten och partiernas ideologier. Men det handlar även om, om ungas åsikter, inflytande och roll i ett demokratiskt samhälle. Stora frågor som unga berörs av i sin vardag, både i och utanför skolan. Du som arbetar med unga kan bidra till att de får verktyg för att kunna vara med och påverka och därmed göra skillnad både i deras egna liv och andras.

Lena Nyberg, generaldirektör
Myndigheten för ungdoms och civilsamhällsfrågor

Inledning

Politisk information finns överallt, även i skolan. Eleverna möter politiska budskap i sin vardag genom nyheter och sociala medier.

För partier och andra föreningar är skolan också en viktig kanal för att nå unga, eventuella nya medlemmar eller röster, framförallt när det är valår. Förutom att vara en plats där barn och unga tillgodogör sig kunskap så är skolan en mötesplats och den plats där en ung människa befinner sig en stor del av sin tid. Kanske är det i skolan som en elev för första gången träffar en kommunpolitiker, en annan ung människa som valt att engagera sig politiskt eller lär sig om hur samhället fungerar och vilka rättigheter man har enligt barnkonventionen.

En skola som är öppen för omgivningen, och dit partier och andra organisationer är välkomna för att möta eleverna, kan vara en plats där nya tankar väcks som eleven på olika sätt förvaltar livet ut. Det är också ett sätt att ta tillvara det engagemang som redan finns och utgå från de frågor som är viktiga för eleverna där och då.

Att diskutera politik i skolan och att bjuda in de politiska partierna väcker också frågor. Hur kan skolan se till att alla partier är välkomna under samma förutsättningar? Hur kan du som lärare se till att frågorna tas upp på ett allsidigt sätt? Vad innebär det att vara en skola där diskussioner tillåts samtidigt som skolan inte är värde-neutral?

Syftet med materialet är att göra det enklare för skolor att arbeta systematiskt och kvalitativt med samtal om politik i skolan. Vi vill också ge stöd till lärare på skolor som bjuder in politiska partier.

Kanske har ni på er skola arbetat länge med de politiska partierna men vill få nya idéer eller kanske har du som samhällskunskapslärare för första gången fått ansvaret för att planera skolans partidebatt och letar efter metoder och tips på hur ni kan göra? Förhoppningsvis kan metodmaterialet ge stöd eller inspiration till att utveckla arbetet med politisk information och partiernas närvaro på skolan. Materialet presenterar olika förhållningssätt och perspektiv och en del konkreta tips och metoder.

Om materialet

Det här metodmaterialet är inget facit för hur skolorna på bästa sätt kan arbeta med politisk information på skolan. Det är ni som arbetar på skolan, pedagoger och övrig personal, som är experter i er egen verksamhet. Läs och bläddra i materialet och plocka bitar som du tycker att ni på er skola kan ha användning av eller frågeställningar som ni kan diskutera vidare på er skola.

I metodmaterialet finns frågeställningar som ni kan diskutera i lärarkollegiet. Se gärna arbetet med politisk information i skolan som en möjlighet att jobba tillsammans i lärargruppen. Utveckla undervisningen genom att sätta av tid för att gemensamt utvärdera vad ni gör och diskutera de frågor och teman som lyfts i materialet. Metodmaterialet är tänkt att vara en resurs för alla lärare, inte bara samhällslärarna. Det är ett material för att stimulera hela skolan att skapa utrymme för samtal om politik i skolan.

Det kollegiala lärandet är en viktig framgångsfaktor. Det innebär alltså att lärare samarbetar genom att systematiskt analysera och utvärdera både det egna arbetet och varandras arbete för att tillägna sig nya kunskaper. Ett kollegialt lärande kan utformas på många sätt men det Skolverket lyfter upp är att det bör vara långsiktigt och systematiskt samt baseras på forskning och lokala erfarenheter.

Era egna erfarenheter på skolan är en viktig källa till nya insikter. Så ta den möjlighet som finns att i lärarkollegiet, och bland övrig personal, skapa en miljö där alla känner sig trygga i att utvärdera, diskutera och framföra tankar på hur ni kan utveckla ert eget arbete.

Använd materialet för att utveckla ert befintliga arbete

De flesta skolor har erfarenhet av att på olika sätt arbeta med partier och politisk information i skolan. Prata politik kan användas som en resurs för att stärka det arbete ni redan gör. När arbetet med politik i skolan kontinuerligt planeras, följs upp och utvecklas i förhållande till de nationella målen genomförs det som en del i verksamhetens systematiska kvalitetsarbete.

Hur materialet är utformat

I materialet hittar du fyra delar. Det första kapitlet resonerar kring skolans värdegrund och demokratiuppdrag samt varför det kan vara viktigt att prata politik i era verksamheter. Därefter är kapitlen uppdelade kring Före, Under och Efter. Syftet med uppdelningen är att ge förslag på hur ni på skolan eller i er verksamhet kan arbeta med samtal om politik både under och efter de aktiviteter ni genomför. De arbetsmetoder, exempel och diskussionsfrågor som presenteras kan givetvis användas på många olika sätt och processen är inte alltid en rak linje. Utgå från er verksamhet och använd materialet på ett sätt som passar er för att utveckla ert befintliga arbete.

Lästips!

Läs mer om kollegialt lärande i *Forskning för klassrummet – vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i praktiken* (Skolverket 2013a).

Skolans värdegrund och demokratiuppdrag

Först tar vi upp skolans demokratiuppdrag och systematiskt kvalitetsarbete. Vi presenterar de styrdokument och riktlinjer som är grunden för hur ni på er skola ska arbeta med samtal om politik.

FÖRE

Att tänka på före!

Därefter tar vi upp viktiga frågeställningar som skolan behöver tänka på före sina aktiviteter. Vi presenterar tips på hur ni på skolan kan ta fram en handlingsplan för de politiska partiernas närvaro på er skola och hur ni kan involvera eleverna och personalgruppen. Diskutera vart ni ska, vad ni har för mål och hur ni vill att det ska fungera på skolan, vilka arbetssätt ni vill använda er av.

UNDER

Genomför tillsammans!

Vi tar sedan upp olika metoder, tips och diskussionsfrågor som du kan inspireras av och använda med dina elever eller i personalgruppen. Vilka övningar kan ni använda er av när ni till exempel genomför aktiviteter med de politiska partierna? Hur lägger man upp en partidebatt på skolan och vad innebär det att vara moderator.

Här finns också inspiration och tips kring bokbord med mera.

EFTER

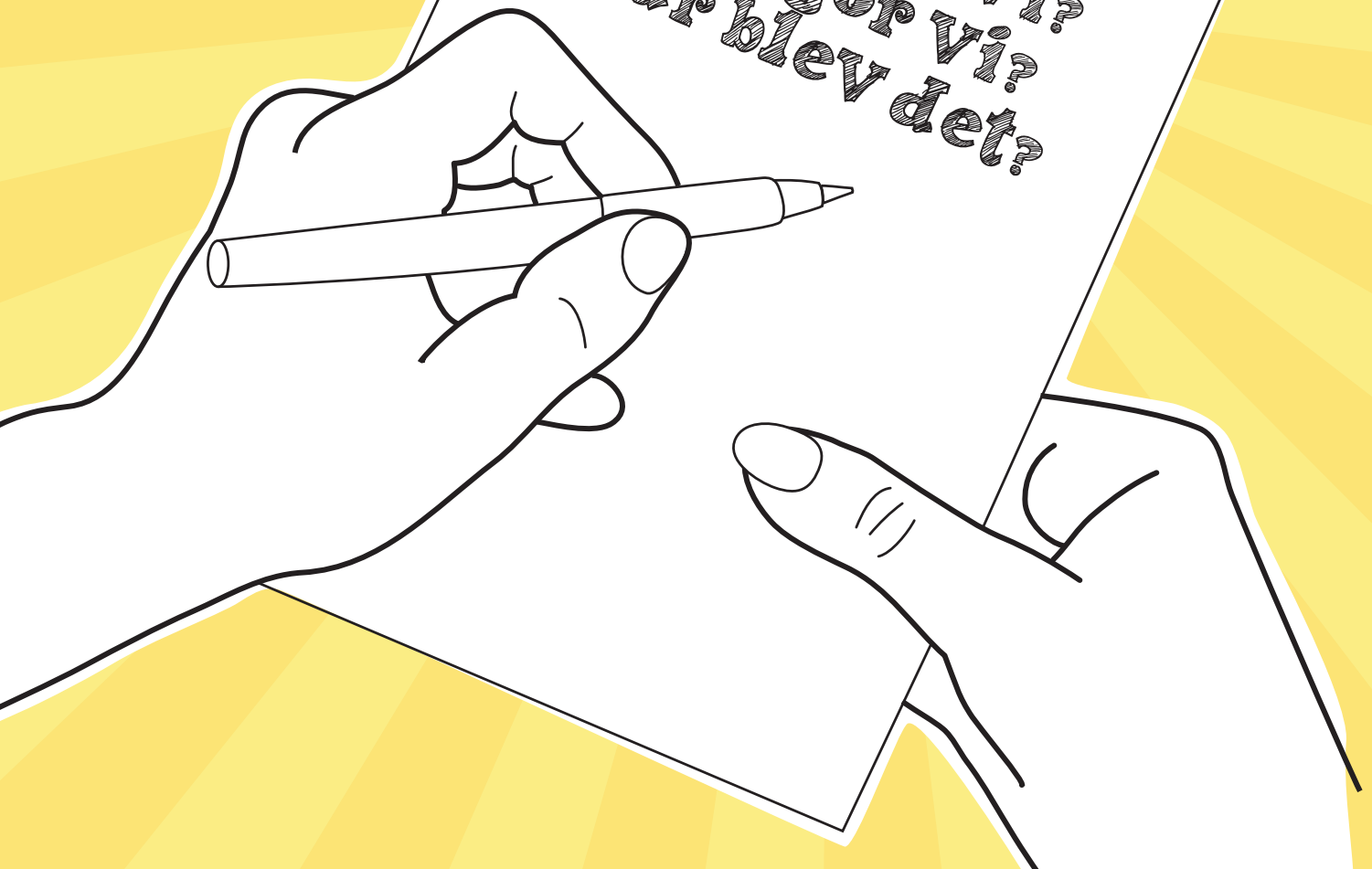
Utvärdera och följ upp!

Utvärderingen är minst lika viktig som planeringen. Vi tar upp olika metoder för att utvärdera och följa upp aktiviteter där politiska partier deltagit i skolan genom samtal med eleverna och även tips på hur du som lärare kan diskutera valresultatet.

Lärande exempel

I slutet av boken hittar du intervjuer med bland annat lärare, rektorer och elever som berättar om hur de har gjort på sina skolor. Intervjuerna kan även användas som underlag för diskussioner. Här finns också tips på material och webbplatser som ni kan använda er av.

Var är vi?
Vart ska vi?
Hur gör vi?
Hur blev det?

Skolans värdegrund och demokratiuppdrag

Skolan ska både ge eleverna kunskap om demokrati och mänskliga rättigheter, den ska verka i demokratiska arbetsformer där både elever och personal har inflytande över arbetet och miljön på skolan.

Skolan ska också fostra demokratiska samhällsmedborgare, vilket sker när skolans aktiviteter och miljö genomsyras av de grundläggande demokratiska värderingarna och respekten för de mänskliga rättigheterna (www.skolverket.se).

Här presenterar vi de styrdokument och riktlinjer som är relevanta för samtal om politik i skolan. I diskussionerna om hur ni ska arbeta på er skola är det bra att ha en gemensam bild av de styrdokument och riktlinjer som finns på området.

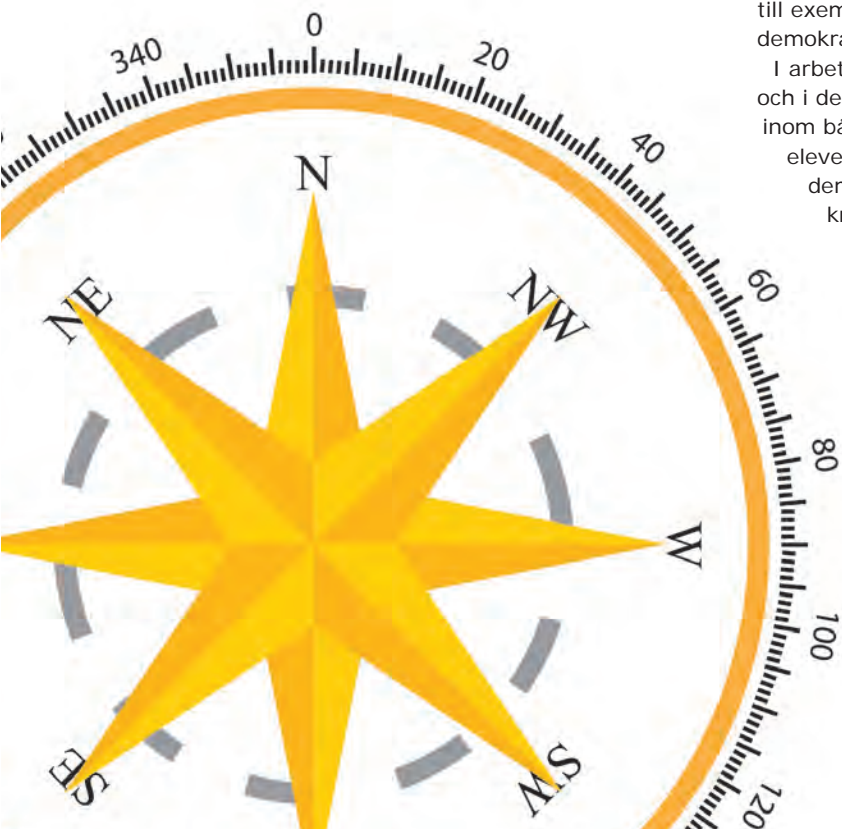
Om, genom och för

Att i sitt arbete i skolan utgå från värdegrunden betyder att i möten med elever, kollegor och föräldrar ha ett förhållningssätt som bygger på de demokratiska värderingarna. Undervisning i demokrati handlar inte bara om att undervisa om vad demokrati är utan också om att visa vad det är i praktiken (www.skolverket.se).

Skolans demokratiuppdrag kan beskrivas med orden *om, genom* och *för*.

Man lär om demokrati och hur partierna fungerar, genom demokratiska arbetsmetoder som till exempel samtal, vilket ger kunskaper för demokrati.

I arbetet med de politiska partierna i skolan och i det här materialet finns delar som rymms inom både *om, genom* och *för*. Genom att eleverna lär sig mer om partierna och träffar dem i verkligheten lär de sig om hur demokratin i samhället fungerar. Genom att ni inkluderar eleverna i planeringsarbetet och till exempel låter dem moderera debatten lär sig eleverna genom demokratiska arbetsformer. Och när ni går igenom och övar er i källkritik, analyserar hur partierna argumenterar och gör värderingsövningar, lär sig eleverna *för* demokrati, det vill säga för att kunna vara aktiva i samhället (Skolverket 2013b).

Styrdokument och riktlinjer

Den svenska skolan har ett uppdrag som innebär att den ska förmedla och förankra både kunskaper och demokratiska värden. Arbetet med skolans värdegrund ska genomsyra hela verksamheten, organisationen, undervisningen samt övriga möten och aktiviteter (Skolverket 2013b). Skolan ska förutom att förmedla ämneskunskaper också förbereda eleverna inför ett framtida liv som aktiva samhällsmedborgare, men barn och unga har också rättigheter här och nu. Utbildningen ska enligt skollagen (SFS 2010:800):

- Främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge eleverna en god grund för aktivt deltagande i samhällslivet (skollagen 10 kap. 2 §).
- Förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna som det svenska samhället vilar på (skollagen 1 kap. 4 §).

”Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de grundläggande mänskliga rättigheterna som

- människolivets okränkbarhet
- individens frihet och integritet
- alla människors lika värde
- jämställdhet
- solidaritet mellan människor.”

(skollagen 1 kap. 5 §)

Eleverna ska utveckla den kompetens de behöver för att utöva ett aktivt medborgarskap i ett demokratiskt samhälle. I praktiken består den medborgerliga kompetensen av:

1. De grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället enligt lagstiftningen vilar på, däribland tolerans, jämlikhet, solidaritet, respekt för mänskliga rättigheter och olikheter samt för vår gemensamma miljö.
2. Nödvändiga teoretiska kunskaper som behövs för att aktivt kunna delta i samhällslivet, däribland kunskap om politik, samhälle och hur demokratin fungerar.
3. Praktiska färdigheter och förmågor som behövs för att leva och verka i ett demokratiskt samhälle, exempelvis läs- och skrivförmåga, grundläggande matematiska färdigheter, kommunikationsförmåga, informationssökningskompetens och kritiskt tänkande. Eleverna måste lära sig att bedöma och hantera det ständiga kunskaps- och informationsflödet i samhället, men också få praktisk erfarenhet av ansvarstagande, delaktighet och medinflytande samt träning i att arbeta i demokratiska former.”

(Skolinspektionen 2012)

Tänk på!

Den medborgerliga kompetensen bygger alltså på värderingar, kunskaper och förmågor. Diskutera hur arbetet med politisk information och politiska partiers närvaro på er skola bidrar till eller skulle kunna bidra till att eleverna tillgodogör sig den medborgerliga kompetensen?

engagemang

Att bjuda in partierna till skolan, vad gäller?

Att bjuda in de politiska partierna till skolan är ett sätt att arbeta med demokratiuppdraget och omvärldskontakter.

Från och med den 1 januari 2018 gäller en ny bestämmelse i skollagen som tydliggör vad som gäller när en skola ska bjuda in politiska partier. Bestämmelsen anger att en skola får begränsa antalet partier som bjuds in om det görs på objektiv grund. Du kan läsa mer om den nya bestämmelsen i regeringens proposition 2017/18: 17, Politisk information i skolan.

Den nya bestämmelsen utgår från objektivitetsprincipen

Den nya bestämmelsen tydliggör att en skola som vill bjuda in politiska partier får begränsa antalet partier som bjuds in om urvalet av partier görs på objektiv grund. Bestämmelsen utgår från objektivitetsprincipen i 1 kap. 9 § regeringsformen, som skolan måste följa. En skola som bjuder in politiska partier måste göra det på ett sakligt och opartiskt sätt (Prop. 2017/18: 17).

Det är viktigt att komma ihåg att urvalet av politiska partier inte får göras i syfte att utesluta ett visst parti på grund av partiets åsikter. Att göra det är i strid med objektivitetsprincipen.

Tänk på!

Även fristående skolor måste följa objektivitetsprincipen och den nya bestämmelsen i skollagen när de bjuder in politiska partier.

Hur kan skolan begränsa antalet politiska partier som bjuds in?

Den nya bestämmelsen förtydligar hur en skola med beaktande av objektivitetsprincipen kan begränsa antalet politiska partier som bjuds in. Skolan kan begränsa sin inbjudan till samtliga partier som är representerade antingen i riksdagen, kommunfullmäktige (inklusive landstings- eller regionfullmäktige) eller i Europaparlamentet. Skolan får också bjuda in politiska partier utifrån ett annat urval, om urvalet sker på en annan objektiv grund. Inbjudan kan till exempel begränsas till partier som har rätt till statligt eller kommunalt partistöd eller som har rätt till valsedlar på statens bekostnad.

Lästips!

Läs mer om vilka regler som gäller kring politisk information i skolan på Skolverkets webbplats: skolveket.se

Tänk på!

Många kommuner har tagit fram egna riktlinjer på kommunnivå om vad som ska gälla på kommunens skolor. Kommunen kan dock inte genom egna riktlinjer besluta om avsteg från de lagar och regler som gäller.

Läs mer om stödmaterial för kommuner som Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tagit fram på: skl.se

Vem beslutar om skolan ska bjuda in politiska partier?

Det är rektorn som beslutar om skolan ska bjuda in politiska partier för att medverka i utbildningen och om antalet partier ska begränsas. Rektorn får delegera uppgiften till någon annan inom skolenheten.

Det är alltid skolan som bjuder in politiska partier för att medverka i utbildningen även om initiativet till ett besök kommer från ett eller flera partier. Partierna bjuds in som ett led i utbildningen och inte utifrån de politiska partiernas intresse av att få komma till skolan.

Måste även andra politiska partier än de som har bjudits in ges möjlighet att lämna information till eleverna?

Nej, om rektorn har gjort ett urval av partier på objektiv grund så behöver inte andra partier som har anmält intresse för att medverka i utbildningen ges den möjligheten.

Rektorn kan dock besluta att eleverna ska ges möjlighet att ta del av information också från andra politiska partier som har anmält intresse för att medverka. Det är i så fall rektorn som avgör när och på vilket sätt det är lämpligt att partierna lämnar sin information. Utgångspunkten är vad som är lämpligt för elevernas utbildning, inte vad som ligger i de politiska partiernas intresse. Rektorn kan till exempel besluta att partierna får lämna information skriftligen, vid ett bokbord eller genom att medverka i utbildningen på annat sätt. Även i den här situationen måste rektorn vara saklig och opartisk.

Måste skolan bjuda in politiska partier?

Nej, skolan måste inte bjuda in politiska partier. Det är rektorn som beslutar om skolan ska bjuda in politiska partier. Skolan är inte en allmän plats och politiska partier har inte någon rätt att komma till skolor och sprida sitt budskap.

Skolan har ett viktigt demokratiskt uppdrag, men kan fullgöra sitt uppdrag på olika sätt. Att bjuda in politiska partier till skolan är ett av flera sätt att arbeta med det demokratiska uppdraget. Rektorn måste bedöma om det är lämpligt och i enlighet med elevernas bästa att skolan bjuder in politiska partier. Det är viktigt att ordningen och arbetsmiljön för både elever och personal blir god när skolan bjuder in politiska partier.

Skolverkets mening är att skolan bör uppmuntra att politiska partier kommer till skolan och ta tillvara de möjligheter som samverkan med dessa kan medföra.

Måste skolan ta emot partier med åsikter som strider mot skolans värdegrund?

Skolan är inte en allmän plats och politiska partier har inte någon rätt att komma till skolor och sprida sitt budskap. Det är rektor som beslutar om politiska partier ska bjudas in för att medverka i utbildningen. Rektorn får begränsa antalet partier som bjuds in, men bara om urvalet görs på objektiv grund. Rektorn får inte göra urvalet av politiska partier i syfte att utesluta ett visst parti på grund av partiets åsikter. Att göra så är i strid med objektivitetsprincipen.

Skolan är inte värdeneutral – vad innebär det?

Även om det ska vara högt i tak och att diskussioner ska kunna föras i skolan så får skolan aldrig vara värdeneutral och demokratiska värden får inte kränkas. Att skolan inte är värdeneutral innebär att den inte är neutral inför de värden som ska genomsyra skolan. Ingen får diskrimineras i skolan och främlingsfientlighet ska bemötas med kunskap och diskussion. Elever kan ha åsikter som är antidemokratiska eller synpunkter på olika människors rättigheter, men skolan är aldrig neutral när det gäller de grundläggande demokratiska värderingarna, utan står för och ska förmedla dessa. Det innebär att du som personal i skolan har ett ansvar att bemöta och ta avstånd från uttryck av värderingar och åsikter som går emot de grundläggande värderingarna. Det innebär också att alla på skolan har rätt att bemötas med respekt.

Diskriminering, trakasserier och kränkande behandling är tydliga exempel som står i strid med värdegrunden och där skolan och du som lärare har ett ansvar att reagera. Rektor och huvudman har ett ansvar att utreda och agera om en elev utsätts för kränkande behandling. Men också attityder som rasism och främlingsfientlighet strider mot värdegrunden.

FAKTARUTA

"Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser."

(Skolverket 2016)

När externa organisationer och partier bjuds in till skolan finns det en risk att åsikter som bryter mot skolans värdegrund yttras eller att material som innehåller sådana budskap tas med in i skolmiljön. Men rasistiska, antidemokratiska eller kränkande budskap kan också nå elever genom sociala medier eller i form av symboler. Det är viktigt att låta värdegrundsarbetet genomsyra hela verksamheten på skolan. Då står ni bättre rustade om det skulle vara så att det i samband med politiska partiers besök på skolan förekommer nedsättande kommentarer kopplat till kön, klass, etnicitet, funktionsförmåga, könsidentitet eller sexuell läggning.

Det kan finnas yttringar som går över gränsen och blir brottsliga i form av hot, förtal eller hets mot folkgrupp. Det kan finnas i material som sprids på skolan eller framförs av elever eller personer som bjudits in till skolan. För att kunna gripa in när åsikter som står mot värdegrunden yttras eller när elever kränks, av varandra eller av inbjudna föreläsare eller debattörer, krävs också att alla lärare och all personal känner sig trygga i att veta var gränsen går.

Tänk på!

Använd skolans likabehandlingsplan eller läs mer i Skolverkets material om likabehandlingsplaner.

Tänk på!

Frågor som väcker starka känslor kommer då och då upp i skolan. Ibland kan de skapa spänningar i klassrummet och det behöver lärare hantera. Elever behöver få möjligheter att diskutera även kontroversiella frågor. Tillsammans kan lärare utveckla sitt arbete att leda också dessa samtal. Det är en viktig del i skolans demokratiska uppdrag. Nu finns även ett stöd för rektorer att leda skolans arbete med dessa frågor. Sök efter stödmaterialet *Undervisa om kontroversiella frågor* på skolverkets webbplats: skolverket.se

Arbeta långsiktigt

Att arbeta med politisk information och partiers närvaro i skolan är inte avgränsat till de år det är allmänna val. Det är viktigt att skolans arbete med dessa frågor är långsiktigt och systematiskt. Ett systematiskt kvalitetsarbete är en fortlöpande process där personalen på skolan tillsammans diskuterar verksamheten utifrån fyra frågor som synliggör vad som fungerar och vad som behöver utvecklas:

- Var är vi?
- Vart ska vi?
- Hur gör vi?
- Hur blev det?

Processen knyts samman när den sista frågan blir ett sätt att inleda ny beskrivning ert nuläge (Var är vi?). som kan ligga till grund för fortsatt kvalitetsarbete.

Perspektiven ett systematiskt kvalitetsarbete det kan mycket väl användas som ett verktyg när ni planerar arbetet. Det kan till exempel vara ett sätt skapa en överblick över var er skola befinner sig nu och vad ni behöver utveckla i ert befintliga arbete för att få till ett mer systematiskt sätt att arbeta med politisk information och partiers närvaro i skolorna. Att återkommande diskutera frågeställningarna i det systematiska kvalitetsarbetet är något som kan vara användbart för att utveckla skolans rutiner och arbetsätt (Skolverket 2015).

Var är vi?

En bra utgångspunkt för kvalitetsarbetet är att tillsammans med personal och elever samla tidigare erfarenheter av att arbeta med politik i skolan. Kanske har ni gjort kartläggningar och utvärderingar av olika slag som kan ligga till grund för diskussionerna om var ni är nu.

- Hur långt nådde ni med de målsättningar som ni hade förra gången?
- Vad har ni gjort som har lett till att ni uppfyllt de mål ni har?
- Framgår orsakerna tydligt av den dokumentation ni har eller behöver ytterligare uppföljning eller utvärdering genomföras?

Skolan kan även behöva ta upp frågor om demokratiuppdrag och värdegrundsarbete. Här underlättar det att eftersträva en gemensam syn på hur kunskaper och värden hänger ihop. Vilka värden det handlar om och hur de konkret gestaltas i och utanför undervisningen. Undersök vilka kunskaper som i nuläget finns kring frågorna:

- Vet ni vad som gäller och hur ni bäst ska jobba med det?
- Vilka har dessa kunskaper?
- Behöver ni fylla på med mer kunskap?
- Vem eller vilka fattar beslut?
- I vilka frågor finns utrymme för eleverna att utöva inflytande?

Vart ska vi?

För att kunna avgöra vad ni vill utveckla behöver ni med andra ord göra en analys av det tidigare arbetet och vad det ledde till. Analysens uppgift är att på ett trovärdigt sätt bedöma kvaliteten i förhållande till de nationella målen och att hitta faktorer som har påverkat måluppfyllelsen.

Därefter kan personal och elever tillsammans formulera mål för det planerade arbetet med politik i skolan. Målen bör vara kopplade till styrdokumentet och uppdragen för skolan.

- Vilka lärandemål och delar i centralt innehåll stämmer och passar in?
- Finns andra målsättningar som ligger utanför själva undervisningen?

Utgångspunkt för målen kan vara den analys som gjorts och en gemensam förståelse av vart skolan står i dessa frågor i dagsläget. Bra mål är konkreta och möjliga att utvärdera. De är också rimligt många och möjliga att nå. Ofta är det bättre med ett fåtal konkreta mål än för många otydliga. För att målen lättare ska kunna följas upp behöver de formuleras i en handlingsplan eller i något annat dokument.

Hur gör vi?

Utifrån de mål som satts upp kan sedan personal och elever planera vad som ska göras för att nå målen.

- Vilka ämnen och lärare är inblandade och på vilket sätt?
- Vilka roller och vilket ansvar har respektive person och grupp (rektor, övrig personal, elever, elevkår och elevråd)?

I Prata politik finns gott om metoder och tips som kan användas. Vilka metoder väljer ni och varför? Har ni erfarenhet av metoderna eller kunskaper att använda dem?

Hur blev det?

Uppföljning och utvärdering är en central del i kvalitetsarbetet. Efter en aktivitet där politik i skolan har varit ett bärande inslag är det bra att utvärdera om och hur väl ni nått de mål som sattes upp. Enkäter och olika former av diskussioner kan vara verktyg för att ta reda på hur det blev. Resultat i skolval och erfarenheter av genomförda besök av politiska partier kan vara saker som man diskuterar tillsammans. Lärare och elever tar upp upplevelser och erfarenheter av processer och arbetet utifrån vad som var målsättningen. Dokumentation av detta sista steg är sedan en bra grund för ett nytt nuläge

- Satte ni upp bra mål utifrån hur ni uppfattade ert nuläge?
- Valde ni rätt metoder för att nå dessa mål?
- Vilka framgångsfaktorer och utvecklingsområden kan ni identifiera?
- Hur upplever eleverna att det gått i de olika delarna av processen (före, under och efter)?
- Vilka förändringar ser ni och vad hade ni förväntat er utifrån ert utgångsläge?

Att
tänka på
före!

FÖRE

Att tänka på före!

Ett sätt att arbeta med skolans demokratiska uppdrag är att låta de politiska partierna och andra organisationer komma till skolan och möta eleverna. Det finns givetvis många sätt att göra det på och det är du som lärare eller skolledare som bäst känner till just era förutsättningar.

Här presenterar vi förslag på hur ni gemensamt kan förbereda er inför aktiviteter. Det handlar till exempel om att diskutera varför och hur ni vill jobba med de politiska partierna samt om vilka metoder ni vill använda er av för att samtala om demokrati och politik. Om ledning, lärare, elever och övrig personal vet varför, och varit med om att utforma på vilket sätt, politiska partier är välkomna till skolan så är förutsättningarna för ett lyckat deltagande bättre.

Att eleverna ges inflytande över sin lärmiljö är också något som betonas i skolans styrdokument *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* (Skolverket 2016). Med fördel görs det förberedande arbetet gemensamt av skolledning, lärare och elever. I det här kapitlet tar vi även upp hur demokratiska samtal kan användas.

Elevinflytande och ett demokratiskt arbetssätt

Det demokratiska uppdraget handlar om att skolan ska verka genom demokratiska metoder. Eleverna ska inte bara ha möjlighet till inflytande i skolan och över undervisningen, de har rätt till det. Inflytandet kan ges både i vardagen och som ett strukturellt inflytande genom till exempel elevråd och klassråd. Det kan även handla om vilka regler som ska gälla när eleverna ska delas in i grupper (Skolverket 2013b). I *Prata politik!* föreslår vi därför olika sätt att ge eleverna inflytande i arbetet med politisk information på skolan.

Hur arbetar vi?

Ett gemensamt och konsekvent förhållningssätt innebär att skolan har en helhetssyn kring elevernas kunskapsutveckling, ett främjande och förebyggande värdegrundsarbete och det demokratiska medborgarfostrande uppdraget. En gemensam hållning innebär inte att alla ska göra och tycka likadant, men att demokratiuppdraget och värdegrundsarbetet diskuteras i hela personalgruppen och att det följs upp.

En förutsättning för att skolan ska ha ett gemensamt och konsekvent förhållningssätt till demokratiuppdraget och värdegrundsarbetet är att ni för samtal om hur just ni vill arbeta i er verksamhet (Skolinspektionen 2012).

Här presenterar vi några förslag på underlag och diskussionsfrågor som ni kan använda för sådana samtal och tips för er som vill bjuda in partierna till skolan.

Diskutera!

Diskutera hur ni på er skola kan skapa en helhetssyn kring arbetet med demokratiuppdraget på skolan innan ni bjuder in de politiska partierna. Fundera på hur ni arbetar nu och hur ni vill arbeta för att värdegrundsarbetet och demokratiarbetet ska genomsyra hela undervisningen. En gemensam kontinuerlig diskussion bidrar till att skapa samsyn och minska risken för att ni på skolan tror att ni är överens men ändå gör och tänker olika.

**DEMO
KRATI**

Frågor

- Diskutera tillsammans de värden som uttrycks i värdegrunden och vad var och en lägger i dessa begrepp. Vilka konsekvenser får det för utbildningen?
- Hur tolkar vi vårt demokratiska uppdrag på skolan?
- Hur iscensätter vi det demokratiska uppdraget i undervisningen?
- På vilket sätt bidrar vår undervisning till att göra eleverna till aktiva samhällsmedborgare? Vilka arbetssätt kan vi förstärka? Vad kan vi börja eller sluta göra?
- Vilka värderingar genomsyrar arbetet på skolan?
- Hur påverkar värderingarna undervisningen och övriga aktiviteter och verksamhet på skolan?
- Har vi ett samtalsklimat, inom kollegiet och i klassrummet, där olika åsikter tillåts komma upp?
- Hur kan vi utbyta erfarenheter och lära av varandra för att utveckla arbetet med demokratiuppdraget?
- Hur ger vi eleverna både kunskaper och färdigheter idag?
- Hur ger vi eleverna inflytande i arbetet med demokratiuppdraget idag och hur kan vi utveckla det?
- Hur kan de politiska partierna bidra till vårt arbete med det demokratiska uppdraget?

Förbered en handlingsplan

Det kan vara värdefullt att ha en handlingsplan för att bjuda in de politiska partierna till skolan. Då vet ni vad ni ska svara den dag ni får en förfrågan från ett politiskt parti, men också så att ni försäkrar er om att skolan följer de bestämmelser som finns i arbetet med politisk opinionsbildning på skolan. Det är viktigt att handlingsplanen tar sin utgångspunkt i gällande författningar.

Genom att skriva hur ni ska arbeta i en handlingsplan blir det lättare att snabbt svara under vilka förutsättningar partierna är välkomna och det ökar chansen att skolan följer den lagstiftning som finns. Det kan också underlätta arbetet med att informera personal, elever och föräldrar om vad som gäller. Handlingsplanen kan till exempel ingå i skolans ordningsregler.

Hur ni väljer att jobba på skolan är ni bäst på att avgöra själva. Om ni tar fram en handlingsplan som vägledning för arbetet, tänk på att göra det tillsammans med eleverna eftersom det stärker möjligheterna för ett möte mellan eleverna och partierna när dessa kommer till skolan. Se Checklista för handlingsplan (s. 18–21) den kan användas som ett diskussionsunderlag.

I checklisten för handlingsplan finns en rad olika frågeställningar att fundera på inför arbetet med politisk information på er skola. Frågorna kan utmytna i en egen strategi för skolans arbete med de politiska partiernas närvaro i skolan. De kan även tas in i de riktlinjer och planer ni redan har, till exempel ordningsreglerna. Det viktiga är att ni tillsammans funderar på vilka förutsättningar regelverket ger er att bjuda in de politiska partierna och på vilket sätt ni vill göra det (www.skolverket.se, SKL 2018).

Checklista för handlingsplan

Övergripande förberedelser

Lika för alla

Varför ska de politiska partierna välkomnas till skolan? Formulera varför ni tycker det är viktigt att skolans ställningstagande är förankrat i regelverket som säger att alla politiska partier ska behandlas lika.

Uppdrag och värdegrund

Hur överensstämmer det med skolans demokratiska uppdrag och värdegrundsarbete?

Ansvar

Vem på skolan ansvarar för och gör vad i samarbetet med partierna och deras närvaro på skolan?

Beslut

Hur ska beslut tas om vilka partier som ska bjudas in? Tänk på att alla partier ska behandlas lika.

Inbjudan

Hur ska inbjudan av partierna ske? Genom utskick, webbplats, telefon?

Dokumentation

Vem är ansvarig att bjuda in och ta emot anmälningar från partierna och hur ska de dokumenteras? Tänk på att dokumentationen kan vara viktig om det efteråt skulle uppstå en diskussion om vilka partier som bjöds in.

Stöd och resurser

Behöver lärare eller annan skolpersonal fortbildning eller andra resurser för att bättre kunna arbeta med politisk information i skolan och med aktiviteter där partierna deltar?

Inkludera eleverna

Hur ska eleverna involveras och ges inflytande i arbetet och aktiviteterna där partierna är med? Genom elevråd och elevkår eller genom klassråden?

Förberedelse

Hur ska eleverna i klasserna förberedas inför de politiska partiernas besök på skolan.

Varje år eller bara valår?

Är det här ett kontinuerligt arbete eller ska ni göra särskilda satsningar när det är valår?

Bokbord

Utställningsyta

Finns det utrymme för bokbord och partiernas representanter att ta emot eleverna på?

Informationsplats

Plats där de kan hänga upp affischer och dela ut flygblad.

Antal deltagare

Hur många får komma från varje parti?

Närvaro av personal

Hur ska lärares eller annan skolpersonals närvaro se ut vid bokborden?

Informera elever

Hur ska ni förbereda eleverna inför att bokbord arrangeras på skolan?

Debatter och seminarier

Strategi

När sker de? Datum tid och plats. Återkommande varje år för alla elever? Inom särskilda ämnen?

Upplägg och syfte

Vad är syftet med debatten eller samtalet och hur ska upplägget se ut?

Ansvar

Vem ansvarar för att planera? Lärare och/eller representanter från elevråd.

Moderator

Vem modererar debatten eller samtalet? Lärare, elever eller någon utifrån?

Medier

Ska medierna bjudas in?

Informera och följa upp

Hur ska ni förbereda och följa upp bland eleverna?

Checklista för handlingsplan

Övriga arrangemang

Temadagar

När och vad för slags temadagar hålls på skolan?

Ansvar

Vem planerar temadagen? Lärare och/eller representanter från elevråd?

Beslut

Hur bestäms vilka personer och organisationer som bjuds in?

Innehåll

Vilket tema och vilka aktiviteter ska temadagen innehålla?

Helhetstänk

Hur knyts temadagarna ihop med undervisningen i övrigt och helhetstänket kring politisk information i skolan?

Kommunikation

Dokumentation

Hur ska skolans arbete med de politiska partierna dokumenteras?

Kommunicera arbetet

Hur ska ert arbetssätt med politisk information i skolan kommuniceras till lärare, övrig personal, elever och föräldrar?

Regler

Hur partier och andra organisationer informeras om vad som gäller på vår skola?

Ansvar

Vem eller vilka ska vara ansvariga för kontakten med de politiska partierna?

Aktiv information

Ska informationen läggas ut på skolans webbplats? Ska aktiv kontakt tas med partierna?

Informera skolan

Hur ska elever och personal informeras om beslutet att bjuda in och välkomna de politiska partierna?

När ska information ut?

Hur och när ska eleverna informeras om att ett eller flera partier kommer till skolan?

Medier

Ska medierna bjudas in vid särskilda aktiviteter?

Förtydligande

Om politiska partier deltar, tydliggör under vilka förutsättningar de bjuds in och att det stämmer väl överens med regelverket om att alla partier ska behandlas lika.

Säkerhet

Ordningsplan ses över

Hur ser ordningsplanen ut nu, behöver den uppdateras för att omfatta även besök från politiska partier?

Ansvar för säkerhet

Vem eller vilka är ansvariga för säkerheten när partierna besöker skolan? Namn och kontaktuppgifter?

Befogenheter

Om det uppstår oroligheter på skolan i samband med partiernas besök, vilka befogenheter har lärare och rektor att ingripa?

Vad gör skolan?

Vad gör skolan om partierna bryter mot överenskommelsen, om de skickar fler representanter än ni kommit överens om, eller om partiernas kommunikation kränker elever på skolan?

Hur avbryts en aktivitet?

Vid vilka situationer kan det bli aktuellt att be representanter att lämna skolan och när och på vilket sätt avbryts inplanerade aktiviteter?

Stöd till elever

Hur tar skolan hand om eleverna om det uppstår oroligheter på skolan eller om elever känner sig kränkta?

Polis

När tar skolan kontakt med polisen?

Utanför skolan

Valstugor och studiebesök

Valstugor och studiebesök kan vara en del av undervisningen. Hur kan ni jobba med det och varför?

Andra organisationer

Handlingsplan

Om andra organisationer och föreningar vill komma till skolan. Under vilka former och med vilket syfte ska de tillåtas göra klassrumsbesök, dela ut flyers, sätta upp affischer eller låna lokaler?

Utvärdering och delaktighet

Inkludering

Hur skapar ni delaktighet för elever och personal i hela processen?

Utvärdering

Hur ska arbetet med politisk opinionsbildning på skolan utvärderas? På vilket sätt och med vilket syfte ska ni utvärdera, både inom personalgruppen och tillsammans med eleverna?

Forum för reflektioner

Hur tar ni tillvara elevernas synpunkter på partiernas närvaro och vilka forum finns det för diskussion?

Informationskanaler

Hur kan ni använda intranät, klassråd, stormöten, anslagstavlor, elevråd/elevkår och andra elevföreningar?

Att bjuda in politiska partier

Som framkom under *Skolans värdegrund och demokratiuppdrag* finns det regler som styr på vilket sätt skolorna kan bjuda in eller tillåta partierna att komma till skolan. Även om kommunfullmäktige eller styrelsen för skolan tagit fram riktlinjer för skolornas hantering av politiska partiernas närvaro i skolan så är det rektorn som måste fatta ett eget beslut utifrån de bestämmelser som finns.

Skolan kan ha ett intresse och behov av att bjuda in partierna inom ramen för undervisningen. Men det finns också ett starkt intresse hos de politiska partierna att själva söka sig till skolan, för att värva nya medlemmar, värva röster inför ett val och nå ut med sina politiska budskap. I det första fallet, när skolan inom ramen för undervisningen bjuder in de politiska partierna, behövs tydliga former för detta så att ni bjuder in partierna i enlighet med de bestämmelser som gäller. I det andra fallet kan det vara de politiska ungdomsförbunden som ringer och frågar om de får komma till skolan nästa vecka och ha ett bokbord. Då gäller det att ni behandlar alla partier enligt de riktlinjer som finns (www.skolverket.se).

Tänk på!

Tänk på att informera elever och skolpersonal om att partierna kommer och förvissa er om att de känner till regelverket som styr partiernas närvaro i skolan samt skolans uppdrag och ordningsregler. Tänk på att det kan vara så att den information eller de åsikter som kommer att spridas på skolan kanske inte delas av alla elever. Då känns det bättre att ha fått information om när, hur och varför skolan valt att öppna sina dörrar för partierna. Eleverna har då också möjlighet att undvika den del av skolan där bokborden finns.

Partiernas närvaro i skolan

En osäkerhet inför att partiernas närvaro ska uppröra elever, att vissa partiernas budskap ska få elever att känna sig kränkta eller att de kan störa den allmänna ordningen har fått en del skolor att stänga dörren för alla partier. Men goda förberedelser, och ett arbete som är förankrat hos personal och elever, kan fungera förebyggande mot eventuella problem. Saker som kan vara bra att prata igenom innan är:

- Har vi en handlingsplan för hur skolpersonal ska agera när vi har besök på skolan?
- Vet vi hur vi ska göra när åsikter som står mot värdegrunden yttras eller när elever kränks, av varandra eller av inbjudna föreläsare eller debattörer?
- Hur informerar vi de som kommer om våra ordningsregler?
- I vilket skede ber vi personer som kommer utifrån att lämna skolan?
- När tar vi hjälp utifrån?

Men trots goda förberedelser går det inte alltid som man tänkt. Fundera igenom innan vad ni ska göra om problem uppstår och vilka strategier ni har för att förebygga problemen, både på kort och på lång sikt. Varje skola ska även ha en ordningsplan som kan vägleda arbetet. Hur hjälper den er i det här arbetet? Gå igenom den i samband med arbetet med politiska partier i skolan.

Tänk på!

Skolan ingen allmän plats och rektorn bär det yttersta ansvaret för arbetsmiljön och att skolan är trygg och säker. Det är alltid skolan som bjuder in politiska partier för att medverka i utbildningen även om initiativet till ett besök kommer från ett eller flera partier. Partierna bjuds in som ett led i utbildningen och inte utifrån de politiska partiernas intresse av att få komma till skolan.

Om det går fel

Om skolan befärad att det kan bli ordningsproblem kan det vara bra att informera polisen om att politiska partier kommer till skolan och att ni är rädd för eller har fått indikationer på att det kan bli bråk på eller utanför skolan. Då kan ni tillsammans med polisen göra en riskbedömning och utifrån den bestämma vilka förberedelser som kan vara nödvändiga. Tänk också på att kontakta polisen om något brottsligt inträffar.

I de fall det uppstår oroligheter eller bråk behöver ni känna till vilka befogenheter rektor och lärare har att ingripa. En skolledning har både rätt och skyldighet att ingripa mot åsiktsyttringar som medför att ordningen inte kan upprätthållas i skolan eller om själva åsiktsyttringen är brottslig eller innebär kränkningar eller trakasserier. Skolan har däremot inte rätt att förbjuda åsiktsyttringar enbart på grund av att åsikterna står i strid med de grundläggande demokratiska värderingarna, i dessa fall är skolans handlingsfrihet begränsad till undervisande och uppfostrande metoder.

Den som uttalar sig kränkande om andra riskerar att göra sig skyldig till förtal eller förolämpning. Den som i uttalande eller annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller en grupp av personer med anspelning på hudfärg, nationalitet, etniskt ursprung eller trosbekännelse, gör sig skyldig till hets mot folkgrupp. I sådana fall kan det alltså handla om misstänkta brott. Det saknas bestämmelser som reglerar hur skolans personal ska agera vid misstänkta brottsliga gärningar och det får bli en bedömningsfråga från fall till fall om en polisanmälan ska göras eller inte. Ta gärna kontakt med kommunens jurist eller polisen för hjälp med bedömningen av om en anmälan ska göras eller inte (www.skolverket.se). I situationer där elever kan känna sig kränkta är även skolans likabehandlingsplan ett stöd. Är rutinerna tillräckligt tydliga för vad ni gör på skolan om en elev blivit trakasserad eller känner sig kränkt?

Tänk på!

Fundera igenom hur ni ska hantera medierna, om det skulle bli aktuellt. Om det skulle bli stökigt på skolan i samband med partiernas besök så kan det bli en stor nyhet i lokala medier. Att stå i mediernas strålkastarljus kan komma plötsligt, därför är det bra att ha tänkt igenom en sådan situation på ledningsnivå i förväg. Hur ni ska hantera situationen och vem som ska svara på journalisternas frågor?

Kommunikation och förankring

Kommunikation och förankring hos skolpersonal och elever är en viktig del av det förberedande arbetet när ni bjuder in politikerna. Här presenterar vi några förslag på aktiviteter:

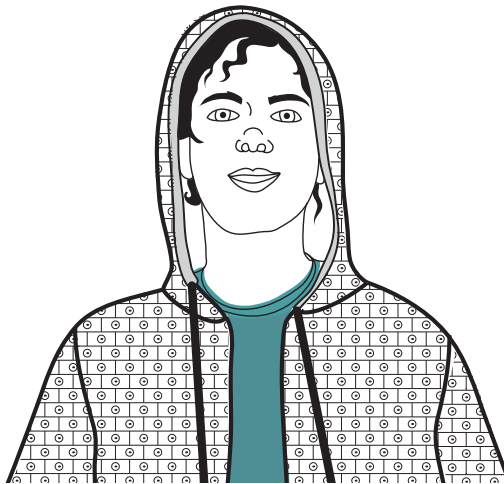

Informera elever och personal

Det är bra om alla elever och all personal på skolan känner till hur skolan kommer att arbeta med de politiska partierna och när och hur de ska välkomnas till skolan. Det är ett sätt att förankra arbetet och ge tid för lärare, elever och annan personal att förbereda sig. Hur man kan informera skiljer sig åt mellan olika skolor, på en liten skola kanske man kan samla till ett stormöte, på en stor skola kan det vara en fysisk omöjlighet.

Tänk på!

Informera skoltidningen om en sådan finns på skolan. Kanske vill de skriva en artikel om att de politiska partierna ska bjudas in till skolan. Se till att skoltidningen får information om skolans handlingsplan och de regler som gäller för de politiska partiernas närvaro samt när och hur partierna kommer att bjudas in.

Förbered eleverna inom ramen för undervisningen

Du har som lärare stora möjligheter att förbereda eleverna innan partierna kommer till skolan. Har eleverna kunskap om vad partierna står för och grundläggande kunskap om de politiska ideologierna så har de större möjlighet att öva sig i att ställa kritiska frågor kring vad partierna säger. Det är också bra om eleverna har fått möjlighet att reflektera kring och diskutera hur de själva står i olika frågor innan partierna kommer.

Det finns olika sätt att inom ramen för undervisningen förbereda eleverna inför partiernas besök på skolan, till exempel inom ramen för samhällskunskapen. Diskussioner kring politik och källkritik kan vara viktiga inför att skolan ska genomföra en partidebatt eller inför att partierna kommer och har bokbord.

Tänk på!

Generellt är det bra att du som leder övningar och samtal funderar kring vilket syfte du har med att göra en specifik övning och hur övningen svarar mot det syftet. Är det den kritiska förmågan du vill att eleverna ska öva eller är övningen en del i introduktionen av ett nytt tema? Finns det risk att övningen går i en helt annan riktning än syftet?

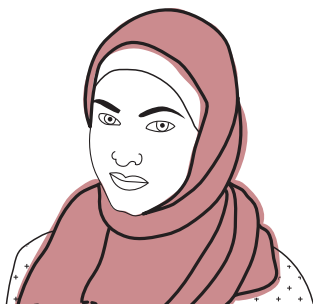

Informera partierna innan de kommer

Förutom att informera alla som arbetar på skolan är det viktigt att tänka igenom hur informationen om vad som gäller på er skola ska nå de politiska partierna och andra organisationer som vill komma till skolan. Fundera igenom hur ni ska informera dem, om ni ska lägga ut informationen på skolans webbplats eller om ni ska ta personlig kontakt.

Tänk på!

Se till att partierna känner till de bestämmelser ni har på skolan. De som bjuds in måste respektera de ordningsregler som finns, men också de förutsättningar de fått från skolan för sitt deltagande. Det kan till exempel vara bra att sätta en gräns för hur många som är välkomna från ett parti när det är dags för bokbord och att alla som kommer måste lämna sina telefonnummer till någon ansvarig på skolan så att det går att få kontakt med dem under dagen eller efteråt.

Låt eleverna planera partiernas deltagande på skolan

När ni har tagit fram hur och på vilket sätt partierna ska bjudas in eller tillåtas komma till skolan, våga överlämna planeringsarbetet till eleverna. Enligt läroplanen ska eleverna ha inflytande över sin utbildning och sin lärmiljö.

- Kanske kan ni lämna över ansvaret för att planera partidebatten till elevrådet eller en arbetsgrupp bestående av elever och lärare?

Tänk på!

Att vara aktiv och planera aktiviteter med de politiska partierna i skolan kan vara ett sätt att arbeta med målet att eleverna ska få kunskap om demokratins principer, utveckla sin förmåga att arbeta i demokratiska former och ta ansvar. Tänk på att vara tydlig med vad eleverna kan bestämma om och var gränserna går för deras inflytande och ansvar (Skolverket 2016).

Utgå från elevernas egen kunskap

Innan partierna kommer kan ni diskutera demokratifrågor, värderingar och de olika partiernas åsikter. Elevernas egen kunskap, erfarenhet och nyfikenhet är en resurs som bör användas i det förberedande arbetet. Att utgå från det eleverna redan vet eller saker de har åsikter kring kan skapa mer intresse och engagemang.

Tänk på!

Tänk på att eleverna redan innan partierna kommer till skolan vet mycket om dem. En del elever kanske även är politiskt aktiva själva. Många elever har åsikter om de politiska partierna och politik även om de kanske formulerar det på olika sätt.

Det kan även vara ett tillfälle att diskutera hur eleverna får sin information och hur olika källor för information kan värderas.

Inte bara för samhällslärarna

Att diskutera politik och de politiska partierna är säkerligen en självklarhet för dig som samhällskunskapslärare och även en del av vad som ska ingå i ämnet. Som ett exempel ska undervisningen i årskurs 7–9, enligt kursplanen i samhällskunskap, ta upp politiska ideologier och hur skiljelinjerna i det svenska partiväsendet har utvecklats. Den ska ge eleverna kunskap om Sveriges politiska system, var olika beslut fattas och hur de påverkar individer, grupper och samhället i stort. Undervisningen ska också ta upp aktuella samhällsfrågor.

Att bjuda in och välkomna de politiska partierna är en viktig del i elevernas utveckling av den medborgerliga kompetensen. Det ger kunskaper om hur samhället fungerar och mötet med de politiska partierna ger möjlighet att faktiskt utöva ett aktivt medborgarskap.

Men det finns många andra ämnen i skolan där politiska partier och andra organisationer kan berika undervisningen. Ofta förknippas det arbete som har med partier och politik att göra med samhällskunskapen. Inte så konstigt eftersom politiska ideologier så tydligt ingår i kursplanen för samhällskunskap. Men det går även att integrera andra ämnen i arbetet. Till exempel kan man inom andra ämnen än samhällskunskapen förbereda och samtala med eleverna den dag partierna kommer till skolan. Genom ämnessamverkan spelar det ingen roll vilken lektion eleverna har direkt före eller efter partidebatten.

Exempel från kursplanerna för högstadiet (7–9)

- Biologi: ska ta upp aktuella samhällsfrågor som rör biologi, människans påverkan på naturen lokalt och globalt samt samhällsdiskussioner om biologisk mångfald, till exempel i samband med jakt.
- Fysik: ska ta upp energiförsörjning och framtida möjligheter och begränsningar.
- Kemi: ska ta upp människans användning av energi- och naturresurser lokalt och globalt samt vad användningen innebär för en hållbar utveckling.

- Geografi: ska ta upp hur varor och tjänster produceras och konsumeras samt migration och urbanisering, deras orsaker och konsekvenser.

- Historia: ska ta upp revolutioner och politiska ideologiers framväxt.

- Slöjd: ska ta upp arbetsmiljö och ergonomi, till exempel ljudnivå och arbetsställningar.

Diskutera!

- Hur kan vi arbeta ämnesövergripande när vi bjuder in de politiska partierna till skolan?

- Kan alla lärare på skola sig delaktiga i arbetet när partierna kommer till skolan? Varför/ varför inte? Hur kan fler inkluderas i det arbetet?

- Vilka konkreta möjligheter finns det, utifrån kursplanerna, att ta in de politiska partierna i fler ämnen än samhällskunskapen?

Inte bara när det är valår

I det demokratiska uppdraget som skolan har är det värdefullt att arbetet med värdegrund och demokratiska metoder är långsiktigt och kontinuerligt. Även om det är allmänna val vart fjärde år och val till Europaparlamentet vart femte, så behöver inte skolans kontakter med politiken och de politiska partierna begränsas till valrörelserna. Dels för att flertalet elever då skulle gå miste om de tillfällena, dels för att en diskussion om demokrati, värderingar och politik ständigt pågår i samhället och att det bör återspeglas i skolans arbete.

Diskutera!

- Arbetade ni extra intensivt med något under valrörelsen? Diskutera hur ni kan fortsätta med detta arbete och göra det till en kontinuerlig del i skolans verksamhet.

Samtal som arbetssätt

Samtal som arbetssätt har en central roll i undervisning och i arbetet med värdegrunden.

Det är en förutsättning för demokrati och spelar en viktig roll i skolans demokratiska uppdrag och i att fostra demokratiska medborgare. Skolverket (2013b) menar att:

”Samtal i olika former kan utveckla både demokratisk kompetens och tänkande kring olika ämnen och frågor. Det förhållningssätt som är en förutsättning för att värdegrunden ska genomsyra hela verksamheten synliggörs i olika former av samtal.”

Tillsammans med undervisning i olika ämnen syftar de demokratiska samtalsformerna till att utveckla elevernas förmåga

- till kritiskt tänkande
- att undersöka abstrakta idéer och värderingar
- att lyssna på andra och uttrycka egna tankar.

Utforskande samtal är ett sätt att arbeta med det demokratiska uppdraget. Både i kollegiala diskussioner som förankrar och omprövar arbetet med demokratiuppdraget och i klassrummen. Det är också ett sätt att integrera det demokratiska uppdraget i undervisningen (Skolinspektionen 2012, Skolverket 2013b).

Demokratiska samtalsmetoder

Det finns inget som säger att bara för att de politiska partierna kommer till skolan så behöver de samtal som förs i skolan anta den form som är vanligast i politiken. Det är du som pedagog och ni som skola som avgör vilken metod ni ska använda för att diskutera politik i skolan. Som pedagog i skolan har du många fler möjligheter än den politiska debatten och argumentationen som arbetssätt.

Här ger vi en kort beskrivning av olika demokratiska samtalsmetoder som tränar elevernas kommunikativa förmågor och också ger övning i att förhålla sig demokratiskt. De kan användas i många olika sammanhang som ett sätt att föra samtal inom undervisningen och i arbetet med politisk information i skolan. Tänk på att det inte är en debatt, en argumentation eller en metod där någon kan ha rätt eller fel.

Lästips!

Läs mer om samtalsmetoderna i *Förskolans och skolans värdegrund* (Skolverket 2013b). Läs även *Demokratiska arbetsformer – värdegrundsarbete i skolan* (Pihlgren 2012) om sokratiska samtal.

Deliberativa samtal

I deliberativa samtal får de som deltar möjlighet att ge uttryck för och överväga både egna och andras åsikter och synpunkter. Deliberativa samtal är ingen metod med instruktioner men det kännetecknas av frivillighet, av att det engagerar deltagarna och av att det upplevs som relevant. I det deliberativa samtalet försöker deltagarna förstå varandra och samtalet innehåller gemensamma överväganden där argument lyfts och beaktas.

Filosofiska samtal

Ämnet för filosofiska samtal är frågor som inte har några givna svar och genom att lyssna, tänka och resonera tillsammans kan eleverna närma sig en förståelse av svaret. Frågorna kan utgå från en händelse eller en text som ni läser tillsammans. Uppmana eleverna att fundera på vad de fann intressant eller konstigt och be dem tänka lite till, alternativt diskutera lite två och två. Avsluta sedan med en tankepaus där ni funderar över samtalet och för sedan ett metasamtal om samtalet. Vad lärde vi oss? Vad kom vi fram till?

Centrala begrepp i filosofiska samtal är likheter, skillnader, definitioner, regler, motsatser och så vidare. För gärna upp och reflektera under samtalets gång kring dessa och andra begrepp.

Sokratiska samtal

En metod som passar för många slags frågeställningar som innehåller dilemman eller som inte har något givet svar är sokratiska samtal. I det sokratiska samtalet betonas uppriktighet, ödmjukhet och koncentration i det gemensamma undersökandet. Utgångspunkten är det goda seminariet som fördjupar förståelsen av olika begrepp och idéer. Din roll som samtalsledare är att coacha deras tänkande genom att ställa frågor och möjliggöra för eleverna att själva ta ansvar under samtalet.

Upplevelsebaserat lärande

Upplevelsebaserat lärande är en metod av lärande som ofta låter elever ta upp verkliga problem i en simulerad miljö, till exempel i rollspel. Det som karaktäriserar ett rollspel är att deltagaren utifrån en roll upptäcker och upplever ett skeende. Rollspel är att förverkliga och gestalta en berättelse utifrån en på förhand skapad ram genom att levandegöra olika roller.

En rollspelsuppsättning skapar möjligheter för deltagare att se skeenden och uppleva händelser ur nya perspektiv. Att spela en roll vi vanligtvis inte har kan ge oss möjlighet att få syn på normer som tidigare varit osynliga. Ofta krävs en genomgång före och en utvärdering efteråt för att möjliggöra en god lärandesituation (Bromseth & Darj 2010, Ungdomsstyrelsen 2010a).

Tänk på!

Se till att ni har tillräckligt med tid och ta gärna fram gemensamma regler så att förutsättningarna för samtalet är tydligt. Gemensamma regler för samtalet kan vara att:

- vi lyssnar på varandra
- det finns många möjliga svar på en fråga
- det är ok, och även bra, att ändra åsikt om du upptäcker en bättre idé
- vi hjälper varandra
- vi är nyfikna på hur andra tänker och ställer frågor
- vi vill förstå varandra och ämnet
- vi håller oss till saken
- vi refererar till vad vi själva tycker, inte till andra eller till hur det borde vara.

Du som lärare och samtalsledare

Skolan ska verka för demokratins idéer och uppmuntra att skilda uppfattningar förs fram. För att kunna bemöta obekväma åsikter som står i strid med läroplanen är det viktigt att även sådana åsikter tillåts komma upp till ytan. Men samtal om politiska frågor och värderingar ställer också krav på dig som lärare. Som lärare har du stora möjligheter att genom de frågor du ställer skapa ett utforskande samtal som stimulerar nyfikenhet och där eleverna får möjlighet att fördjupa sin förståelse. Du har ett ansvar för att frågor blir allsidigt belysta och att argument möts med motargument. Du kan också lyfta upp andra sätt att se på ett problem.

När politiska partier kommer in i skolan kan kontroversiella frågor och ämnen lyftas i klassrummet eller på skolan i stort. Kontroversiella frågor kan också bli en del av skolmiljön genom att eleverna tar med sig diskussioner som pågår i samhället. Det kan vara frågor som kan kännas svåra att diskutera och hantera. Ljunggren och Öst, som har tittat närmare på hur lärare hantarer kontroversiella frågor i klassrummet, menar att kontroverser finns i samhället och att de utgör unika möjligheter för utveckling av elevernas medborgarkompetens, och att de inte kan ersättas av läroböcker eller traditionell faktabaserad undervisning (Skolverket 2010).

Men att i undervisningen ta upp diskussioner om samhällliga normer och politiska och moraliska värderingar kan innebära ett dilemma. Enligt Ljunggren och Öst finns det fyra olika kommunikationsstrategier som lärare använder sig av, från direkt moraliskt normpåverkande eller värderingspåverkande till strategier som är inriktade mot en mer öppen medborgar- eller demokratiföstran.

De har tagit fram fyra typer: debattledaren, normförmedlaren, föstraren och avvisaren som kan illustrera olika sätt att förhålla sig som lärare när en elev lyfter en kontroversiell fråga i klassrummet.

• **Debattledaren**

Denne låter eleven motivera sina åsikter och ger övriga i gruppen chansen att kommentera. Debattledaren ger sedan själv, så objektivt som möjligt, sin syn på saken i en diskussion och låter eleverna pröva olika argument och själva ta ställning. Debatten kan sluta med att deltagarna tycker olika.

• **Normförmedlaren**

Denne öppnar för diskussion samt gör en tydlig markering om vad hen reagerar på i elevens uttalande. Normförmedlaren hänvisar till samhälleliga normer och eventuell lagstiftning och förmedlar på så sätt de normer eleverna bör bejaka och hur de bör ta ställning.

• **Fostraren**

Denne låter inte yttrandet leda till en diskussion i klassrummet eftersom en sådan diskussion skulle störa undervisningen. Fostraren vill undvika att alla elever blir indragna i diskussionen och diskuterar istället med den enskilda eleven efter lektionen. Eftersom det inte blir någon diskussion i klassrummet får eleverna inte möjlighet att pröva sina argument eller ta ställning till yttrandet.

• **Avvisaren**

Denne förhindrar dialog och markerar med en kort motivering sitt avståndstagande. Avvisaren tillåter inte fortsatt diskussion och skulle eleven, eller någon annan elev, fortsätta att framföra liknande yttranden avvisar läraren dessa elever från klassrummet och den ordinarie undervisningen kan fortsätta.

(Skolverket 2010)

Diskutera!

Som lärare har du möjlighet att stimulera ett resonemang som fördjupar ämnet och utmanar eleverna att tänka vidare, istället för att ta ställning för eller emot. Det kan innebära att våga göra uppehåll i ett planerat upplägg och lägga

tid på en fråga som lyfts av en elev, särskilt viktigt är det om den kan uppfattas som känslig eller kontroversiell. Att inleda ett samtal som fördjupar behöver inte vara svårare än att ge det tid och att ta det eleverna säger på allvar och att följa upp kommentarer, till exempel *"Hur menar du nu?"*

• Fundera på de fyra olika strategierna för att hantera kontroversiella saker som tas upp i klassrummet. Vilken eller vilka strategier har du själv använt dig av och varför? Vad leder de till?

Våga vänd blicken mot dig själv

I samband med att man ska samtala och leda diskussioner om demokrati och värderingar i skolan och med eleverna, oavsett om det sker i närvaro av de politiska partierna eller inte, kan det vara värdefullt att rikta blicken inåt. Till sig själv. Den inställning, de värderingar, den kunskap och de attityder som du som lärare bär på kan förstås påverka på vilket sätt du formulerar frågor och vilka frågor du känner dig bekväm eller obekvämt med.

En metod för kritiskt tänkande är normkritisk pedagogik som både är en individuell och kollektiv process. Normkritik handlar om att sammanlänka individ, grupp och samhälle snarare än att rikta fokus på enskilda individer eller grupper. Ett normkritiskt förhållningssätt innebär att lärare, skolpersonal och elever granskar och ifrågasätter sin egen roll i att upprätthålla normer om till exempel ålder, genus, etnicitet, sexualitet, klass och funktionsförmåga och förstå hur dessa hör ihop när människor definieras, värderas och rangordnas. Ett normkritiskt förhållningssätt kan med fördel användas för att belysa normer som begränsar, till exempel könsstereotypa normer, funktionalitetsnormer, normer om ursprung och hudfärg. Ett normkritiskt förhållningssätt öppnar för möjligheten att skapa nya och inkluderande normer (MUCF 2015).

Genom normkritiken som metod kan du som lärare granska dig själv och upptäcka beteenden i din undervisning som på olika sätt upprätthåller eller förstärker normer. Arbetet med normkritik kräver att du ställer dig frågor om hur den egna identiteten, som kulturell bakgrund och erfarenheter, påverkar undervisningen.

- Vilka normer förmedlar jag?
- Hur vill jag att det ska vara och hur kommer jag dit?

Det kan vara en utmanande och obekvämlig process att rikta blicken mot sig själv och se kritiskt på sina handlingar och relationer. En grundläggande del av normkritisk pedagogik – att se sig själv i de sammanhang vi är en del av – är därför att se det som en lärande process och ett ständigt pågående arbete.

Det är också viktigt att se "misstag", i exempelvis en undervisningssituation, som en utvecklingsmöjlighet där du som lärare får syn på normblinda fläckar för att nästa gång göra det bättre. Av läraren krävs detta förhållningssätt prestigelöshet och möjliggörs genom att jobba med eleverna istället för inför eleverna (Bromseth & Darj 2010).

Lästips!

Läs mer om arbete med normkritisk pedagogik:

Normkritisk pedagogik – Makt, lärande och strategier för förändring (Bromseth & Darj 2010), *Öppna skolan! Om hbtq, normer och inkludering i årskurs 7–9 och gymnasiet* (MUCF 2015) och metodmaterialet *BRYT!* (Forum för levande historia & RFSL Ungdom 2011).

Förslag på frågor att ställa till sig själv

- Vilka erfarenheter har du med dig?
- Vad har du för demokratiska värderingar?
- Vilken politisk tillhörighet har du?
- Hur påverkar det vilka frågor du ställer och vilka perspektiv du väljer att lyfta fram?
- Kan det finnas tillfällen när du omedvetet kränker elever genom det du säger, de exempel du lyfter i undervisningen eller de frågor du ställer?

Förslag på frågor att diskutera i personalgruppen

- Vad innebär det att skolan inte är värdeneutral?
- Hur ser värderingarna ut bland lärarna? Hur kan det påverka arbetet med det demokratiska uppdraget?
- Hur kan partitillhörighet bland lärare påverka arbetet med politisk information i skolan?
- Vilka är ni? Vad signalerar ni i form av normer och värderingar? Hur kan det påverka de samtal som förs i skolan?
- Hur ska ni agera när åsikter som står mot värdegrunden yttras eller när elever kränks, av varandra, av skolpersonal eller av inbjudna gäster?

Du har mandat – Ta chansen!

Det finns flera olika sätt att diskutera värderingar och demokrati. Genom nyfikna och prövande samtal eller genom debatt och argumentation.

Anna-Lena Lodenius resonerar i boken *Att bygga en demokrati i skolan* (Lodenius 2012) bland annat om hur lärare ska våga diskutera främlingsfientlighet och rasism. Hon har tagit fram en lista med goda råd:

- **Ta initiativet**

Om det har uttalats kränkande åsikter på skolan, ta initiativet att diskutera det i de forum som finns på skolan. I klassrummet, på lektionen, i klassrådet och i personalgruppen. Då visar ni att antidemokratiska åsikter som yttrats på skolan inte går obemärkta förbi utan att ni tar det på allvar. Den som tar initiativet kan också bestämma hur och vad som diskuteras.

- **Ställ frågor**

Är det som sägs i ett påstående, till exempel om en grupp, verkligen sant och var kommer informationen från?

- **Var schyst**

Alla ska behandlas lika och respekteras, även den som uttalar rasistiska åsikter, bemöt det personen säger, inte personen.

- **Lyssna och kom med motargument**

Den som blir lyssnad på är också mer benägen att själv lyssna på motargument.

- **Slå hål på lögner**

Rasistiska och främlingsfientliga budskap är ofta fyllda av lögner om olika grupper. Ta reda på fakta och slå hål på lögner som befäster fördomar kopplade till kön, klass, etnicitet, funktionsförmåga, könsidentitet eller sexuell läggning.

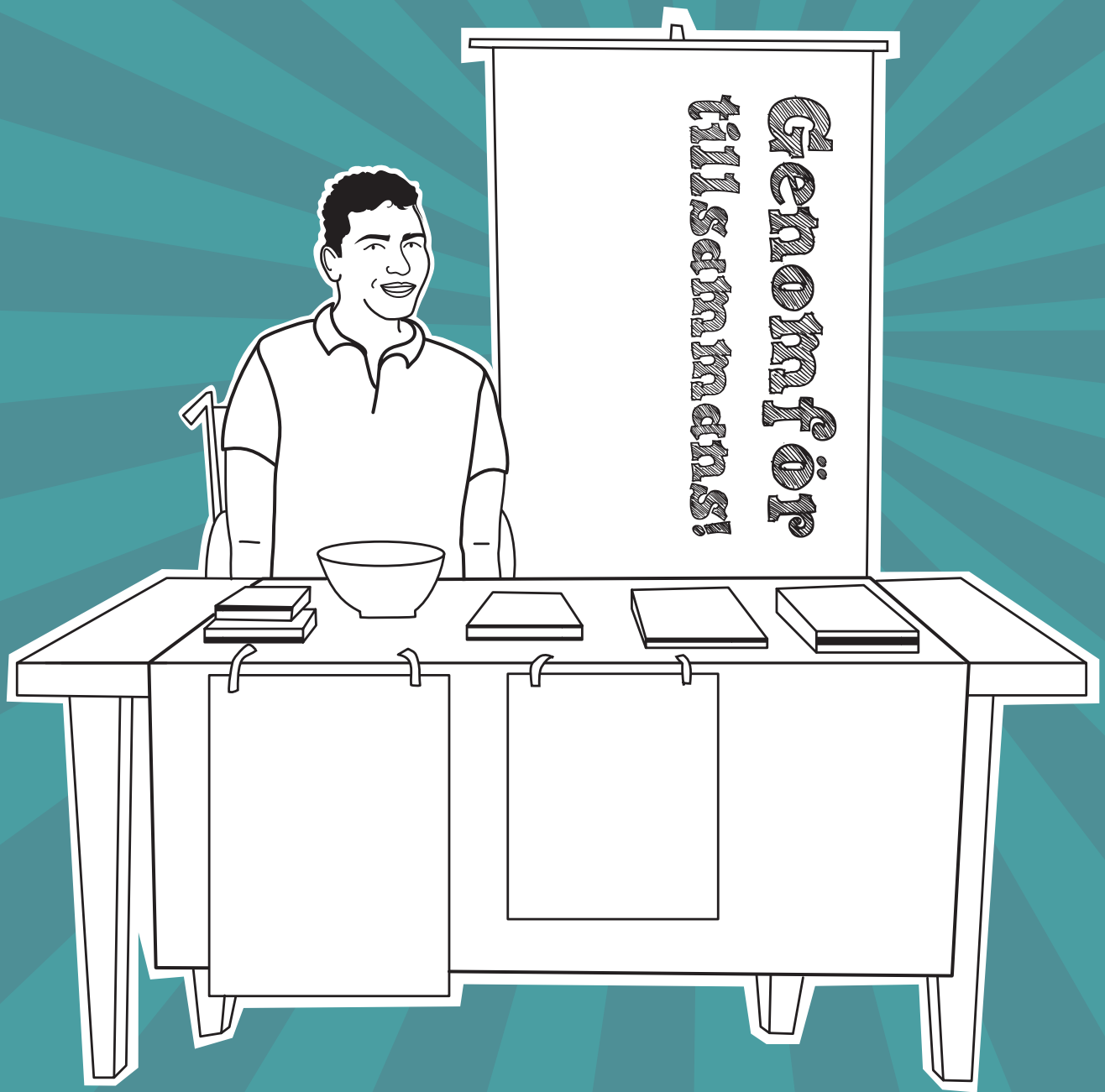
- **Var inte rädd**

Övning ger färdighet. Även om det kan vara läskigt att ta en diskussion och säga ifrån så blir det lättare för varje gång och det uppmuntrar också andra att göra samma sak.

- **Ha tålamod**

Åsikter förändras inte efter ett samtal, se det som en process.

Gegenför
tillsammans!

UNDER Genomför tillsammans!

Här tar vi upp olika aktiviteter i skolan där partierna deltar, till exempel partidebatter och bokbord. Du som fått äran att vara moderator i en partidebatt får handfasta tips. Det kommer också att handla om hur ni från skolans sida kan involvera eleverna och ge dem möjlighet att vara aktiva, så att politikernas besök blir ett möte.

Vi tar också upp olika sätt att förbereda eleverna inför att partierna kommer. Att träna det kritiska tänkandet och förbereda eleverna inför den stora partidebatten som elevrådet planerat i aulan eller inför den dagen partierna bjudits in att ha bokbord. Det är inte tänkt att på något sätt ersätta de delar av undervisningen som handlar om hur samhället fungerar, ideologier och partier, utan bör ses som ett komplement. Metoderna kan även användas av fler än bara samhällskunskapslärarna.

De metoder, diskussionsunderlag och arbetsätt som presenteras kan användas i olika skeden av arbetet. Till exempel med kollegiet i planeringsfasen och för att testa övningar eller för att få igång samtal om politik i skolan med eleverna inför, under och efter aktiviteter. Syftet är att inte låta partiernas deltagande eller den politiska informationen stå okommenterad, utan att passa på att ta upp partiernas budskap med eleverna i klassrummen och föra kritiska och reflekterande samtal tillsammans.

Under följande kategorier finns ett flertal övningar och underlag för diskussion

- Förväntningar och farhågor
- Samtal om politik
- Värderingsövningar
- Källkritik
- Debatt
- Bokbord.

Förväntningar och farhågor

Ett led i att ta fram hur ni vill jobba med de politiska partierna på skolan, kan vara att ta reda på vilka förväntningar och farhågor som finns. Det kan göras i klasserna, med elevrådet på skolan eller bland personalen. Diskussionen kan även ske i arbetslaget eller i en projektgrupp som har i uppgift att förbereda den årliga partidebatten i aulan. Oavsett i vilken grupp ni arbetar kommer här ett förslag på en enkel metod att ta reda på förväntningar och farhågor. Det är också ett sätt att inkludera eleverna och hjälper på det sättet till att uppfylla läroplanens mål om att eleverna ska ha inflytande över undervisningen och det inre arbetet i skolan.

Tänk på!

Tänk på att det är viktigt att de som deltar i övningen känner till det regelverk som finns för de politiska partiernas närvaro på skolan så att alla har förståelse för och kunskap om att alla partier ska behandlas lika och ges lika villkor för deltagandet. Då säkerställer du som leder övningen att de förväntningar och farhågor som kommer upp tar sin utgångspunkt i kunskap om det regelverk som skolan har att förhålla sig till.

Instruktion

- Bestäm vad som ska ingå i övningen och se till att alla är med på avgränsningen. Är det till exempel en strategi för förväntningar och farhågor inför skolans arbete med de politiska partiernas närvaro eller är det en särskild aktivitet som en partidebatt eller en temadag?

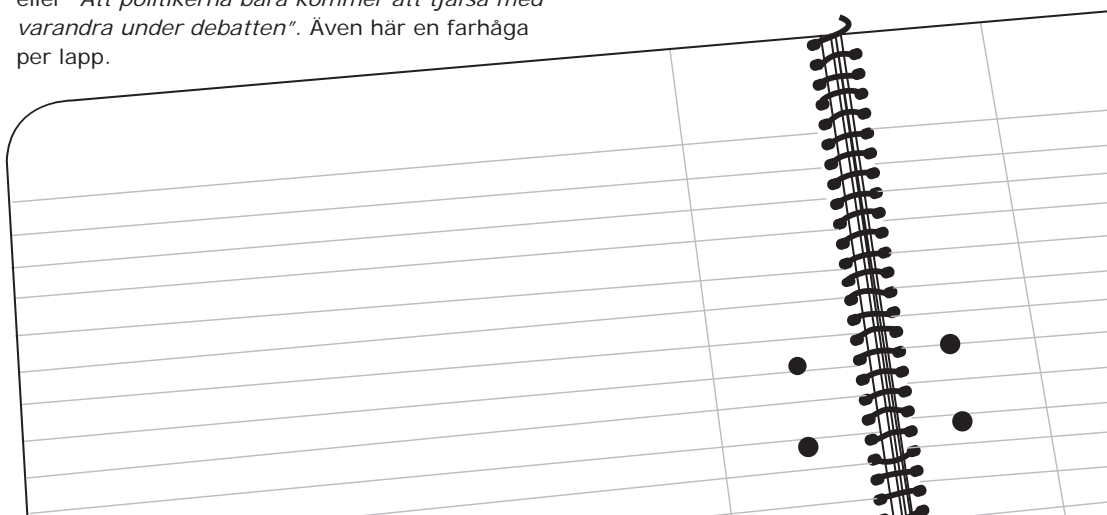
- Tydliggör ämnet genom att skriva upp det på en tavla eller ett stort papper *"Förväntningar och farhågor inför partiernas närvaro på vår skola"* eller *"Förväntningar och farhågor inför partidebatten i aulan nästa månad"*.

- Dela sedan ut några post-it-lappar i två olika färger till alla deltagare, exempelvis gröna och rosa lappar. På de gröna lapparna skriver varje person individuellt ned vilka förväntningar de har på partiernas besök, debatten eller bokbordet eller vad ni nu bestämt att övningen handlar om. En förväntan per lapp. En förväntan kan exempelvis vara *"Jag vill lära mig mer om vad partierna tycker om kärnkraft"*, *"Jag vill att det ska göra samhällskunskapsämnet mer konkret"*, eller *"Jag vill ha roligt"*.

- På de rosa lapparna skriver deltagarna ner sina farhågor. Det kan till exempel vara *"Jag är rädd att det kan bli stökigt och störa skoldagen"* eller *"Att politikerna bara kommer att tjafsa med varandra under debatten"*. Även här en farhåga per lapp.

- Beroende på gruppen och situationen så kan deltagarna antingen själva sätta upp lapparna på två olika blädderblockspapper, ett för förväntningar och ett för farhågor eller så samlar den som leder övningen in post-it-lapparna och gör det. Läs upp vilka förväntningar och farhågor som kommit in och gruppera de som liknar varandra så att ni tydligt ser vilka slags förväntningar och farhågor som finns i gruppen. Diskutera hur ni på skolan kan göra för att uppfylla förväntningarna och se till att farhågorna inte inträffar.

• Nu har ni fått en bra bild av vilka förväntningar och önskningar som finns på partiernas närvaro i skolan, men ni har också fått en bra bild av vad man är rädd för kan inträffa då partierna kommer till skolan. Samla ihop och använd i arbetet med skolans strategi för att jobba med politisk information eller i arbetet att planera den konkreta aktiviteten. Det som kommer upp kan också ge viktiga inspel till arbetet med att se över skolans ordningsregler eller i arbetet med att utveckla skolans likabehandlingsarbete. Berätta tydligt för de som deltagit, oavsett om det är elever eller personal, hur det de delat med sig av tas vidare på skolan och hur de kommer få återkoppling.

Gör en riskanalys

Farhågorna kan ni använda för att göra en riskanalys. Samla liknande farhågor i grupper så att ni får färre att jobba med. Sätt sedan in varje farhåga, eller grupp av farhågor, i en "fyrfältare" utifrån hur stor eller liten sannolikhet det är för att farhågan inträffar, samt hur liten eller stor skada det skulle innebära för skolan och eleverna om den inträffade.

Riskanalys efter följande skala, sannolikheten att det inträffar och vad det skulle innebära för skada

	Liten sannolikhet att det inträffar	Stor sannolikhet att det inträffar
Liten skada	A	B
Stor skada	C	D

- För farhågor som hamnar i kategori D, som både skulle innebära stor skada och vilka med stor sannolikhet kan inträffa, bör ni upprätta en plan för att se till att de inte inträffar.
 - Ta också ställning till hur ni ska hantera det som hamnar i kategori B och kategori C, vad ska ni göra för att minimera skadan ifall de skulle inträffa?
 - Ha även en fortsatt medvetenhet om farhågorna under kategori A. Den här fyrfältaren är en enkel och snabb riskanalys som hjälper er att veta vad ni ska fokusera på först i det förebyggande arbetet. Kommunicera gärna till alla som deltagit i övningen vilka åtgärder ni vidtar utifrån det som kommit fram i övningen.
- Spara alla förväntningar och farhågor till dess ni ska utvärdera den aktivitet ni gjort eller när det mer löpande arbetet med politiska partiers närvaro i skolan ska utvärderas. Då kan ni gå tillbaka och låta de som deltog i övningen svara på ifall deras förväntan slog in eller om deras farhåga blev verklighet.

Samtal om politik

Här presenteras tre olika diskussionsövningar som du kan använda för att få igång ett samtal om politik.

Övning:

Brainstorming om politik

En mindre andel unga svarar att de är intresserade av politik än andelen som svarar att de är intresserade av samhällsfrågor (Ungdomsstyrelsen 2013, ungdag.se). Vad olika människor associerar till ordet politik är inte självklart och att göra en brainstorming om vad politik är kan skapa ett intressant material att diskutera.

Instruktion

- Rita upp en ruta på tavlan och skriv upp ordet politik i rutan. Be eleverna brainstorma om vad som är politik. Grundregler för brainstorming är att man inte behöver be om ordet och att man inte ska analysera innan man säger något.
- Om de har svårt att komma igång kan de få sitta två och två i bikupor och diskutera sinsemellan vad som är politik innan ni startar brainstormingen.
- Skriv upp allt som kommer från deltagarna i rutan på tavlan.
- Skriv efter ett tag upp "det här är inte politik" utanför rutan. Låt eleverna brainstorma om vad politik inte är. Skriv upp allt som kommer från eleverna utanför rutan.

- Du kan låta eleverna brainstorma klart först och sedan diskutera vad som kommit upp på tavlan, eller ha en pågående diskussion medan eleverna kommer med förslag.

- Utifrån de förslag som finns på tavlan kan du inleda en diskussion kring vad som hamnade var. Påminn om att det är okej och även bra att ändra åsikt om man upptäcker en bättre idé. Du kan använda egna frågor eller utgå från frågorna nedan. Det är viktigt att se till så det inte sägs eller skrivs kränkande saker under övningens gång.

Frågor

- Håller alla med om vad som hamnade vid ordet politik och vad som hamnade vid det här är inte politik?

- Finns det andra sammahang där det som ni skrivit utanför rutan kan vara politik?

- Är det självklart vad som är politik och vad som inte är det?

- På vilka olika sätt kan man tänka kring vad som är politik?

- Påverkar det hur intresserad man är av politik?

- Hur tror ni att det skulle se ut om ni skulle göra samma övning om fem år, skulle det se annorlunda ut då? På vilket sätt?

Variant på brainstorming

Man kan även använda post-it-lappar som eleverna får skriva ner sina förslag på. Ett förslag på varje post-it-lapp. Be eleverna att sätta upp lapparna där de tycker att de passar, i rutan eller utanför. Du kan flytta på lapparna allteftersom diskussionen utvecklar sig. Vissa förslag kanske byter plats eller kan finnas både i och utanför rutan.

Diskutera

I den senaste nationella ungdomsenkäten från 2015 (MUCF) uppgav cirka 39 procent av unga i åldern 16–19 år att de var intresserade av politik, 50 procent att de var intresserade av samhällsfrågor och 60 procent att de var intresserade av politiska förhållanden i andra länder. Ungas intresse för politik och samhällsfrågor är relativt stabilt under perioden 1993–2015 (ungidag.se).

- Låt eleverna diskutera varför de tror att en större andel ungdomar svarar att de är intresserade av samhällsfrågor än att de är intresserade av politik.

Lästips!

Besök webbplatsen ungidag.se för att få tillgång till fler siffror som du kan använda i undervisningen. Ung idag är ett webbaserat uppföljningssystem som visar statistik och information som gör det möjligt att följa hur unga 13–25 åringars levnadsvillkor ser ut i Sverige. Syftet med att följa upp ungas levnadsvillkor med hjälp av indikatorer är att skapa en helhetsbild av utvecklingen och att genom tidsserier visa hur villkoren utvecklas.

Övning: Vad säger politikerna egentligen?

Det här är en övning som kan göras för att öva det kritiska tänkandet men också för att uppmuntra eleverna att prata med de politiska företrädare som kommer till skolan, till exempel när det är dags för bokbord. Om partierna inte är på plats kan man istället göra övningen genom att titta på en partidebatt på teve, eller vid andra tillfällen inom undervisningen när du som lärare vill arbeta med elevernas förmåga att kritiskt granska och ifrågasätta de budskap vi hela tiden möts av i samhället. Det kan vara budskap från företag som genom reklam vill få oss att köpa en produkt eller budskap från de politiska partierna eller andra organisationer.

Instruktion

Dela in eleverna i smågrupper och tilldela varje grupp varsitt parti. Låt de samla in olika budskap från "sitt" parti genom att skriva ned de budskap som sägs av partiets företrädare som är på skolan. Om det är i samband med en partidebatt så kan eleverna skriva ned de budskap som partiets representant för fram under debatten. Uppmana dem också att intervjua företrädaren efter partidebatten. Om det är bokbord som arrangeras på skolan, uppmana eleverna att intervjua de partiföreträdare som står vid bokborden. Låt grupperna sedan presentera de olika partiernas budskap för varandra.

Frågor

- Vilket är budskapet?
- Vilka målgrupper (unga, äldre, arbetslösa, studerande, företagare och så vidare) tror du att budskapet riktar sig till?
- Vad vill de att vi ska känna? Vill de få oss att känna oss hotade, rädda, upprörda, glada, berörda eller arga?

- Vad vill de att vi ska tycka?
- Vad vill de att vi ska göra?
- Vilken slags värld vill de ha, vad syftar det som sägs i budskapet på?
- Vilken människosyn har de? Anser de att människor är goda eller onda, självständiga eller beroende av andra?
- Vilka fakta baserar de budskapet på? Finns det andra fakta som skulle kunna resultera i ett annat sätt att se på saken och ett annat budskap?

Diskutera

- Vad finns det för likheter och skillnader i budskapen?
- Finns det likheter i vad partierna vill?
- Hur uttrycker de på olika sätt vad de vill uppnå även om de har samma mål? Exempelvis kan två partier som båda vill minska arbetslösheten ha olika budskap om hur det bör göras?
- Kanske visar partierna upp olika arbetslöshets-siffror. Hur kommer det sig?
- Vilka budskap tror ni är mest effektiva och varför?
- Vilka budskap attraheras ni av mest och vilka tycker är mest trovärdiga? Varför?

Tips

Låt eleverna ta fram egna budskap till en bestämd målgrupp, till exempel elever, lärare, kommunpolitiker. Eleverna kan skriva upp och kanske illustrera de olika budskapen på stora papper som sätts upp i klassrummet eller i korridoren. Avsluta genom att i storgrupp diskutera hur eleverna tror att vi påverkas av budskap? Vilka budskap nås vi av under vårt liv och hur påverkar det hur vi som människor fattar beslut i våra liv?

Övning:

Heta stolen med politiker

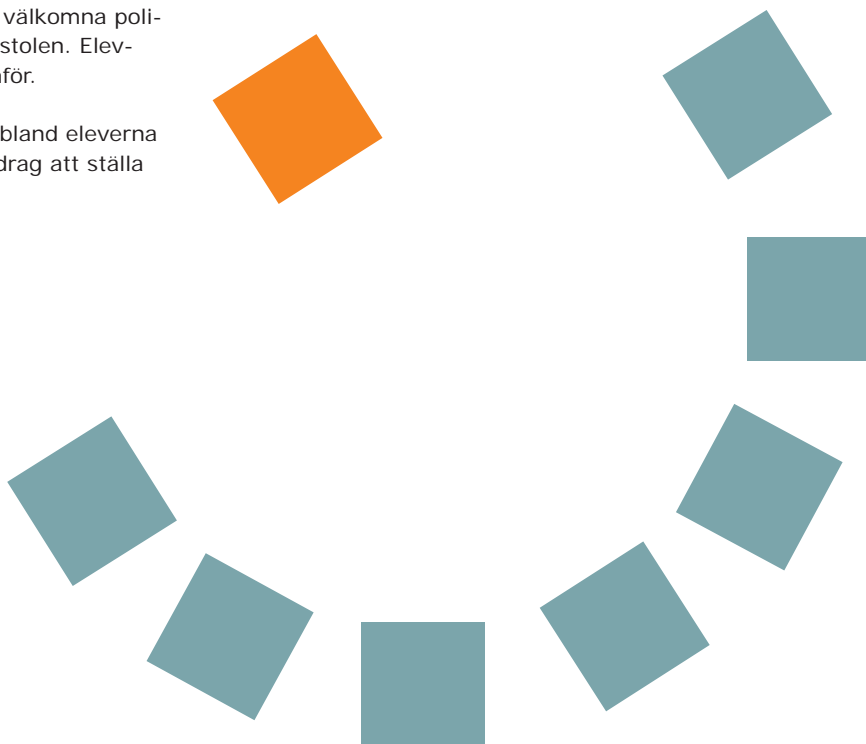
Ett sätt att arrangera ett möte mellan politiker och eleverna på skolan är att arrangera heta stolen med dem, eller utfrågning. Det kan passa bra om ni planerat att ha en temadag, men det går också bra i klassrumsformat. Heta stolen är en snabbare form av utfrågning där en eller flera politiker får sitta i en "het stol" och frågas ut av eleverna. Det är en fördel om det finns några bestämda ämnesområden som ska tas upp under sessionen så att det kan kommuniceras till den politiker som kommer. Låt eleverna förbereda frågor innan det är dags för utfrågningen. Det kan vara både snabba ja- och nejfrågor och frågor som kräver lite utförligare svar. Men bäst funkar övningen om det är konkreta frågor som inte kräver långa invecklade svar.

Instruktion

- När det är dags för heta stolen, välkomna politikerna en i taget att sätta sig på stolen. Eleverna kan sitta i en halvmåne framför.
- Fördela de förberedda frågorna bland eleverna som under utfrågningen får i uppdrag att ställa dem till politikerna.

- Utse gärna en elev som tar tid och säger stopp om svaret blir för långt. Ni sätter reglerna, kanske kan den som frågas ut hålla sitt svar under en minut. Låt utfrågningen pågå under cirka 10 minuter, tacka därefter den modiga politikern och välkomna nästa upp till stolen.

Det här kan vara ett kul sätt att under en lektion fråga ut ett antal politiker. Då kan de få samma uppsättning frågor så att eleverna sedan i efterhand kan jämföra svaren som politikerna gav. Om övningen följs upp på en senare lektion kan ni i klassen till exempel analysera om det går att utläsa partiernas ideologiska tillhörighet av svaren.

Värderingsövningar

Värderingsövningar kan vara ett bra sätt att föra inledande samtal kring demokrati och politik. Övningarna hjälper till att inleda samtal och de som deltar får en möjlighet att tänka efter, träna sig i att lyssna på andra och uttrycka sina åsikter. Det är också ett sätt att träna sig i att motivera sina ståndpunkter och öva på att respektera andras.

Det finns olika slags värderingsövningar och här presenterar vi förslag på hur de kan läggas upp.

Tänk på!

Metoden värderingsövningar kan användas i olika situationer och i olika ämnen för att inleda en lektion inom religion, biologi, teknik, gymnastik, samhällskunskap, musik etcetera.

Värderingsövningar passar i alla sammanhang där du som lärare vill att eleverna ska tänka själva kring ett ämne och öva sig i att formulera varför de tycker som de gör. Det är du som lärare som avgör hur du vill använda övningarna och vilka frågeställningar som passar bäst utifrån gruppen och vilka ämnen ni arbetar med. Värderingsövningarna väcker nämligen ofta många tankar och diskussioner som behöver tas tillvara (Barnombudsmannen 2009). Se även www.diakonia.se

Förslag på grundregler

- Alla fattar själva beslut om hur man tar ställning och man är själv ansvarig för sin egen åsikt.
- Respektera varandras åsikter. Det innebär bland annat att inte hoppa på någon för vad den tycker utan lyssna på vad den personen säger och försök istället att formulera dina egna tankar.
- Avfärda inte andras åsikter som fel utan lyssna, diskutera och försök förstå de andra deltagarna.
- Fråga om du inte förstår vad en annan person menar.
- Det är alltid okej att ändra sig och då visa det genom att ställa sig någon annanstans, även under diskussionens gång. Att formulera sina egna tankar och spegla sig i hur andra resonerar bidrar till nya tankar.
- Syftet med diskussionen är inte att övertyga de andra deltagarna om vad som är rätt åsikt, utan att öva på att ta ställning och reflektera kring ett tema och sin egen åsikt.
- Det finns inga rätta svar.
- Värderingsövningar är inte ett sätt att genom diskussion tömma ut ett ämne, allt kommer inte att hinna sägas men kan följas upp senare.

Viktigt att tänka på för dig som leder värderingsövningar

- Tänk på att värderingsövningar kräver att du som ledare är aktiv. Du ska vara neutral och varken uppmuntra eller fördöma värderingar som kommer upp under övningen. Din uppgift är att genom följdfrågor och genom att fördela ordet se till att skapa ett samtalsklimat där alla kan komma till tals.

- Det är bra om du innan övningen tänker igenom de olika frågorna och funderar på vilka åsikter och värderingar som kan komma upp och hur du ska bemöta dem. I övningen tar deltagarna ställning och de visar det tydligt genom var de ställer sig. Det kan innebära att en deltagare som är helt ensam om en åsikt kan känna sig utpekad. Din roll som samtalsledare är viktig för att diskussionen inte ska handla om vilken sida som har rätt, eller att den större grupp där alla tycker lika dominerar i klassrummet.

- Trots att en av grundreglerna i metoden är att det inte finns något rätt svar, så innebär inte det att vilka åsikter som helst kan kastas fram i den efterföljande diskussionen. Det handlar om att motivera varför man gjort det ställningstagande man gjort, men precis som i alla samtal i klassrummet så är det aldrig acceptabelt att kränka någon annan och antidemokratiska åsikter måste bemötas av dig som samtalsledare även i den här övningen.

- Ett konkret sätt att minska risken för att en elev står ensam i ett hörn vid 4-hörnövnigen är att du som lärare själv ställer dig i det hörnet när det är dags för det efterföljande samtalet.

- Viktigt att ha med sig som samtalsledare för värderingsövningar är att det kan finnas pågående sociala processer i gruppen, med ojämlika maktrelationer, som kan påverka övningen. I vissa lägen kan värderingsövningar vara olämpliga om riskerna är större än förtjänsterna. Du känner din klass bäst, utgå från den.

Övning:

Heta stolen om demokrati

Heta stolen kan användas som en snabb övning om det finns ett behov av att få mer energi i gruppen eller kanske som en inledning till ett längre diskussionspass eller temaarbete.

Tänk på!

Om någon eller några elever har en funktionsnedsättning som hindrar dem från att resa sig kan du välja ett annat sätt som alla deltagare använder för att markera om de håller med eller inte, till exempel genom att lägga en hand på huvudet eller hålla upp ett papper. Se till att samma sätt att visa att man tar ställning gäller för alla elever.

Instruktion

- Ställ stolar i en ring. Se till att det finns en stol mer än antalet deltagare. Även om det bara är en person som instämmer så kan den byta plats.

- Eleverna sätter sig på stolarna i ringen. Du läser upp ett påstående. Om man håller med så sitter man kvar, om man inte håller med så reser man sig upp och byter plats, om man är osäker så sitter man kvar med armarna i kors. Förklara innan du börjar att du som pedagog kommer att sitta i ringen, men på samma stol hela tiden utan att ta ställning.

- Fråga några elever efter varje fråga om varför de valde som de gjorde. Förklara att de inte behöver svara om de inte vill. Uppmuntra eleverna att diskutera sina val, var lyhörd för gliringar och taskiga kommentarer. Markera direkt. Alla måste känna sig trygga i övningen.

- Fortsätt att läsa upp påståenden. Lämna utrymme för reflektion och diskussion efter varje fråga.

Välj ut de påståenden som du tycker passar bäst för din klass. Ha alltid några extra påståenden i reserv om det skulle gå snabbare än du tänkt. Innan du börjar med nedanstående påståenden kan det vara bra att "värma upp" med lite mer neutrala sådana.

Förslag på neutrala påståenden

- Sovmorgon är bättre än att sluta tidigt.
- Frukt är också godis.
- Jag tycker om vintern.
- Utan min mobil skulle jag få panik.

Förslag på påståenden

- Sverige är demokratiskt.
- På vår skola kan alla säga vad de tycker.
- Allas åsikter är lika mycket värda/Allas åsikter respekteras lika mycket (på vår skola/i samhället/i vår kommun).

- Jag kan påverka viktiga samhällsfrågor.
- Vi som lever i den rika världen har ett större ansvar för miljön än människor i fattigare länder.
- Det är mer effektivt att demonstrera än att rösta.
- Det är viktigt att rösta.
- Majoriteten har alltid rätt.

Tänk på!

Ta gärna fram egna påståenden! Men undvik påståenden som innehåller negationer, alltså ord som inte eftersom de kan bli svåra att förstå och ta ställning till. Tänk också på risken att formulera påståenden där ni riskerar att hamna i en diskussion som problematiserar och pekar ut olika grupper av människor.

Övning:

Termometern om politik

Till termometern används frågor med två svarsalternativ som står i motsats till varandra och där det är möjligt att ställa sig längs med en linje och på så sätt gradera sitt svar.

Instruktion

- Möblera om så att det går att röra sig fritt i rummet. Dra gärna upp en verklig linje som går mellan två väggar i rummet genom att lägga ut ett band på golvet, någonstans i mitten märker du ut noll. De olika sidorna av rummet representerar plus och minus. Och som på en termometer så går det en gradering mellan de olika sidorna, och utefter den kan eleverna ställa sig för att gradera sitt svar.
- Förklara innan du börjar att du som pedagog kommer att hålla dig själv neutral och inte lägga in dina egna värderingar i övningen. Om någon frågar dig var du står efter att övningen är avslutad bör du försöka svara så ärligt som möjligt och visa att du också tar frågorna eleverna just tagit ställning till på allvar.
- Du läser upp ett påstående och hur skalans ytterligheter graderas. Fråga några elever efter varje påstående om varför de valde som de gjorde. Förklara att de inte behöver svara om de inte vill. Uppmuntra eleverna att diskutera sina val, var lyhörd på gliringar och taskiga kommentarer. Markera direkt. Alla måste känna sig trygga i övningen.
- Fortsätt att läsa upp påståenden. Lämna utrymme för reflektion och diskussion efter varje fråga.

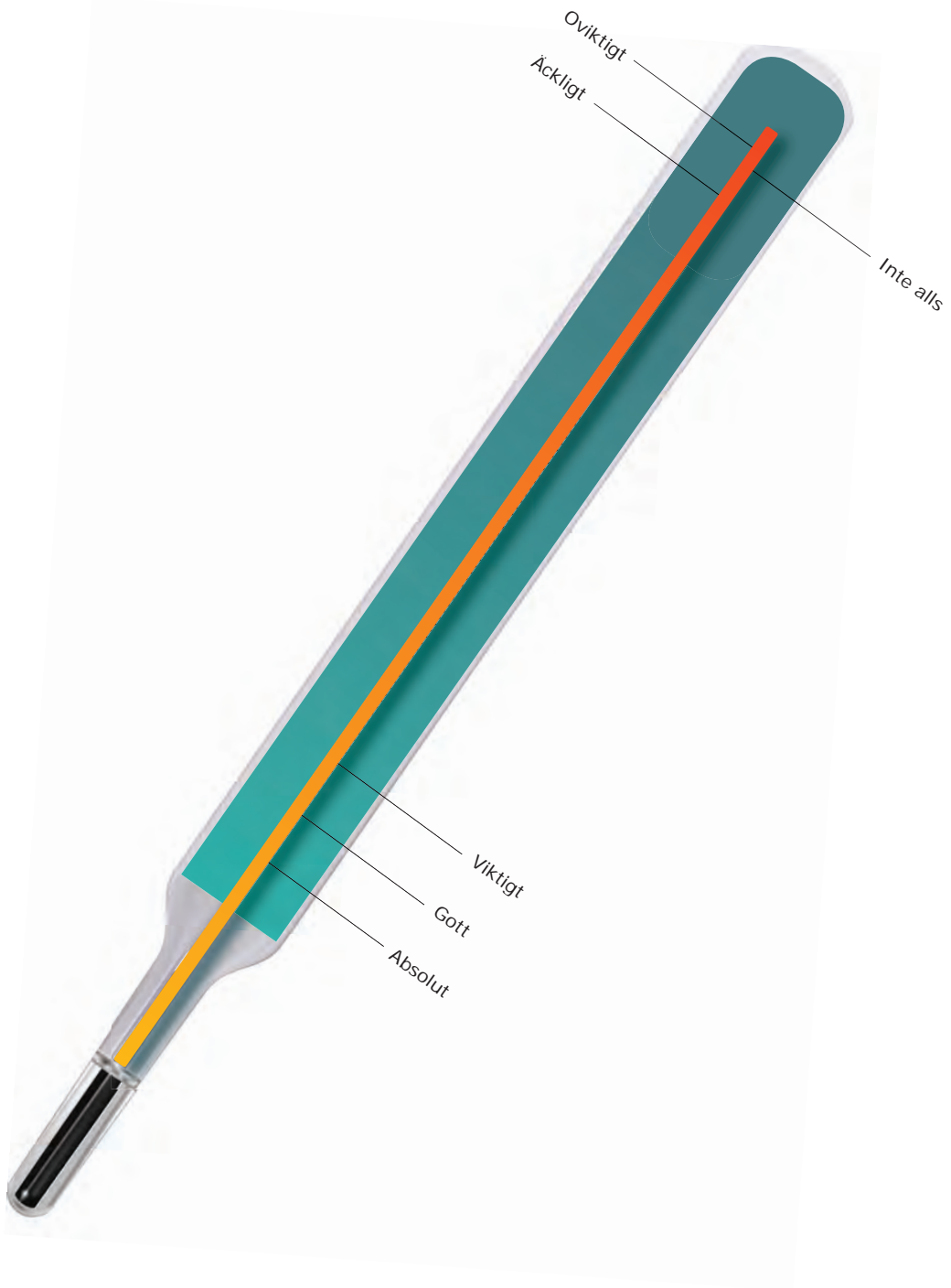
Välj ut de påståenden som du tycker passar bäst för din klass. Ha alltid några i reserv om det skulle gå snabbare än du tänkt. Innan du börjar med nedanstående påståenden kan det vara bra att "värma upp" med lite mer neutrala sådana.

Förslag på neutrala påståenden

Frukt är godis	Absolut	Inte alls
Sovmorgon är viktigt	... oviktigt
Glass är gott	... äckligt

Förslag på påståenden

Kan unga påverka politikerna?	Absolut	Inte alls
Känner du dig representerad av de politiker som sitter i kommunfullmäktige?	Absolut	Inte alls
Politik är viktigt	... oviktigt
Information på internet litar jag helt på	... inte alls på

Källkritik

Opinionsbildning är centralt i en demokrati. Det kan handla om att påverka vad människor och grupper tycker i en sakfråga eller hur de agerar. Att skapa opinion och påverka människors åsikter är något som organisationer, politiker och partier ägnar mycket tid och energi åt. Ett mål för ett parti är ju ytterst att få människor att hålla med dem och välja att lägga sin röst på det partiet i ett val. Opinionsbildningen, utbyte av olika argument som möts i en ständigt pågående diskussion kring den värld vi lever i, är också central i ett demokratiskt samhälle.

Att lära för demokrati i skolan handlar om att få verktyg att delta i det demokratiska samtalet, att få verktyg att analysera diskussioner och debatter och att själv kunna delta aktivt. Där blir den kritiska förmågan viktig och källkritiken ett verktyg för att bedöma informationen.

Att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta är ett av skolans mål och att utveckla den kritiska förmågan och att ta upp frågor kring källkritik finns inskrivet i skolämnenas kursplaner, till exempel i planerna för religion, bild, historia, samhällskunskap, svenska, biologi, fysik och kemi. Det är därför bra tillfällen att träna det kritiska tänkandet inför det att partierna kommer till skolan och när de är där.

Diskutera!

Diskussioner som övar eleverna i att tänka källkritiskt i sin vardag går att ha i flera olika ämnen, till exempel i bild där det även är en del av kursplanen. Titta på och diskutera olika bilder. Det kan vara nyhetsbilder, bilder som används av organisationer och partier som vill sprida ett budskap eller bilder som används inom reklam och marknadsföring.

- På vilka sätt kan man förändra bilder?
- Kan man se om en bild blivit redigerad och hur?
- Varför redigeras och retuscheras modebilder?
- Vad är okej att ändra på och vad är inte okej att ändra på? Varför?

Vad är källkritik?

Enligt Torsten Thurén, docent i journalistik och filosofie licentiat i historia som skrivit boken Källkritik (Thurén 2013), så är allt vi bygger vår kunskap på kunskapskällor. Förenklat kan källkritik sägas vara en samling metodregler för att tolka källorna, och bedöma hur tillförlitlig en källa är, så att vi ska kunna ta reda på vad som är sant – eller åtminstone vad som är sannolikt.

Källorna som vi bedömer kan vara skriftliga som böcker, internetsidor, protokoll och tidningar. De kan vara muntliga som intervjuvar, uttalanden vid presskonferenser och offentliga tal samt materiella som fingeravtryck, historiska föremål och byggnader. Det är också viktigt att skilja på vad som är en primärkälla, en ursprunglig källa och en sekundärkälla, alltså en källa som hänvisar till en annan källa. Huvudregeln är att en primärkälla är mer tillförlitlig än en sekundärkälla.

Det är dina behov som styr vilka källor du kan använda. Det är inte fel att använda en subjektiv källa bara du är medveten om att den är det. Om du kanske vill ta reda på vad olika politiska partier tycker i en viss fråga så är partiernas webbplatser bra källor. Men vill du ta reda på sakförhållanden inom ett ämne kanske du ska leta efter mer objektiva källor.

Fyra källkritiska principer

1. **Äkthet** – Kontrollera om källan är tillförlitlig.

2. **Tidssamband** – Ta reda på när källan skapades. En samtida källa är generellt sett trovärdigare än en källa som skapats långt efter en händelse. Till exempel så förändras vårt minne ju längre tiden går.

3. **Oberoende** – Undersök om källan är beroende av andra källor, till exempel om den har blivit påverkad av rykten.

4. **Opartiskhet** – Granska om källan är förvrängd på grund av personliga, ekonomiska eller politiska intressen.

(Thurén 2013)

Prata politik!

Övning:

Politiska partier som källor

Trots att partierna kan räknas till subjektiva/partiska källor så är de ju själva de bästa källorna till att ta reda på var de står i en fråga eller vad de vill med sin politik. Det som är viktigt att lyfta och det ni kan diskutera tillsammans i klassen är frågeställningar om vad det finns för olika sätt att prata om verkligheten och vad det innebär för förståelsen av det partierna säger. Tänk på att väga upp partiernas information med information som ni kan hitta från mer neutrala källor.

När man bedömer tillförlitligheten hos en källa som ett parti gäller det också att skilja på de egna sympatierna och vad som kan antas vara sant. Det parti man sympatiserar med kan ju faktiskt undanhålla fakta som talar mot deras intresse och det du tycker själv.

Påståenden kan vara halvsanningar eller färgade framställningar som kan framstå som opartiska och sakliga men som ändå ger en missvisande bild av verkligheten eftersom informationen som redovisas är vald för att ge en bild av världen som passar källan. Något kan också vara ensidigt utan att vara missvisande. En källa kan till exempel välja att beskriva verkligheten utifrån endast ett perspektiv.

Ett sätt att bedöma information från källor som misstänks vara partiska är att jämföra med en motstående källa. Om din källa är ett politiskt parti, jämför med ett parti som tycker tvärtom. Den information som till exempel regeringen och oppositionen är eniga om är troligen sann, men det är inte säkert. För att uppgiften från en partisk källa ska anses vara trovärdig, försök bekräfta informationen från minst en annan källa med motsatt partiskhet, eller från en källa utan partiskhet.

Frågor

- Vilken statistik över till exempel ungdomsarbetslöshet och barnfattigdom lyfter de olika partierna fram?
- Jämför oppositionen med regeringspartierna. Använder de samma siffror för att beskriva verkligheten?
- Om inte, hur skiljer de sig åt och varför tror du? Leta själv upp statistiken hos källor du tror är neutrala, vad säger de?

Checklista

Checklista för att värdera en källa

Följande checklista innehåller förslag på frågor som eleverna kan använda för att värdera en källas tillförlitlighet.

Är källan subjektiv eller partisk?

- Finns det värderingar i informationen som källan ger?
- Företräder källan någons intresse och i så fall vems?
- Finns det motstridig information från andra källor? Hur trovärdig är den motstridiga informationen?
- Kan du få informationen bekräftad från en annan, oberoende källa?
- Hur har man valt ut de fakta som presenteras?
- Är urvalet av fakta skevt? Om man lägger till annan information, ändras verklighetsbilden då?
- Undanhålls relevanta fakta? Ur vilket perspektiv har urvalet av fakta gjorts?

Vem står bakom källan?

- En myndighet
- En organisation
- Ett företag
- En privatperson
- Någon som behärskar ämnet
- Någon du litar på

Varför är källan skapad?

- För att presentera information
- För att presentera fakta
- För att övertyga dig om något
- För att påverka en opinion
- För att sälja dig en produkt eller tjänst
- För att underhålla dig

När är källan skapad?

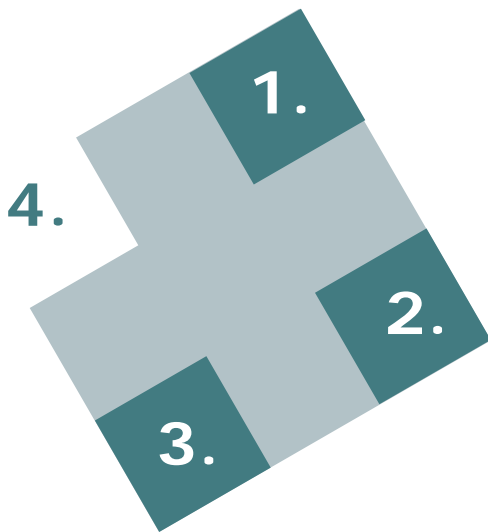
- Källor som skapats närmare i tiden i förhållande till det som de vittnar om anses vara mer trovärdiga.

Presenterar källan något budskap?

- Finns något syfte med publiceringen?
 Ja Nej
- Är informationen trovärdig?
 Ja Nej
- Stämmer det med vad du redan vet?
 Ja Nej
- Finns det dolda budskap?
 Ja Nej
- Går fakta att kontrollera?
 Ja Nej
- Saknas uppgifter?
 Ja Nej

Lästips!

Checklistan baseras på material från Internetstiftelsen i Sverige (IIS) *Källkritik på internet* (Alexandersson 2016) och Skolverkets skrift *Fakta om källkritik – en handledning i allmän källkritik och källkritik på internet* (www.skolverket.se).

Övning: 4-hörn om källkritik

Värderingsövningar kan vara en bra metod att diskutera olika källkritiska överväganden med eleverna. Här kommer ett förslag på hur man kan använda metoden 4-hörn för att reflektera över vilket förtroende de har för olika källor. Övningen är hämtad från handboken *Expert på medier – digital kompetens i Lgr 11* (Mediekompass & Statens medieråd 2014).

Instruktion

Ställ nedanstående frågor till eleverna och ange samtidigt de tre givna svarsalternativen och ett öppet svarsalternativ. Varje svarsalternativ motsvaras av ett hörn i rummet. Eleverna svarar sedan på frågan genom att ställa sig i det hörn av rummet som, enligt deras åsikt, representerar det rätta svarsalternativet. Gå sedan runt och ställ följdfrågor till eleverna i respektive hörn.

Fråga

• En nyhet sprids om att Sveriges statsminister har tagit emot en muta av den australiensiske ambassadören.

– Vilken av dessa källor tror du mest på?

Hörn 1: Din rektor säger att det är sant.

Hörn 2: Det står i lokaltidningen att det är sant.

Hörn 3: Flera av dina nära vänner på Facebook skriver att det är sant.

Hörn 4: Öppet hörn – eget svarsalternativ.

Fråga

• Din lärare påstår att barnkonventionen är lag i våra grannländer Finland och Norge, men inte i Sverige. Det låter orättvist och konstigt.

– Hur gör du för att ta reda på om din lärare talar sanning?

Hörn 1: Du googlar.

Hörn 2: Du läser konventionstexten.

Hörn 3: Du ringer Unicef eller Rädda Barnen och frågar – de jobbar ju med barns rättigheter.

Hörn 4: Du frågar efter källan – var fick din lärare informationen ifrån? (Ja, även lärare är ju människor och kan emellanåt sprida felaktiga uppgifter. Den här gången hade läraren dock helt rätt, men det är aldrig fel att fråga efter källan!).

Frågor

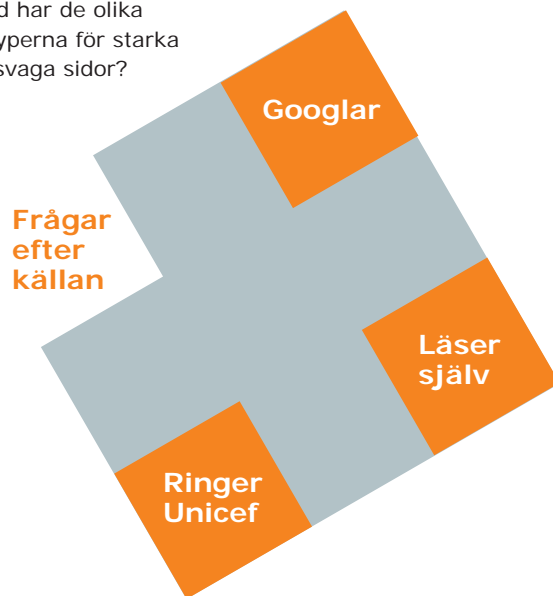
– Är det tomt i ett hörn?

Hur kommer det sig?

– Varför litar eleverna på vissa och misstror andra källor?

– Varför väljer vi olika typer av källor och vad kan det leda till?

– Vad har de olika källtyperna för starka och svaga sidor?

Övning: Granska partiernas informationsmaterial

Instruktion

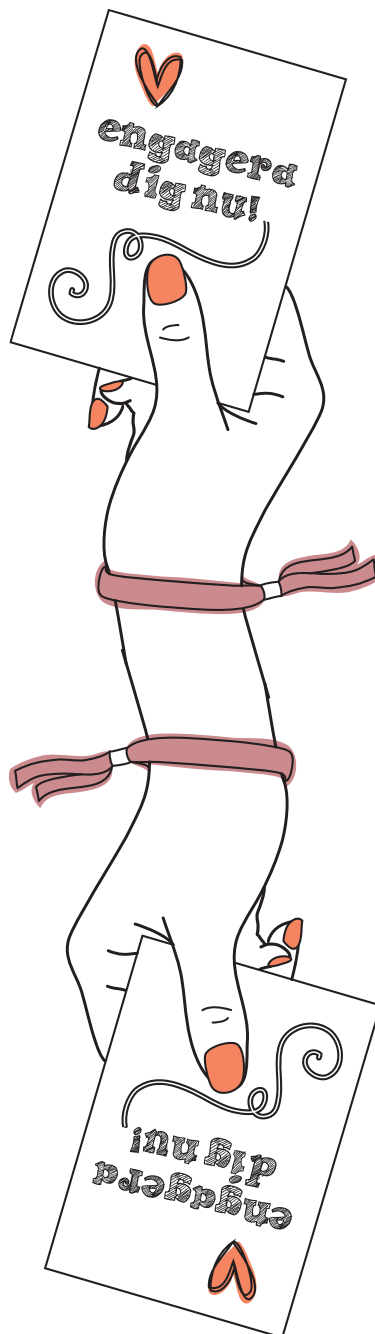
Om det är valtider, passa på att granska valaffischerna som partierna hänger upp för att få ut sitt budskap eller de informationsfoldrar de delar ut. Samla in så mycket material ni kan från olika partier och försök granska de fakta som presenteras i dem. Låt till exempel eleverna i grupper kolla de fakta som partierna presenterar och jämföra med officiell statistik från SCB, Arbetsförmedlingen, Naturvårdsverket eller med information från andra myndigheter och organisationer.

Frågor

- Är det som står i informationsmaterialet sant? Hur vet jag det?
- Vilka fakta lyfts fram och vad säger man inte?
- Vilka andra sätt finns det att se på verkligheten?
- Skulle man kunna ha kommit till ett helt annat budskap utifrån andra fakta?
- Hur tror ni att de som ser affischerna eller nås av partiernas information tänker? Hur påverkas vi av informationen?
- Vad får det för konsekvenser om partierna sprider halvsanningar, lögner eller överdrifter?
- Att affischer och partimaterial innehåller överdrifter och halvsanningar – är det okej? Kan man ställa krav på att det som sägs ska vara sant? Varför? Varför inte?

Tips!

Granska också uttalanden och fakta som ni kan hitta på partiernas webbplatser, uppdateringar på facebook och twitter eller andra uttalanden!

Källkritik på internet

Internet är ovärderligt för att söka efter information, knyta kontakter, diskutera och granska. Mängden information på nätet är enorm och en enkel sökning på ett ämne kan ge en gigantisk mängd information. Ett problem med information på nätet som är viktigt att tänka på när man ska förhålla sig källkritiskt är att man snabbt möts av många olika källor som det gäller att bedöma. Mycket av informationen kan vara vinklad och det är lätt att hitta sajter som bekräftar ens egen världssyn. Vem som helst kan publicera vad som helst på nätet och det finns många källor som sprider information som bygger på dåligt underbyggda fakta eller missförstånd (Alexandersson 2016).

Information kan spridas mycket snabbt på nätet och populära videoklipp och statusuppdateringar kan delas av många. Även rykten och felaktigheter kan snabbt spridas vidare genom twitter, facebook och bloggar. Filmer och foton kan vara förfälskningar eller i själva verket en reklamfilm. Det finns även sajter som medvetet sprider vilseledande information.

Fördelar med nätet är att mängden information gör det lätt att systematisera informationen och att granska de källor du hittar. Det är också lätt att genom sociala medier komma i kontakt med experter eller personer som befinner sig i händelsernas centrum långt borta, där du själv inte har någon insyn. Exempelvis användes Twitter flitigt under den arabiska våren och möjliggjorde för aktivister att få ut information om vad som hände där. Men det skapar samtidigt en enorm mängd information som kan vara svår att överblicka.

Instruktion

Låt eleverna söka på "arbetslöshet orsaker", "jämsällldhet mellan kvinnor och män", "integrationspolitik" och skriva ned vad de hittar.

Frågor

- Vilka slags sajter kommer de till? Nyhetsartiklar, bloggar, politiska hemsidor, forum?
- Är de opartiska eller partiska?
- Är informationen som de hittar vinklad? På vilket sätt?
- Hittar de motstridig information?

Tänk på!

Tänk på att politisk information på nätet och i sociala medier går långt utanför de politiska partiernas webbplatser. Det finns massvis av organisationer, fackförbund, tankesmedjor, tidningar, bloggar och företag som också är intresserade av att sprida ett visst politiskt perspektiv. Träna på att tänka kritiskt.

- Vad anses vara det normala?
- Vem och vad görs till problem?
- Vem skriver de för?
- Vad tas för givet eller mörkas?

Övning: Källkritik på sociala medier och internetforum

Sociala medier, till exempel Facebook och Twitter, bygger på ett innehåll som produceras av användarna själva. De politiska partierna, olika företag, organisationer och andra opinionsbildare är också aktiva på sociala medier genom egna sidor på Facebook eller särskilda twitterkonton.

Som användare når du av mycket information som du behöver värdera. Eftersom de som delar en artikel eller ett videoklipp som vi möts av på Facebook eller Twitter ofta är någon vi känner och litar på, så finns det en risk att vi glömmer att förhålla oss kritiska (Alexanderson 2012).

I sociala medier kan man också se om något delats många gånger eller fått många likes, vilket gör att det kan vara svårare att förhålla sig kritiskt till innehållet.

Instruktion

Låt eleverna samtala i små grupper om källkritik på internet. Låt varje grupp redovisa vad de diskuterat och runda av i den stora gruppen. Diskutera med eleverna!

Lästips!

MIK för mig – utbildningspaket om det nya medielandskapet

Idag har vi en fantastisk möjlighet att både söka information och uttrycka våra åsikter men också fler möjligheter att välja bort informationskanaler. Vilken information du nås av påverkar din syn på världen. Skillnaderna i vad vi tar del av för information skiljer sig mycket åt beroende på vilka vi är. Det kan till exempel handla om ålder, kön, intresse och utbildning, men också vilka typer av nätverk vi har.

Utbildningspaketet *MIK för mig* från Statens medieråd vänder sig till lärare, bibliotekarier och elever på högstadiet och gymnasiet. Syftet med materialet är att utbilda elever och vuxna som finns och agerar i ungas närhet. De digitala utbildningarna som består av korta animerade filmer är värderingsövningar och reflektionsfrågor utifrån hur det nya medielandskapet påverkar våra relationer, skolan och demokratin.

Du hittar *MIK för mig* på: statensmedierad.se

Frågor

- Vem och vad litar de på?
- Hur tänker de källkritiskt när de letar information på internet?
- Litar de på det de läser på bloggar? Varför? Varför inte?
- Är det lätt att upptäcka vad som är reklam, vad som är sant och vad som är osant?
- Hur tänker de när de delar statusuppdateringar vidare på Facebook eller delar andras videoklipp eller bilder?
- Vilken slags politisk information sprids på nätet?
- Hur använder olika aktörer nätet för att sprida sin bild av verkligheten?
- Vad delar de själva med sig av på sociala medier?
- Hur kollar de om informationen de länkar till är sann?
- Litar de på informationen som deras vänner sprider?
- Har de själva spridit vidare politiska åsikter?
- Har de spridit vidare något som inte är sant?

Debatt

Ett vanligt sätt att ta in partierna i skolan är att anordna en debatt där representanter från partierna diskuterar olika frågor. Här presenterar vi förslag på hur en debatt kan läggas upp och vad du som ska vara moderator eller samtalsledare kan tänka på.

En klassisk debatt

En klassisk debatt mellan olika företrädare för partierna innebär ofta att en panel bestående av inbjudna representanter sitter på rad på en scen i aulan, i ett klassrum eller i en annan lokal och under en bestämd tid debatterar olika ämnen. Debatten leds av en moderator. En klassisk debatt inleds ofta med att moderatören ställer en kort fråga till samtliga debattörer, kanske en ja- eller nejfråga. Sedan, under ledning av moderatören, debatterar panelen ett antal på förhand bestämda ämnen.

Tänk på!

Tänk på vad syftet med debatten är och tänk på att eleverna är de som ska få ut något av debatten. Ska den vara underhållande? Ska den väcka elevernas nyfikenhet på politik och demokrati? Ska ni följa upp den på något speciellt sätt? Involvera eleverna i att diskutera syftet, vad de vill ha ut av debatten och vad som är viktigt för dem? Försök se till att debatten når dit.

Olika sätt att göra debatten mer interaktiv

En debatt blir mer intressant om publiken är delaktig under debattens gång. Det finns många sätt att involvera eleverna som lyssnar på debatten och här kommer några tips på hur man kan göra det (Lacina 2009).

- Låt eleverna presentera ämnen och frågeställningar i början av debatten. Det kan ske genom att olika elever presenterar de ämnen som debatten ska handla om genom en kort muntlig presentation, bilder eller en kort filmsnutt och därigenom sätta agendan på debatten och formulera på vilket sätt ämnet är viktigt för dem.
- Låt eleverna förbereda frågor i förväg. Till exempel kan varje elev skriva ner sin fråga på en lapp som samlas i en låda ur vilken moderatören sedan drar lappar för att föra in frågor från eleverna under debattens gång. På så sätt kan elever som inte vågar ställa frågor muntligt under själva debatten ändå komma till tals.
- Uppmuntra frågor och kommentarer från publiken under debattens gång. En fördel med att bryta för frågor från publiken i mitten av debatten är att då påverkar publiken och eleverna den fortsatta debatten och debattdeltagarna får tid att svara på och diskutera det eleverna frågat om. En risk med att ta frågor i slutet av debatten är att det finns för lite tid över att svara på frågorna.
- Låt eleverna sms:a in frågor under debatten till ett nummer som ni delat ut före debatten. Den som tar emot sms:en får sedan ansvaret för att frågorna lyfts upp till moderatören och kan besvaras av debattörerna.

- Låt representanter från eleverna eller elevrådet sammanfatta debatten på slutet.

- Använd twitter. Genom att skapa en hashtag för debatten kan eleverna diskutera debatten på twitter. Om man visar twitterflödet för hashtaggen på en skärm i salen, eller om någon ansvarig har koll på flödet, kan elever ställa frågor eller komma med kommentarer till debatten. Det kan möjliggöra att fler vågar ställa frågor till debattdeltagarna. Tänk på att ha tydliga riktlinjer för nätetikett, om personangrepp inte är okej i debatten och på skolan så är det inte heller okej på sociala medier. Twitterflödet kan vara ett bra underlag till de diskussioner ni har med eleverna för att följa upp debatten.

Låt publiken bestämma om debattdeltagarna använder svåra ord eller bryter mot debattreglerna. Till exempel kan eleverna få tuta i en tuta, eller på annat sätt markera när partiernas representanter använder krångliga ord som de inte förstår, eller bryter mot reglerna genom att gå till personangrepp eller kränker någon. Då är det din roll som moderator att fånga upp protesten och fråga vad eleven menade. Om det till exempel var ett krångligt ord som användes ber du den som använde det förklara vad ordet betyder. Tänk på att eleverna inte missbrukar tutorerna eller möjligheten att protestera. Diskutera innan med eleverna om och på vilket sätt ni ska använda den här metoden och se till att alla är införstådda med att det innebär ett ansvar från publiken (Lacinai 2009).

Vad gör en moderator?

Moderatorns främsta roll är att se till att en debatt, paneldiskussion eller hearing är saklig, fokuserad och begriplig för publiken. Det är viktigt för att en debatt eller ett samtal ska bli bra, men det krävs förberedelser för att vara en bra moderator eller samtalsledare. En moderator har även ansvar för att se till att debatten blir underhållande och rolig att lyssna på, men också att olika sidor av frågeställningarna lyfts, att alla debattörer kommer till tals och att alla håller sig till de regler ni satt upp.

Moderatorn ska hjälpa publiken att förstå och lyssna på en intressant debatt genom att ställa de frågor som publiken vill ha svar på. Upprepa gärna frågor som kommer från eleverna i publiken. Dels för att du ska vara säker på att du och panelen uppfattat frågan rätt och för att alla elever ska ha hört den. Om någon av debattdeltagarna inte svarar på en fråga från dig eller från publiken, ge inte upp, fråga igen eller om något är otydligt, be personen att förtydliga sig! Om ni tar frågor från eleverna i publiken, se till att politikerna verkligen svarar på dem. Fråga den som ställde frågan om den känner att den fått ett svar den är nöjd med, om inte, be panelen svara igen. Våga ställa de dumma eller naiva frågorna, det är ofta dem som ingen annan vågar ställa.

Lästips!

Du som ska vara moderator, läs mer i boken *Moderera mera* av Antoni Lacinai (Lacinai 2009).

Förberedelser för moderatorn

Det är viktigt att den grupp av lärare och elever som arrangerar debatten på skolan tar fram vilka regler som ska gälla under debatten. Utgå till exempel från skolans ordningsregler.

Förslag på regler

I debatten på vår skola

- skiljer vi mellan sak och person, det betyder att vi bemöter och argumenterar mot den andres sakargument, men vi går inte till personangrepp.
- respekterar vi varandra och vi accepterar inte sexism, rasism eller andra kränkningar.
- håller vi tiden.
- undviker eller förklarar vi svåra ord.

Det är moderatorns ansvar att se till att reglerna följs under debatten och att markera om någon debattör bryter mot dem, till exempel går till personangrepp. Finns det regler som alla på skolan enats om ska gälla under debatten blir det lättare som moderator att till exempel säga *”Nu avbryter jag eftersom en av våra överenskommelser bröts här. Personangrepp är inte okej i den här debatten. Jag vill att du istället håller dig till sakfrågan”*.

Läs på om partierna som ska delta genom att ta del av information på deras webbplats och kolla igenom partiprogrammen. Är det val, läs valplattformen. Ta reda på var de olika partierna står i de ämnen som ni bestämt ska debatteras. Om du som moderator har koll på hur de olika partierna står i frågorna så känner du till var de tycker lika och olika och har lättare att se till att de olika åsikterna kommer fram under debatten.

Läs på om de som ska delta i debatten. Ring upp dem innan eller prata med dem före debatten. Som moderator är det bra att få en känsla för de olika personerna som deltar, är någon extra pratglad kan du behöva avbryta denne. Det är bra om du tar reda på hur lång erfarenhet de har, är de nya i partiet och det är deras första debatt eller har de varit med i flera debatter tidigare. Som moderator kan du behöva gå in och balansera så att alla i debatten kommer till tals oavsett hur erfarna de är. Reflektera kring din egen roll och rannsaka dina egna åsikter.

• Kan dina åsikter och perspektiv göra att du betonar och släpper fram vissa åsikter mer än andra?

• Hur kan du se till att motverka det?

Gör ett upplägg för debatten. Planera hur debatten ska inledas, hur mycket tid som ska läggas på de olika ämnena, och hur debatten ska avslutas. Skriv ett manus för debatten. Ha luft i manuset så att du kan anteckna viktiga punkter som debattörerna väckt och skriva ned frågor du kommer på under debattens gång och som du måste komma ihåg att ställa.

Tips!

Förslag på ett grundmanus för en debatt med politiker som sitter i kommunfullmäktige:

Grundmanus

13.00 Inledning

Hälsa välkomna och förklara debattens regler. Till exempel: vi respekterar varandra, inga personangrepp, prata inte för länge, inga svåra ord.

13.03 Presentation av debattörerna

De presenterar sig och svarar på frågan Hur ska vår kommun bli bästa ungdomskommun? (7 personer x 1 min)

13.10 Ämne 1 – Kultur i kommunen

13.20 Ämne 2 – Skolan

13.30 Ämne 3 – Arbetsmarknaden

13.40 Frågor från publiken

13.50 Avslutning, tack och hej!

Tänk på!

Håll tiden! Och se till att debattörerna håller tiderna. Har ni bestämt att varje deltagare får två minuter för att svara på en fråga, se till att de håller den tiden. Ett sätt kan vara att hålla upp ett gult papper när det är 30 sekunder kvar och ett rött när tiden är slut.

Att ställa rätt frågor

Som moderator är det bra om du tänker på vilka slags frågor du ställer. Det finns både öppna och slutna frågor.

Öppna frågor

Vem, vad, hur, när och varför. Uppmanar debattörerna att utveckla sina svar.

Slutna frågor

Ger svaren ja, nej eller vet inte. De kan vara jättebra att ställa för att få besked i hur debattören ställer sig när det kan vara svårt att få ett rakt ja eller nej. Exempel på slutna frågor:

- Vill ni höja skatten?
- Ska kommunen bygga ett nytt badhus?

Följ gärna upp en sluten fråga med att fråga hur?

"Hur" är den bästa frågan i världen och kräver en utveckling av hur partiet hade tänkt åstadkomma något. De flesta vill ju sänka arbetslösheten, men hur? Det är ju det intressanta och det som avgör om ett parti får stöd eller inte. Börja gärna med en stängd fråga för att få besked och utveckla sedan med en öppen, hur?

Spetsa frågorna

Politiker svarar ofta på frågor på ett sätt som gör att det är möjligt för dem att säga det de vill få fram istället för att svara på frågan. De kanske svarar genom att berätta vad de vill göra och som kanske inte har så mycket med din fråga att göra. Försök få dem att bli konkreta genom att föra tillbaka dem till ämnet,

"Ja men nu undrade jag om det är så att ni är redo att rusta upp just den här idrottsanläggningen, är ni det?"

Undvik att lägga in dina egna värderingar i frågorna

Försök formulera frågorna utan att värdera det du frågar om. Undvik också frågor som är påståenden eftersom det möjliggör att den du ställer frågan till inte håller med om ditt påstående och koncentrerar sig på det istället för att svara på frågan. Lyssna aktivt på vad debattörerna säger så har du lättare att följa upp med följdfrågor. Lyssna efter innehållet i det debattören säger istället för att tänka på vad du ska säga sedan.

Tänk på!

Förbered debattdeltagarna på vilka frågor som kommer att tas upp. Det kommer göra debatten mer intressant om de som deltar har bra svar på varje frågeställning.

Avsluta debatten

Sammanfatta gärna debatten. Antingen att du som moderator gör det eller att någon elev som innan debatten började fått uppdraget att sammanfatta gör det. Tacka paneldeltagarna och inte minst eleverna som lyssnat och förhoppningsvis deltagit aktivt genom att ställa frågor.

Tänk på!

Har ni retorik på schemat? – Låt eleverna analysera debatten.

Analysera

Ett kul sätt att lära sig mer om argumentation och retorik är att analysera en riktig debatt. Till exempel kan eleverna delas i grupp inför debatten och få förbereda sig genom att kolla upp olika sätt att formulera argument. Under debattens gång kan de försöka lyssna efter och skriva ned de olika slags argument som används, till exempel känslö- eller förnuftsargument och vem som använder dem.

Frågor

- Förkommer personangrepp eller härskartekniker?
- Vilka använder de olika sätten att debattera?
- Hur länge pratar de olika debattörerna?
- Hur mycket talartid hade de kvinnliga partirepresentanterna jämfört med de manliga, eller de unga jämfört med de äldre?
- Eller tog kommunalrådet mest plats av dem alla?

Det här kan vara ett intressant underlag för att i klassen diskutera vidare kring olika sätt att debattera och vilka som tar plats i en grupp. Kanske kan en del av debatten filmas och användas som underlag för analyser och diskussioner i klassrummet efteråt. Ni kommer kanske att upptäcka intressanta mönster.

Att anordna bokbord.

Att anordna bokbord är en klassisk metod för att bjuda externa aktörer till skolan men det är också vanligt vid andra arrangemang som mässor etcetera. Många skolor har erfarenhet av att arrangera bokbord med partierna. Kortfattat innebär det att partierna bjuds in till att under en bestämd tid och på en bestämd plats ställa upp ett bord där de kan lägga fram material från sitt parti. Några representanter från partiet står vid bokbordet och kan svara på frågor från intresserade, dela ut material och värva medlemmar.

Tänk på!

Det är ni som skola som sätter förutsättningarna.

Passa på att använda bokborden som en resurs

Bokborden och de representanter som partierna skickar till skolan för att dela ut information vid bokborden är en ovärderlig resurs som kan användas på många sätt i undervisningen. Ge gärna eleverna uppgifter där de måste leta upp information eller prata med politikerna för att lösa uppgiften.

I samhällskunskapen kan det vara att svara på ett antal frågor om partiet eller ta reda på var partiet står i aktuella frågor. Elever som läser mediekunskap kan träna sig i att intervjua representanterna och skriva korta artiklar. I de naturvetenskapliga ämnena kan eleverna fråga ut partierna om miljöpolitik. Till lektionen i svenska kan eleverna samla in informationsmaterial som de sedan analyserar för att ta fram hur en politiskt övertygande text kan skrivas.

Det finns egentligen inga gränser, inom alla skolämnen kan det finnas beröringspunkter. Den stora fördelen är att om eleverna har en uppgift att lösa så blir det mycket lättare att ta kontakt och gå till bokborden för att prata med representanterna och det blir också ett bättre möte.

Tips!

Se även exemplen från Tyresö gymnasium och Värmdö gymnasium som finns i slutet av materialet under *Lärande exempel*. Diskutera och fundera på hur ni vill anordna bokbord på er skola.

Utvärdera och följ upp!

EFTER

Utvärdera och följ upp!

Nu har ni förhoppningsvis både diskuterat hur ni ska arbeta med politisk information på skolan och genomfört någon aktivitet med partierna på skolan. Tänk då på att lägga lite tid på att utvärdera och följa upp det ni gjort. Det ger möjlighet att ta reda på vad som funkade bra och vad ni skulle vilja utveckla.

Om ni har genomfört debatter eller andra aktiviteter på skolan kan det också vara bra att följa upp dessa med diskussioner så att frågor som väckts hos eleverna kan tas upp inom ramen för undervisningen.

Vi presenterar här metoder för utvärdering, en metod för att genom samtal följa upp aktiviteter där partierna deltagit samt en metod kring hur ni kan använda ett skolvalsresultat som underlag för en diskussion om demokrati. Här finns även en diskussionsövning om ungas politiska representation och deltagande i val.

Utvärdering – lika viktigt som att planera

Det finns många sätt att utvärdera på. Det viktiga är att man gör det och att det leder till något, alltså att det som kommer fram från utvärderingen faktiskt leder till att man lär sig mer, att man utvecklas och kan göra annorlunda eller bättre nästa gång.

Det finns olika syften med att utvärdera. Dels att få information om vad som kan bli bättre och göras annorlunda till nästa gång för att skapa en känsla av gemenskap och ägande och att alla känner sig (och blir) delaktiga då deras åsikter tas tillvara. Dels är det en del av det individuella lärandet. Genom att i en utvärdering få ventilera de känslor och tankar man har efter en aktivitet, ett projekt eller en debatt, kan de enskilda individerna lära sig mer om ämnet och om sig själva.

Övning: Snabbutvärdering med post-it-lappar

Eftersom utvärderingens syfte är att bidra med kunskap om hur något kan förbättras, eller göras annorlunda i framtiden, är det bra om de metoder som används också innebär att det som kommer fram i utvärderingen dokumenteras så att det kan användas som underlag när ni på skolan förbättrar ert arbete med politik i skolan.

För att snabbutvärdera diskussioner i klassen, eller för att göra en kortare utvärdering mitt i ett pågående arrangemang eller i en paus under en temadag, är en snabb post-it-utvärdering en bra metod för dig som lärare att få koll på hur läget är i gruppen.

Instruktion

- Dela ut post-it-lappar till alla som deltar, till exempel till alla elever innan pausen.
- Låt dem svara på en bestämd fråga genom att skriva på post-it-lappen som du sedan samlar in.

Frågor

- Hur känns det nu?
- Jag vill prata mer om ...?
- Det bästa/sämsta och varför?

Du som lärare får nu möjlighet att snabbt få en överblick av hur läget är och vad som kan förändras till dess aktiviteten fortsätter. Återkoppla gärna efter pausen om och hur du ändrar på upplägget efter utvärderingen. Exempelvis genom att säga *”Det var många som ville fortsätta diskutera mer om feminismen, därför tänkte jag att vi inleder med att göra det innan vi fortsätter”*. Tänk på att inte peka ut någon elev.

Övning: Utvärdering av en bestämd aktivitet

Det här är en snabb och enkel utvärderingsmetod för att få koll på vad ni gör bra och vad ni gör mindre bra. Den passar bra för att utvärdera en avgränsad aktivitet som en debatt eller en temadag. Innan ni startar, gör tydligt för alla vad det är ni utvärderar. Är det debatten som anordnades i tisdags?

Instruktion

- Övningen kan genomföras i små grupper, i hel grupp eller individuellt. Ett förslag är att göra den i mindre grupper och sedan sammanfatta i en helgrupp.
- Låt varje grupp ta ett stort blädderblockspapper och dela upp i tre kolumner. Kolumnerna kan också illustreras med ett trafikljus (grönt ljus, gult ljus, rött ljus). I den vänstra kolumnen skriver de ”sluta”, i den mellersta ”fortsätt” och i den högra ”börja”.
- Låt grupperna diskutera och skriva ned vad de tycker inte funkat bra och som man alltså ska sluta göra, vad som funkat bra och de är nöjda med så att de vill fortsätta göra det, och slutligen vad de saknat, vad de vill att ni ska börja göra.
- Låt grupperna läsa upp vad de skrivit ned och sammanfatta i hel grupp så att alla får en bild av de synpunkter som kommit upp i utvärderingen

Övning: Följa upp

Använd partiernas besök till att samtala med eleverna inom olika ämnesområden. Exempelvis inom samhällskunskapen, svenskan, psykologin eller filosofiämnen. Samtalet som metod kan användas både för att utvärdera partiernas besök och för att fortsätta arbeta på frågeställningar som dykt upp under exempelvis en partidebatt på skolan.

Låt eleverna styra vad ni ska samtala om genom att förbereda dem och be dem lyssna efter nya frågeställningar och teman under debatten. Som lärare i svenska kan du till exempel be dem lyssna efter olika retoriska grepp som partierna använder sig av och inom filosofin kan du be dem lyssna efter hur de pratar om människors fria val. Det är bra om frågeställningarna inte handlar om frågor som kan besvaras med ett ja eller nej, utan snarare är problem och frågor utan givna svar.

Instruktion

Be eleverna skriva ned det de vill fortsätta att diskutera och ta med till en senare lektion. När det blir dags att fortsätta samtalet kan alla få skriva upp de frågor de antecknat på tavlan och tillsammans väljer eleverna ut det de vill fortsätta att prata om. Eleverna kan kort presentera varför de tycker att det de skrivit ned är intressant, kanske har några elever samma eller en liknande fråga. Sätt ihop dem till en om eleverna tycker att det är okej.

För att bestämma vad gruppen ska fortsätta att diskutera kan ni använda pluppningsmetoden. Alla elever får tre klisterpluppar, magneter eller en whiteboardpenna att ”pluppa” med. De sätter plupparna vid det ämne som de vill fortsätta diskutera och de tre plupparna får de disponera som de vill, antingen sätta alla pluppar på ett ställe eller sprida ut dem på tre. De ämnen som får flest pluppar är de som eleverna valt att samtala kring.

Tänk på!

Tänk på att samtalen inte handlar om att ni ska komma till en gemensam slutsats utan det är ett sätt för eleverna att öva sig i att fundera och hantera olika frågor. Antagligen väcker samtalet mer nyfikenhet än svar.

Diskutera resultatet från skolvalet

Om det har varit ett skolval på er skola så är det jättebra att diskutera valresultatet. Det kan leda till diskussioner om hur demokratin fungerar, olika ämnesområden som varit viktiga när eleverna tagit ställning och också om samtal om ungas roll i en demokrati. Även om valresultatet från skolvalet inte påverkar hur landet styrs så är det viktigt att ta det på allvar. Eleverna har ju faktiskt lagt tid och engagemang på att rösta.

Tänk på!

Valhemligheten innebär att inte heller elever i en diskussion om skolvalet ska behöva avslöja vilket parti de röstat på.

Det kan vara bra att tillsammans med eleverna gå igenom skolvalsresultatet, både från er skola och från hela landet.

Frågor

- Hur många röstade och vad gjorde att eleverna röstade i valet?
- Var det lätt eller svårt att bestämma vad man skulle rösta på? Varför?
- Känns det viktigt att rösta i skolvalet? Varför, varför inte?
- Vad har de lärt sig genom att delta i skolvalet?

– Vilka frågor har varit viktiga för dem när de bestämt vilket parti de röstat på? Varför var just de frågorna avgörande?

– Vilka frågor tror de unga människor tycker är viktiga?

– Vilka frågor tycker de själva är viktiga? Varför?

Visa också eleverna hur valresultatet i det riktiga valet blev, om det samtidigt varit ett sådant, i er kommun, i ert landsting och i riksdagen.

Frågor

– Vad finns det för skillnader och likheter mellan skolvalsresultatet och det riktiga valets resultat?

– Vad kan de skillnaderna bero på?

– Spelar det någon roll att skolvalet inte är ett riktigt val, hade man röstat annorlunda i det riktiga valet?

– Hur skiljer sig resultatet i er kommun från resultatet i riksdagsvalet? Varför då?

– Vilka frågor tror eleverna är viktiga för vuxna när de beslutar vilket parti de ska rösta på? Skiljer det sig från det de själv tycker är viktigt?

– Är det viktigt att rösta?

– Finns det andra sätt att påverka?

Ungas politiska representation och deltagande i val

Det övergripande målet för den nationella ungdomspolitiken är att:

Alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

I den ungdomspolitiska skrivelsen (skr 2013/14:191) slås också fast att unga ska ha samma möjligheter som andra att delta aktivt i den demokratiska processen och att påverka förhållanden i såväl den personliga sfären som i samhället i stort. En utgångspunkt är att ungas aktiva deltagande inte bara är viktigt av rättighetsskäl, utan också för att ungas erfarenheter och perspektiv är en resurs och en tillgång i beslutsfattandet (skr 2013/14:191).

Använd nedanstående information för en diskussion om ungas politiska representation och deltagande i val i samhället i stort. Informationen nedan är hämtad från webbplatsen *Ung idag* – *Statistik om unga* (www.ungidag.se).

Lästips!

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har flera rapporter om ungas levnadsvillkor. I dessa undersöks ungas levnadsvillkor utifrån ungdomspolitikens sex områden: arbete och boende; ekonomisk och social utsatthet; fysisk och psykisk hälsa; inflytande och representation; kultur och fritid; utbildning. Förutom webbplatsen [ungidag.se](http://www.ungidag.se) hittar du fördjupade analyser och resonemang om ungas inflytande i rapporten *Fokus 10 – en analys om ungas inflytande* (Ungdomsstyrelsen 2010b), den finns även i en kort version. Kunskap om ungas attityder och värderingar kring samhällsintresse och engagemang finns i rapporten *Unga med attityd 2013* (Ungdomsstyrelsen 2013).

Ungas deltagande i val

• Valdeltagandet var 82 procent av de unga i åldern 18-24 år som valde att rösta i riksdagsvalet 2014. Det var något högre än i landstingsvalet (77 procent) och kommunalvalet (77 procent). Valdeltagandet totalt i hela gruppen röstberättigade var 86 procent i riksdagsvalet 2014. Motsvarande andelar i landstingsvalet och kommunalvalet var 82 respektive 83 procent. Det är överlag en något lägre andel unga väljare som går och röstar i valen.

• I Europaparlamentsvalet 2014 röstade 46 procent av åldersgruppen 18–24 år. Det var 8 procentenheter högre än 2009, då 38 procent röstade och 20 procentenheter högre än 2004, då bara 26 procent röstade. Valdeltagandet totalt i hela gruppen röstberättigade var 51 procent i Europaparlamentsvalet 2014.

• Vid samtliga val är andelen tjejer som röstar högre än andelen killar.

• Vid samtliga val är andelen unga med svensk bakgrund som röstar högre än andelen med utländsk bakgrund (personer som är inrikes födda med två utrikes födda föräldrar).

Frågor

– Är det viktigt att rösta?

– Varför är valdeltagandet lägre bland förstängsväljare?

– Varför röstar en lägre andel i Europaparlamentsvalet än i riksdagsvalet?

– Speglar valdeltagandet hur intresserade unga är av politik?

– Varför röstar en högre andel tjejer än killar?

– Internationellt sett har Sverige ett högt valdeltagande, vad kan det bero på?

– Är rösta det enda sättet att ha inflytande, vilka andra sätt finns det att påverka?

Fortfarande få unga politiker

- Nära nio av tio av dem som valdes in i riksdagen 2014 var i åldrarna 30-64 år.
- Andelen unga vuxna (25-29 år) valda i riksdagsvalet 2014 var drygt 8 procent, vilket var en nästan fyra gånger så stor andel som andelen valda i åldrarna 18-24 år.
- Andelen unga 18-24 år som valdes in i riksdagen har ökat från 0,6 procent 2002 till 2,3 procent 2014.
- Drygt tre fjärdedelar av dem som valdes in i landstingsfullmäktige 2014 var mellan 30-64 år.
- Andelen unga vuxna (25-29 år) som valdes in i landstingsfullmäktige i 2014 års val var drygt 5 procent.
- Andelen unga (18-24 år) som valdes in i landstingsfullmäktige i 2014 års val var drygt 3 procent. Det är en liten ökning jämfört med 2002 års val (1 procent).
- Drygt sju av tio som valdes in i kommunfullmäktigevalen 2014 var i åldrarna 30-64 år.
- Det var marginellt fler unga vuxna mellan 25-29 år som valdes in jämfört med 18-24 år i 2014 års kommunfullmäktigeval (drygt 4 procent).
- Andelen unga 18-24 år bland de valda i kommunfullmäktigevalen har ökat från drygt 2 procent i valet 2002 till knappt 4 procent i valet år 2014.

Flera av de unga ledamöterna i kommun- och landstingsfullmäktige hoppar också av sina politiska uppdrag innan mandatperiodens slut.

- Andelen unga ledamöter i åldersintervallet 18-24 år för Sveriges kommuner som har avgått under de senaste mandatperioden mellan valen 2010-2014, var 47 procent. Det var något större andel jämfört med den föregående perioden (41 procent), men ungefär lika stor som mandatperioden 2002-2006. Vid en jämförelse mellan åldersgrupperna 18-19 år och 20-24 år är det en något högre andel av ledamöterna i den yngre gruppen som avgått, med en skillnad på 5,4 procentenheter.
- Omkring 30 procent av de unga ledamöterna i åldern 18-24 år i landstingsfullmäktige har avgått under de två senaste mandatperioderna, 2006-2010 och 2010-2014. Vid en jämförelse mellan åldersgrupperna 18-19 år och 20-24 år är det en högre andel av ledamöterna i den yngre gruppen som avgått (62,5 procent) jämfört med den äldre gruppen (26,2 procent).

Frågor

- Är det viktigt att unga finns representerade i riksdag, kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige? Varför är det viktigt eller oviktigt?
- Vad betyder det en så liten andel av politikerna som väljs i valen är mellan 18 och 24 år? Speglar det ungas intresse för politik eller kan det ha andra orsaker? Hur kan det påverka de beslut som tas?
- Kan det finnas hinder för unga att ge sig in i politiken? Hur ser de hindren ut?
- Hur ser de olika åldersgruppernas livssituation ut och kan det påverka att man ställer upp i val?
- Varför hoppar flera unga av sina uppdrag innan mandatperioden är slut?

Lästips!

För underlag till diskussion kring ungas avhopp från politiska uppdrag, läs Statistiska centralbyråns (SCB) rapport *Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige – en studie om representativitet, avhopp och synen på uppdraget* (Statistiska centralbyrån 2013).

Få unga är medlemmar i ett parti men många är samhällsengagerade

- Åren 2014–2015 var 5,6 procent i åldersgruppen 16–24 år medlemmar i ett politiskt parti.
- Andelen unga tjejer, 16–24 år, som uppger att de är medlemmar i ett politiskt parti var 6,2 procent år 2014–2015.
- Andelen unga killar, 16–24 år, som uppger att de är medlemmar i ett politiskt parti var 5,1 procent år 2014–2015.
- Andelen partimedlemmar i gruppen 16–24 år var 6,3 procent bland de med svensk bakgrund och 3,5 procent bland de med utländsk bakgrund (personer som är inrikes födda med två utrikes födda föräldrar) åren 2014–2015.
- År 2014–2015 var andelen partimedlemmar i gruppen 16–19 år 4,9 procent och i gruppen 20–24 år 6,4 procent.
- Andelen unga 16–25 år som det senaste året varit medlemmar i en organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga är 8 procent 2015. Andelen har ökat jämfört med 2009, då var andelen 5 procent. Andelen medlemmar är högre bland 20–25-åringarna, 10 procent, jämfört med 4 procent bland 16–19-åringarna.

Frågor

- Varför vill man bli medlem i ett politiskt ungdomsförbund?
- Varför är det relativt få som är medlem i ett politiskt ungdomsförbund men många som är intresserade av samhällsfrågor och politik?
- Är det viktigt att partierna har medlemmar som representerar olika åldrar och bakgrund?
- Har eleverna själva övervägt eller har de redan egen erfarenhet av att engagera sig politiskt?

Samhällsengagemang och intresse för politik

- Andelen unga 16–25 år som är intresserade av samhällsfrågor var 59 procent 2015. Nivån har varit relativt stabilt mellan 2004 och 2015, med ett undantag för 2009 då andelen sjönk till 50 procent. Även indelat efter kön har intresset för samhällsfrågor varit relativt stabilt under perioden 2004–2015.
- Den äldre gruppen unga, 20–25-åringarna, var mer intresserade av samhällsfrågor (63 procent) jämfört med de yngre, 16–19-åringarna (50 procent) 2015.
- Andelen unga 16–25 år som är intresserade av politik var 43 procent 2015. Det innebär en ökning från 2012. Nivån har däremot varit relativt stabil mellan 2004 och 2012, mellan 35 och 39 procent. En större andel killar (47 procent) än tjejer (40 procent) är intresserade av politik.
- Bland killar (16–25 år) var andelen 47 procent och bland tjejer 40 procent vid 2015 års mätning. Andelen politiskt intresserade tjejer har ökat sedan 2012, då andelen var 31 procent.
- Andelen unga 16–25 år som är intresserade av att påverka i frågor som rör deras kommun är 46 procent 2015. Det innebär en ökning från 2012 då andelen var 40 procent. Den generella trenden sedan 2004 (49 procent) är dock minskande.
- Andelen unga 16–25 år som upplevde att de har möjligheter att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen är 17 procent 2015. Nivån ligger på samma nivå som 2012, men är högre jämfört med 2004 då andelen var 9 procent.
- Det är en större andel bland 16–19-åringar, 21 procent, som upplever att de har möjligheter att föra fram idéer till beslutsfattare jämfört med bland 20–25-åringar, 15 procent i 2015 års undersökning.

Frågor

– En mindre andel unga svarar att de är intresserade av politik än andelen som svarar att de är intresserade av samhällsfrågor. Vad beror det på? Är det skillnad på att engagera sig i samhällsfrågor och i politik?

– Vilka former finns för att engagera sig politiskt?

– Vilka former finns för att engagera sig för den som vill påverka samhället?

– Många unga vill föra fram sina idéer och påverka beslutsfattare i kommunen, men en mindre andel upplever att de har möjligheter att påverka. Vad kan det bero på? Finns det sätt att utveckla kommunens arbete med inflytande och delaktighet?

Lästips!

Flera kommuner genomför undersökningar om vad unga i kommunen tycker. Kanske har er kommun gjort en sådan undersökning som ni kan använda som underlag för en diskussion.

Skriv medborgarförslag!

I flera kommuner kan man lämna förslag direkt till politikerna om man tycker att något ska förändras. Det kallas för medborgarförslag. Alla som är folkbokförda eller skrivna i kommunen får, oavsett ålder och medborgarskap, skriva och lämna in medborgarförslag. Det innebär att även barn och personer med utländsk bakgrund som saknar rösträtt får lämna medborgarförslag. Att skriva medborgarförslag kan användas som en övning i demokrati. Det ger en förståelse av den möjlighet som medborgare har att direkt lämna förbättringsförslag till den kommunala verksamheten.

Kommuner med medborgarförslag

År 2018 hade 195 av Sveriges totalt 290 kommuner infört medborgarförslag. På er kommuns webbplats kan ni ta reda på om er kommun är en av dem. Där kan ni också se vad ett medborgarförslag ska innehålla för att kommunen ska kunna ta ställning till det.

Fundera, diskutera och skriv

I medborgarförslaget lämnar du ett konkret förslag på något som du vill förändra i kommunen. Förslaget kan gälla allt som rör kommunens verksamhet och som kommunen ansvarar för. Det kan till exempel handla om skola, kultur- och fritidsverksamhet, äldre- och handikappomsorg, parker, idrottsanläggningar, gång- och cykelvägar.

Fundera och diskutera sedan tillsammans om det finns något som ni skulle vilja förändra i er kommun. Vilka frågor är till exempel angelägna för unga i kommunen?

- Går det att förbättra skolmiljön eller att minska klasserna?
- Saknas det fritidsverksamheter?
- Behöver kommunen satsa mer på: lagliga graffitiväggar; områden för spontanidrott; fler gatlyktor för tryggare miljöer; bättre kommunikationer för unga i glesbygdskommuner?

Man kan inte ta upp olika ämnen i samma medborgarförslag. Då måste man istället skriva mer än ett förslag. Det kan inte heller gälla ett ärende som rör myndighetsutövning mot enskild person eller ha odemokratiskt eller rasistiskt innehåll.

Diskutera

Möjligheterna att lämna förslag är stora, men det är inte alla förslag som leder till att kommunen tänker genomföra den föreslagna förändringen. Diskutera varför kommunen genomför vissa beslut och inte andra.

- Finns det frågor som ställs mot varandra och som leder till att beslutsfattare behöver prioritera?
- Vilka prioriteringar kan påverka hur beslutsfattare bedömer olika förslag?
- Vilka frågor är viktiga för beslutsfattare i er kommun?
- Vilka olika sätt finns det att påverka politiken i er skola, i kommunen och i landet?

Tänk på!

Ett medborgarförslag som lämnas in blir en offentlig handling, vilket innebär att vem som helst får läsa handlingen eller kopiera den. Namnet på den som lämnar förslaget kommer också att finnas med i protokoll och föredragningslistor som publiceras på kommunens webbplats.

Följ processen!

När förslaget kommer in tar kommunfullmäktige upp frågan på sitt sammanträde och utser vilken förvaltningsnämnd som ska besluta om förslaget.

365 dagar

Kommunen är skyldig att utreda alla förslag som kommer in inom ett år. Så fort förslaget behandlats får du svar på om kommunen tänker genomföra förändringen eller inte.

I vissa fall kommer personen som har skrivit medborgarförslaget att få möjlighet att presentera det för politikerna inför det sammanträde där det aktuella förslaget ska behandlas. Det kan ske muntligt eller skriftligt.

Tips!

Medborgarförslag är inte det enda sättet att påverka i kommunen. Diskutera i klassen kring hur ni skulle kunna påverka beslutsfattarna i er kommun om de inte tar emot medborgarförslag!

Lärande exempel

Vi har intervjuat personer som på olika sätt arbetat med politik i skolan. Intervjuerna kan användas för att ge perspektiv och inspiration, men framförallt ska de kunna användas som lärande exempel och som underlag för samtal om hur ni arbetar med politik i skolan.

Förslag på frågor till de lärande exemplen

De lärande exemplen kan användas i både personalgruppen och tillsammans med elever. Använd dem som inspiration när ni planerar er verksamhet. Här nedan presenteras förslag på olika frågor som ni kan använda i era samtal.

Frågor

– På vilket sätt arbetar vi med politisk information i skolan och i undervisningen?

– Hur är vi rustade för partiernas besök?

– På vilket sätt medverkar och verkar partierna i skolan?

– Hur tycker vi att det fungerar och finns det något som vi vill utveckla kring det? – Kan vi göra något annorlunda?

– Varför tycker vi att det är viktigt att de politiska partierna kan komma till skolan?

– Vad skulle det innebära för undervisningen, för skolans uppdrag och för eleverna om vi inte tillät partierna att komma till skolan?

– På vilket sätt kan partiernas närvaro på skolan bidra till undervisningen?

– På vilket sätt kan de politiska partierna bidra till arbetet med det demokratiska uppdraget?

– Vad krävs av oss lärare för att deras närvaro ska bidra?

– Vilka behov har vi? – Vad vill vi få ut av partiernas närvaro på skolan? – Vad vill skolledningen, lärarna respektive eleverna få ut?

– Är inplanerade möten med de politiska partierna lokalt ett bra sätt för er att se till att ni har en kontinuerlig dialog och att alla veta vad som gäller på er skola?

– Känner du dig trygg i att veta var gränsen går och känner du dig trygg att kliva in och hantera situationen om någon skulle bli kränkt, till exempel av en inbjuden gäst eller av en elev? – Finns det tillfällen när du själv riskerar att kränka? – Vilken kunskap eller träning behöver du för att känna dig trygg?

– Känner all skolpersonal på din skola sig trygg eller skulle ni behöva diskutera mer tillsammans?

Med kränkningen som måttstock

Intervju 2014 med: Emma Arneback, lektor i pedagogik vid institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap, Örebro universitet. Emma Arneback har skrivit avhandlingen *Med kränkningen som måttstock* (Arneback 2012) där hon har tittat på bemötanden av främlingsfientlighet i gymnasieskolan.

”Skolan är inte värdneutral eftersom vi har ett värdeupdrag i skolan som är väldigt tydligt.”

Hur bemöter skolorna främlingsfientlighet?

– Det jag har sett är att skolor hanterar frågan om bemötande av främlingsfientlighet väldigt olika. När det gäller politik i skolan så väljer en del skolor att låta det bli en icke-skolfråga, man tänker att man försöker hålla skolan så trygg som möjligt och då försöker man undvika det som gör ont. Och så finns det skolor som tänker tvärtom, att eftersom det här är en så aktuell fråga i samhället i stort så är det viktigt att den får ta plats i skolan, att det är viktigt att skolan är en demokratisk arena och även om det är svåra frågor så måste de få ta plats i undervisningen. Då tänker man olika i relation till huruvida man ska bjuda in eller inte bjuda in partier.

– Det finns en risk att fler skolor väljer att göra det här till en fråga man hanterar på egen hand. Man läser om partierna, eller går till valstugorna, men man släpper inte in dem om man riskerar att hamna i bedömningar som är komplexa, men som jag tror är nödvändiga om vi vill ha en skola som ska fostra för demokrati.

Vad får de olika strategierna för effekter?

– Jag tror att den här hålla ryggen fri-strategin kan vara väldigt riskabel på sikt. För det innebär att politiska och moraliska frågor som pulserar i samhället inte blir en fråga i skolan och att elever och unga människor inte får möjlighet att diskutera dem. Samtidigt kan det finnas vissa situationer där det kanske är det enda valet, där frågan är så infekterad att det riskerar att leda till att elever far illa och då måste man ju överväga hur man gör. Jag vet till exempel skolor där man valt att avbryta situationer för att det blivit så starka känslor och där man har sagt att det här klarar vi inte just nu. Det är inget enkelt val men det är riskabelt om vi väljer lägga locket på-strategin automatiskt.

Hur kan man förbereda sig som skola?

– Både på kort och på lång sikt. Frågan om värdegrunden sker hela tiden, om hur man umgås tillsammans i skolan och hur man diskuterar känsliga frågor. Men om man pratar om det kortsiktiga så tror jag det är viktigt att man läser på, att man tillsammans pratar om var gränsen går och vad yttrandefriheten innebär. Så att man är förberedd med eleverna och att man som lärare själv kan känna trygghet i att möjliggöra samtal men också att vara beredd att kliva in om samtalet blir för känsligt.

Det finns en risk att fler skolor väljer att göra det här till en fråga man hanterar på egen hand. Man läser om partierna, eller går till valstugorna, men man släpper inte in dem om man riskerar att hamna i bedömningar som är komplexa, men som jag tror är nödvändiga om vi vill ha en skola som ska fostra för demokrati.

Vad innebär det att skolan inte är värdeneutral?

– Skolan är inte värdeneutral eftersom vi har ett värdeupdrag i skolan som är väldigt tydligt.

Var går gränsen för yttrandefrihet i skolan?

– Det är ju det som är så komplext, eftersom yttrandefriheten i skolan bygger på den lagstiftning som finns i skollagen och diskrimineringslagen, som är mycket strängare än yttrandefrihetslagstiftningen. När någon känner sig trakasserad eller kränkt då ska skolan förhindra att det fortgår, och det kan man ju inte veta på förhand. Jag kan inte veta på förhand att när jag släpper in en person från ett visst parti i mitt klassrum så kommer någon att bli kränkt. Men det kan uppstå en situation där det är uppenbart att det någon säger kränker någon och då måste man vara beredd att kliva in. Det innebär att man som lärare behöver vara närvarande i varje situation.

I samband med att politiska partier är i skolan, hur kan man som pedagog agera i klassrummet för att förhindra att kränkningar uppstår och hur ska man agera om de gör det?

– För det första att det kan finnas en poäng i att informera politiska partier om lagstiftningen i skolan och vara tydlig med var gränsen går. Så att de är medvetna om att kliver de över gränsen kommer jag som lärare att sätta stopp för samtalet. Men om man tittar på kränkningen i sig och hur lärare hanterar det så är det viktigt att vara inkännande. Det är troligtvis ingen som kommer att räcka upp handen och säga "hallå, jag känner mig kränkt". Det är något man som pedagog måste känna av i situationen.

Vad är en framgångsrik strategi för att bemöta främlingsfientlighet?

– Det beror helt på vad det är för grupp och de elever jag möter, men jag tänker att dialog alltid är centralt för att komma någonstans, att kunna lyssna, diskutera och bena ut argument. Att känna sig lyssnad på oavsett vad jag säger men också ta ansvar för vad jag säger. Om jag säger något som är negativt om invandrare så kan inte det bara stå oemotsagt, utan det måste kunna benas upp och tittas på. Vad är det du säger, vad bygger det på för fakta, varför säger du det, vad menar du, vem vill du bli? Det finns en massa frågor som man kan använda som pedagog för att göra det här till något man inte bara slänger ur sig utan måste ta ansvar för.

Nacka gymnasium

Intervju 2014 med: Karin Torstensson, lärare Fjällgymnasiet. Fjällgymnasiet har 120 elever. De har skidprofil med alpin-, längd- och skidskytteinriktning. Tidigare var Karin Torstensson lärare på Nacka gymnasium, en större skola i Nacka kommun utanför Stockholm.

”Ibland måste man våga kliva in och säga stopp”

Så här berättar Karin om hur hon brukar problematisera partiernas budskap som finns på till exempel flyers vid bokbord.

– Jag brukar säga att å ena sidan kan man tänka så men en kritiker kan säga så här. Och då brukar jag fråga, vad känner du själv när du läser texten? Känns det rimligt, och så försöker jag få dem att reflektera själva. Det viktiga är inte vad de kommer fram till utan att de kan motivera varför, alltså varför tänker de som de gör? Till exempel varför tänker du rösta på det partiet? Man försöker väcka frågan om varför det är bra politik, så att de själva resonerar kring det.

Hur brukar du lägga upp undervisningen i samband med en debatt?

– Förarbetet är viktigt, att man gått igenom partierna och ideologierna, så att de vet vad de står för. Att man har gått igenom frågorna som ska debatteras och i förväg pratat om hur de tror att partierna kommer stå i frågorna, och varför då? Det gör det lättare för eleverna att följa med i debatten.

– Jag brukar låta dem skriva frågor till politikerna på lappar före eftersom alla inte vågar ställa frågor under debatten. Flera

gångar har jag haft elevledda debatter, då kan de dra lapparna och ställa frågor. Det är bra att ha avgränsade frågeområden, annars blir det så lätt att debatten svävar iväg. Debattområdet bestämmer jag tillsammans med eleverna. Till exempel att ämnet som debatteras är ungdomsarbetslöshet.

Hur har du lagt upp partidebatter?

– Partierna brukar få börja med att presentera sitt parti och sin ideologiska grund i två minuter. En talarlista är väldigt bra att ha. Gå igenom i början hur debatten kommer att gå till. Ta fram ordningsregler, till exempel inget buande och att vi sparar applåder till slutet.

– Ibland måste man våga kliva in och säga stopp. Har man elever som leder debatten måste man förbereda dem om att de måste vara lite hårda. Det har funkat hur bra som helst att ha elever som moderatorer. Det är jättebra om partierna kan stanna kvar efter debatten eftersom många vill fortsätta ställa frågor.

Alla partier i riksdagen var inbjudna till debatterna. Ibland hettar det till i debatten, men Karin Torstensson väljer att se det som något positivt.

– Jag brukar säga att bryr man sig så är det viktigt och då kan det hetta till, att engagemang väcker starka känslor. Det lyfter jag fram som positivt för det visar att man bryr sig.

Efterarbetet är lika viktigt. Hon brukar gå igenom med eleverna efteråt vad de olika partierna sa och skriva upp det på tavlan, så att alla får en möjlighet att förstå vad som sagts.

– Det brukar alltid vara någon elev som säger ”jag fattade ingenting”. Alla partier säger att de vill minska arbetslösheten men vad vill de göra egentligen? Det är oftast metoderna partierna är oense om.

Vi brukar också diskutera hur de argumenterade och hur de gjorde för att få ut sitt budskap. Om något parti har sagt något som jag känner inte låter rimligt så brukar jag kolla upp det och lyfta det med eleverna efteråt. Eller säga, tänkte ni på det här? Hur är det egentligen?

Hur gör du när du pratar källkritik?

– När det gäller källkritik börjar jag från grunden. En del tror att om hemsidan är snygg så är det sant det som står där, då får man får börja grundläggande kring vad som är trovärdigt. Det handlar inte bara om sanning eller lögn, utan det är saker emellan. Det blir så tydligt med partierna. Alla partier har sin sanning och hur bedömer man den?

– Vi diskuterar också vilka som står bakom, varför lägger man ut informationen, är det för att få pengar eller vinna valet? Finns det anledning att tro att de vinklar informationen, vem är målgruppen och hur påverkar det? Vad är det som inte står? Eleverna brukar också få jämföra en nyhetsartikel och en blogg som skriver om samma ämne. Gärna ett aktuellt exempel som kriget i Syrien.

Rekarnegymnasiet

Intervju 2014 med: Ulrika Johansson lärare och Johanna Karlsson ordförande i Elevrådsstyrelsen. På Rekarnegymnasiet, med cirka 1 400 elever i Eskilstuna, har man erfarenhet av att regelbundet arrangera debatter med politiker.

“Känner man att det som händer berör en lyssnar man mer”

I princip anordnas debatter varje år och ofta planeras debatterna av samhällslärarna men det är eleverna som bestämmer vad man ska diskutera. Ungefär fyra teman brukar tas upp i varje debatt. De har begränsat inbjudan till debatterna till de partier som sitter i riksdagen. För att få publiken mer aktiv har de några gånger använt sig av mentometerknappar som de fått låna från kommunförvaltningen.

– Så att publiken kan få vara med och rösta på partierna, då får man ett resultat av det de pratat om, säger Ulrika Johansson, lärare i samhällskunskap och historia.

Debatterna har arrangerats i något de kallar för Framgången, en stor lokal i hjärtat av skolan där det bland annat finns ett café. Före debatten har samhällslärarna frågat sina elever vad de vill ha reda på i utfrågningen. De har också uppmuntrat partierna att stanna kvar efteråt och att ha borbord i anslutning till debatten.

– Vissa partier har varit kvar men inte alltid alla. Så i år pratade vi lite om att de skulle kunna ha korta femminuters speakers corner där de kan få stå och presentera sitt parti och där det är mycket lättare att komma fram och ställa frågor spontant. För det kommer ju en del frågor och funderingar, säger Ulrika Johansson.

Senaste gången en politiker kom till skolan anordnades en utfrågning istället för en debatt. Den gången var det elevrådet som planerade hela upplägget. På scenen i Framgången byggdes en soffgrupp upp och ett par killar från elevrådsstyrelsen höll i utfrågningen. Under tiden kunde alla elever, i publiken eller som passerade, sms:a in frågor de ville ha svar på.

– Det funkade bra, det kom ganska bra frågor som vi tog upp direkt och lyfte fram. Det är bra för då får de som sitter i publiken känna sig engagerade och påverka vad som händer uppe på scenen, säger Johanna Karlsson ordförande i Elevrådsstyrelsen.

Är det viktigt att det blir ett aktivt deltagande?

– Ja det tror jag, för annars är det lätt att elever tänker att det här har inget med mig att göra. Om man känner att det som händer däruppe berör en då lyssnar man mycket mer.

Är det viktigt att de politiska partierna får komma till skolan?

– Ja det tycker jag. För många ungdomar har inte så bra koll på hur politiken går till och de olika partierna och man ska ju lära sig i skolan så då är skolan en bra plattform att få reda på det, på ett icke-vinklat sätt. Då kan man bilda sig en egen uppfattning. Speciellt nu när det är valår och många elever får rösta, säger Johanna Karlsson.

Tyresö gymnasium

Intervju 2014 med: Eva Svensson, biträdande rektor och Jesper Engström, lärare. Tyresö gymnasium har från och med höstterminen 2013 en bestämd dag varje månad för bokbord på skolan. Mellan klockan 11 och 13 första måndagen varje månad är alla partier välkomna, så länge de sagt till innan att de kommer.

I Tyresö är alla partier välkomna en gång i månaden

Alla partier kommer inte varje gång. Ofta är det personer från de politiska ungdomsförbunden, varav en del är tidigare elever, som har bokbord.

– Varje parti får ett bord som vi ställer upp på ett korridorplan, så kan eleverna gå runt mellan partierna. Både elever och lärare vet att partierna kommer regelbundet och då kan lärarna väva in det i undervisningen eller gå några extra varv där. Jag skulle gärna vilja att fler partier kom varje gång, så att vi kan använda det mer i undervisningen, men vi kan ju inte beordra dem att komma.

Hur kom ni fram till att ha en bestämd dag?

– Det började med en diskussion om att partierna gärna ville komma och vi tolkade skollagen som att det blir alla eller inga. Vi vill gärna ha dem samlade så att det till exempel inte blir så att ett främlingsfientligt parti står ensamma.

– Det har varit en fördel att ha en bestämd dag för då kan vi ha en bättre beredskap. Som skolledare är man alltid lite rädd att det ska bli oroligt när partierna kommer, men det har det inte blivit. För ett par år

sedan när det var oroligt på en del skolor i Stockholm så hade vi väldigt hög beredskap om något skulle hända.

Vad är viktigt att tänka på när partierna kommer till skolan?

– Att det inte blir lösryckt utan att det sätts i ett sammanhang. Att förankra med lärarna så att det inte blir någonting som bara händer, och så att lärarna är förberedda på att partierna kommer komma till skolan.

Är det viktigt att partierna kan komma till skolan?

– Det är viktigt för båda parter. Partierna får en dialog med ungdomar som kanske inte söker sig till politikernas forum och för våra elever är det viktigt att de kan ställa sina frågor direkt till politikerna.

Både fördelar och nackdelar med en bestämd dag för bokbord, tycker Jesper Engström, lärare i samhällskunskap och religion.

– Det jag tycker är jättebra är att när vi jobbar med partier och ideologier, så kan vi ge dem en uppgift och så får de prata med riktiga politiker istället. Men det är ju ett problem om det alltid är måndagar om man inte har lektion på måndagar. Om jag har eleverna på tisdagar, att då få dem att göra något för min kurs på måndagar när de har andra kurser är ju svårt, säger Jesper Engström lärare i samhällskunskap och religion på Tyresö gymnasium.

Det bästa tycker han var när det för något år sedan genomfördes en ungdomskonferens där eleverna fick möjlighet att träffa politiker i kommunen och prata om olika teman. Ungdomskonferensen planerades av politikerna i samarbete med lärarna på skolan.

– Eleverna fick tycka till om vad de var intresserade av innan och så sammanställde vi vad de tyckte var intressant, frågor som lokala frågor, miljö och ekonomi. För oss är det bra att alla politiker är samlade på samma ställe och att det är ett tillfälle som vi hinner förbereda oss inför.

Hur förberedde ni er?

– Jag föreläste för eleverna om de olika ämnena. Sedan delades de in i olika grupper som skulle jämföra var de olika partierna stod i de olika frågorna. De fick förbereda frågor till dem. Det är bra när de är förberedda för då vågar de ställa frågor.

Värmdö gymnasium

Intervju 2014 med: Arne Andersson, rektor. Värmdö gymnasium är en skola som trots sitt namn ligger vid Gullmarsplan i Stockholm. Här har man haft besök av både statsministrar och nobelpristagare.

”Det var en konflikt mellan olika intressen och jag bedömde att grundlagsintresset måste väga över”

År 2010 tillät skolan ett mindre parti (med extrema åsikter) utanför Riksdagen att ha bokbord på skolan. Detta resulterade i bråk utanför entrén mellan partiet och meningsmotståndare som tagit sig till skolan. Rektorn Arne Andersson var en av dem som försökte sära på de som bråkade. Efteråt fick han försvara sitt beslut att öppna dörrarna för partiet, något han står fast vid än idag.

– Vi har sagt att alla partier ska ha samma möjlighet att informera eftersom det är en grundlagsrättighet. Det var inte ett jättelätt beslut, många skolor sa nej till dem. Och jag tror att de flesta här på skolan också tyckte att vi skulle vägra dem tillträde. Men jag kände att i min roll som rektor så ska jag värna våra grundlagsrättigheter även om det är obehagligt. Det hade förstås varit mycket enklare att bara säga nej, men nu fick de komma. Och polisen kom hit för de förstod att det skulle bli bråk, vilket det blev också. Men det var inte våra elever som bråkade utan det kom andra utifrån, säger rektor Arne Andersson.

– Sedan blev det väldigt mycket prat här på skolan, var det rätt att ta hit dem? Jag kände att det här måste jag förklara både

för hela personalen och för eleverna, mitt ställningstagande som en princip som var viktig att värna, yttrandefriheten. Och det tycker jag fortfarande.

Han sammankallade de som ville till skolans aula där han förklarade hur han tänkt när han öppnat dörrarna för partiet. Till aulan kom även radio och teve, eftersom händelsen uppmärksammades stort i medierna.

– Jag tror att de flesta då förstod hur jag tänkte. Det kändes inte som att det blev någon debatt efter det direkt.

Vad var det för reaktioner som kom från elever och lärare?

– Många kände sig ju kränkta av det här budskapet från det här partiet och det skulle man inte behöva känna. Och det har jag all förståelse för. Det var en konflikt mellan olika intressen, och jag bedömde det ändå som att grundlagsintresset måste väga över i det här fallet. Men då kunde det ha gjorts på ett annat sätt och det har vi ju lärt oss av.

– Nästa tillfälle när ett annat parti, som var nästan lika extremt, skulle komma så gjorde vi på ett annat sätt. Vi låter dem inte ha bokbord i ljushallen där alla måste gå, utan vi har en speciell lokal högst upp i skolan dit de som är intresserade kan komma. Det fungerade mycket bättre. Det är så vi kommer att göra om det är så att vi befarar att ett parti kommer att störa ordningen och elever riskerar att känna sig väldigt kränkta.

Hur tycker du att man som skola kan förbereda sig ifall det är så att det kan bli orimligt när partier kommer till skolan?

– Man får väl fundera på om det här kan bli något som stör ordningen på skolan, kan folk känna sig kränkta? Man måste ordna det på något sätt så att de som inte vill stöta på de här, de ska kunna slippa det.

Tranängsskolan

Intervju 2014 med: Jonny Axelsson, rektor och Ingrid Björk, ungdomskonsulent.

”Jag tycker det är jättebra när det blir kontinuitet, då funkar det”

I Tranemo har man valt att jobba med något man kallar politikerluncher både på högstadiet och på gymnasiet. Metoden är ett samarbete mellan politikerna och tjänstemännen i kommunen och skolorna. Målsättningen är att politiker från kommunfullmäktige ska komma och äta lunch med eleverna en gång i månaden. Politikerna är framförallt där i rollen som kommunpolitiker, snarare än för att presentera sitt parti.

– Kommunpolitiken handlar ju ofta om att lösa olika lokala problem, snarare än om att förfäktat olika ideologier, säger rektorn Jonny Axelsson som är rektor på högsta-dieskolan Tranängsskolan

Tanken är att eleverna och politikerna ska få möjlighet att diskutera frågor som är viktiga för invånarna i Tranemo, så på det sätter fungerar politikerluncherna som ett inflytandeforum.

– Jag tycker det är jättebra när det blir kontinuitet, då funkar det. Istället för att de bara kommer vart fjärde år när det är valår. När det blir kontinuerligt förstår man bättre som elev och det blir inte så konstigt, säger Jonny Axelsson och berättar att i början var det en del elever som inte ville sätta sig bredvid politikerna men så är det inte längre.

För att förbereda eleverna sätter tjänstemän från kommunen upp skyltar på borden i matsalen med information om att politikerna snart kommer och vilket ämne som är politikerlunchens tema eller den fråga som kommer att diskuteras.

– Det kan till exempel vara ”hur är det att vara politiker när det är valår?”. Vi sätter också upp skyltar i lärarrummet för att lärarna ska vara förberedda och politikerna som kommer har västar på sig så att alla förstår vilka som är politiker, berättar Ingrid Björk, ungdomskonsulent och del i kommunens medborgargrupp.

Hon håller med rektorn på Tranängsskolan om att en styrka med metoden är att den är kontinuerlig.

– Det känns som en riktigt bra metod, säger Ingrid Björk.

Sveriges elevkårer

Intervju 2018 med: Lina Hultqvist,
ordförande för Sveriges Elevkårer.

”Jag tror att om man inte låter partierna och ungdomsförbunden komma till skolorna så kommer vi kunna se att intresset för politik minskar”

Politisk information i skolan är en del av skolans demokratiuppdrag och därför förtydligades skollagen nyligen med att det är rektorn som beslutar om politiska partier ska bjudas in och medverka i utbildningen. Däremot är det inte samma sak om det lokala ungdomsförbundet vill ha en kampanj på skolan för att prata med eleverna eller om eleverna bjuder in de politiska ungdomsförbunden efter skoltid, eftersom att det formellt inte är en del av undervisningen.

Om man som skola står inför valet att bjuda in partierna eller låta dem komma, hur bör man tänka?

– Med skollagens nya formulering är beslutet om att bjuda in politiska partier till skolan slutligen rektors ansvar. Om rektor eller en lärare ska bjuda in politiska partier till skolan så är det en fråga för undervisningen och vissa principer gäller som att aktiviteten ska vara väl planerad och kopplad till kurs- och läroplanen. Eftersom det finns ett stort intresse och ett engagemang kring politiska partier under ett valår tror jag att det är en resurs för skolan att bjuda in politiker. Företrädarna från partierna kan fylla en roll i att hålla presentationer, delta i debatter och berätta om hur det är att vara folkvald politiker.

– Om skolan funderar på att bjuda in partier till skolan för att prata med eleverna och värva medlemmar tycker jag att man

ska tillåta det. Eleverna tillbringar väldigt mycket tid i skolan och är en plats för att få unga att bli intresserade av politik och själva bli engagerade eller själva starta politiska föreningar på skolan. Skolan har en viktig roll som mötesplats för ungdomar. Så jag tycker absolut att skolan ska säga ja!

Hur kan man göra eleverna delaktiga i det arbetet?

– Jag tror att man bör ta en diskussion på hela skolan där man inkluderar elever och lärare kring hur de vill att det ska funka på just deras skola, till exempel att släppa in politiska ungdomsförbund för kampanjer. Om man är överens om att det är en bra sak att göra så bör skolan tillsammans med eleverna ta fram riktlinjer för hur de ska hanteras. Man kanske bestämmer att det sker vissa dagar eller en viss plats så att eleverna som vill kan söka upp partierna vid tillfälle, och de som inte är intresserade har möjlighet att låta bli. Det är viktigt att visa respekt för alla elever i planeringen. Elever ska inte tvingas lyssna på eller prata med politiska företrädare bara för att man går till skolan, om det inte är en planerad del av undervisningen vill säga.

Är det viktigt att de politiska partierna får tillträde till skolan?

– Ja det är väldigt viktigt att de får komma till skolan och träffa elever under fria former och att det inte bara är en del av undervisningen eftersom skolan är så mycket mer än det som händer i klassrummen. Det är en viktig plats för elever där

engagemang tänds och där en hittar sin inre kompass. Då är det viktigt att politikerna får komma dit och ha diskussioner med eleverna och träffa andra unga som valt att engagera sig partipolitiskt. Jag tror att om man inte låter partierna och ungdomsförbunden komma till skolorna så kommer vi kunna se att intresset för politik minskar.

Om elever känner sig kränkta i samband med att partier besöker skolan hur bör man hantera det?

– Skolan har ett tydligt ansvar att förebygga och motverka kränkningar. Det är rektorns uppdrag att vara väldigt tydlig mot de partier som tillåts besöka skolan att de är gäster på skolan som ska följa skolans ordningsregler och inte kränka eleverna som undervisas där. Och om det skulle hända så måste skolan tydligt agera och visa att man tar avstånd från det. De elever som blivit kränkta ska, eftersom det kan vara en fråga om ett brott, få den hjälp och det stöd de behöver och eventuellt anmäla ärendet.

Om elevkåren bjuder in politiska partier, vilket ansvar har rektor?

– Vi rekommenderar alltid att elevkåren samråder med rektorn när elever vill bjuda in politiska partier till skolans lokaler och anordna en aktivitet under skoldagen. Vi inväntar Skolverkets nya stödmaterial om politiska partier i skolan för att se hur de bedömer att elevkåren som självständig förening har rätt att bjuda in politiska partier till skolan efter att rektorn givit eleverna okej att låna skolans lokaler för ändamålet.

SVEA Sveriges elevråd

Intervju 2018 med: Jakob Amné, förbundsordförande på Sveriges elevråd – SVEA.

”Det handlar om att förstå att skolan inte är en egen liten bubbla”

Vad tycker du att man som skola ska tänka på när man bjuder in de politiska partierna till skolan för till exempel en debatt?

– Den primära utgångspunkten ska vara elevers lärande och utveckling, det är grundläggande. Sen är det viktigt att sätta in det i en kontext och att göra det tillsammans med alla i skolan. Det är viktigt att det blir ett utbyte, att eleverna får ge sina åsikter till politikerna såväl som att politikerna får presentera sina. Det är viktigt att få en bred och nyanserad debatt. Att det har diskuterats på skolan som helhet, vad vill vi diskutera för frågor, vad är vi nyfikna på, vad är moderatorns roll, vad accepterar vi och vad accepterar vi inte i debatten, vilket debattklimat vill vi ha, hur ska upplägget se ut? Och att det tas fram gemensamt.

– Efter en debatt är det också viktigt att det finns en någon form av uppföljning. Att det inte stannar vid debatten utan att det integreras som en del i läroprocessen.

Hur ska man göra för att ge eleverna inflytande i det här arbetet?

– Jag tror att en stor del handlar om att prata med dem. Öppna dörren, bjud in. En väg kan vara att använda sig av den organisering som finns på skolan och vända sig till elevrådet med frågan, vi tänkte göra det här hur bygger vi det här tillsammans? Eventuellt att det är en diskussion som bör tas i samtliga klasser innan.

– Det handlar om att förstå att skolan inte är en egen liten bubbla och det måste förstås långt innan man bjuder in politikerna. Har du byggt ett värdegrundsarbete på skolan, med tydliga demokrativärden och tydligt inflytande, så kommer eleverna också själva att kunna ta ansvar i det här.

Ett bra värdegrundsarbete gör att eleverna blir tryggare i sig själva och sina egna åsikter. Då är det lättare att lyfta upp och diskutera saker.

Om man har en debatt eller ett politikerbesök som orsakar att elever känner sig kränkta eller att det resulterar i bråk, hur kan skolan hantera det på bästa sätt tycker du?

– Som vanligt är förebyggande arbete det mest effektiva. Om elever i förväg plockas in och får vara med och bygga upp formen för hur det ska gå till så minskar risken drastiskt. Har du en form som innebär ett utbyte mellan politiker och elever så skapar det en relation som gör att du som elev känner att du kan påverka med ord, att du kan lyfta saker. I den situationen så minskar ju risken ännu mer. I det förebyggande arbetet kan det också vara bra att diskutera formen för politikens närvaro i skolan. Vad lämpar sig bäst på vår skola, utifrån våra förutsättningar?

– Skulle det hända något så är det viktigt att som skola ha förberett sig och att lärarna förstår och är trygga med vilka debatter som ska ta utifrån det värdegrundsuppdrag som skolan har. Händer det något riktigt allvarligt så är det inte skolans interna problem längre utan då får hjälp plockas in utifrån.

– Det behövs en tydlig plan som är framtagen tillsammans med eleverna för vad som skulle hända om det skulle dyka upp någonting. Detta så att alla kan vara med och ta ett gemensamt ansvar för att det inte gör det.

Hur kan en sådan plan se ut?

– Dels handlar det om att ha diskuterat innan hur vi förväntar oss att vi och de som kommer till skolan ska bete sig. Vad händer om det inte skulle funka, till exempel om debattklimatet går åt ett håll som vi har bestämt att vi inte vill ha det och det inte hjälper vad moderatorn gör, vad gör vi då? Avbryter vi? Innebär det att någon får kliva ner? Det är också viktigt att det finns en tillit mellan alla inblandade parter.

Så, det är inte hela världen om det blir lite jobbiga diskussioner när politikerna är på skolan då?

– Det är väl det som är nyttigt? Du kan inte bemöta sexism eller rasism genom att trycka ned det under ytan, utan du behöver lyfta diskussionen. Att ha den där jobbiga diskussionen kanske är en väldigt god grund till att en ska få forma och omforma sig själv. Det handlar mycket om att en har lärare som är trygga processledare i en sådan diskussion och att komma ihåg att skolan inte är värdeneutral, utan att det finns vissa värden som alla skolor förväntas stå upp för och som ska implementeras.

Lärdomar från intervjuerna

Här presenterar vi några av de lärdomar och erfarenheter om att arbeta med politik i skolan som lyfts i intervjuerna.

- Var väl förberedd.
- Som med all undervisning ska det vara strukturerat, genomtänkt och ha ett tydligt syfte som också eleverna förstår.
- Informera eleverna i förväg och förklara vad syftet är med undervisningsmomentet och reflektera efteråt om ni lyckades eller inte
- Diskutera i hela kollegiet, och mellan alla samhällskunskapslärare, hur ni vill arbeta under den tid då det är val så att det blir bra. Och utvärdera om utfallet blev som förväntat.
- Man kan anpassa debatten efter olika program. Går man på byggprogrammet så är det kanske intressant att diskutera EU och rätten att flytta för att jobba och om man går på medieprogrammet så är det andra frågeställningar som kan vara intressanta.
- Du sätter ramarna. Var tydlig med partierna att om de kommer till mitt klassrum så är det jag som bestämmer.
- Har åsikter som strider mot skolans värdegrund yttrats under debatten så prata om det. Undvik inte att till exempel prata om rasism.
- Se till att göra det till ett inflytandeforum för eleverna också, att det blir ett utbyte mellan elever och politiker. Då får också politikerna mer kunskap om elevernas vardag.
- Det är viktigt att låta eleverna sätta agendan, vilka frågor är det vi vill lyfta, vad är relevant för oss? Vilka obligatoriska moment vill vi att de ska svara på och hur vill vi att formen ska vara. Paneldebatter är bra till mycket men det kanske inte är den enda formen för att prata med politiker i skolan. För då blir det automatiskt att du sätter upp politikerna på en scen och då sätter man politikerna ovanför eleverna fast utbytet ska gå båda vägarna.
- En viktig sak att komma ihåg är att inte bedöma åsikter eller ideologier. När man ska lyfta nya frågeställningar så måste man få göra fel för att kunna göra rätt, få ställa de "dumma frågorna" Gör inte frågestunden till en bedömningssituation. Om man har den här typen av event som debatter så är det bra att problematisera efteråt, men att under tiden inte se det som en bedömningssituation då det kan påverka vilka frågor eleverna vågar lyfta.

Litteratur

Förskolans och skolans värdegrund – förhållningssätt, verktyg och metoder (2013). Skolverket

Stöd materialet beskriver förskolans och skolans uppdrag att förmedla, förankra och gestalta grundläggande demokratiska värden. Stöd materialet ger ett pedagogiskt stöd i arbetet med demokratiska värden och är särskilt användbart i arbetet med politisk information i skolan.

Lika rättigheter i skolan – handledning (2012). Diskrimineringsombudsmannen

Handledningen har fokus på likabehandlingsarbetet i sin helhet, det handlar om hur skolans visioner, mål och åtgärder omsätts i ord och handling – varje dag. Handledningen har tagits fram av DO i samarbete med Skolverket och Barn- och elevombudet vid Skolinspektionen.

Att bygga en demokrati i skolan (2012) Anna-Lena Lodenius. Föreningen Ordfront & DemokratiAkademien

En handbok för lärare, elever och övrig skolpersonal i att hantera demokratiarbetet i skolan. Handfasta råd varvas med fakta, övningar och berättelser från skolan.

Bryt! Ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet (2011, tredje upplagan). Forum för levande historia& RFSL Ungdom

Bryt! är ett metodmaterial med konkreta övningar och diskussionsunderlag med fokus på normer kring kön, sexualitet och etnicitet. Materialet har skapats tillsammans med RFSL Ungdom och riktar sig till dig som vill arbeta med antidiskriminering och likabehandling på en skola eller inom en organisation.

Från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)

Ungdag.se – statistik om ungas livsvillkor

Webbportalen ungdag.se samlar den senaste statistiken om unga från tolv myndigheter och Riksidrottsförbundet. Ett femtiotal indikatorer presenteras i Ungdag.se. Med hjälp av indikatorer kan man mäta hur politikområden utvecklas utifrån ett ungdomsperspektiv. En indikator är ett mätbart mål som årligen ska beskriva om villkoren för unga inom området är acceptabla eller inte och åt vilket håll utvecklingen går.

Unga med attityd 2013 – Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie

Här analyseras ungas attityder och värderingar inom de flesta områden som ingår i ungdomspolitikerna, till exempel arbete, hälsa, utbildning, inflytande och fritid. Syftet med undersökningen är att få ökad kunskap om ungdomars syn på sina levnadsvillkor. Studien publiceras vart femte år.

Fokus

De årliga Fokus-rapporterna presenterar fördjupade analyser utifrån ett visst tema med utgångspunkt i ungdomspolitikens huvudområden. *Fokus 10* handlade om unga och inflytande.

Öppna skolan! Om hbtq, normer och inkludering i årskurs 7–9 och gymnasiet

Öppna skolan är ett stödmaterial till dig som arbetar inom skolan på högstadiet eller gymnasiet och som vill skapa bättre skolmiljöer för unga hbtq-ungdomar.

Skrifterna finns att ladda ned på:

www.mucf.se

Webbplatser

Skolverket – Politisk information i skolan

På Skolverket.se samlar Skolverket information och stödmaterial som ger vägledning till rektorer, lärare och huvudmän för hur de ska förhålla sig till skolans politiska omvärldskontakter. Här hittar du information som kan användas inför den pedagogiska planeringen av undervisningen inför, under och efter besök av politiska partier i skolan.

www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-ansvar/politisk-information-i-skolan

Skolverket – Undervisa om kontroversiella frågor

Frågor som väcker starka känslor kommer då och då upp i skolan. Ibland kan de skapa spänningar i klassrummet och det behöver lärare hantera. Elever behöver få möjligheter att diskutera även kontroversiella frågor. Tillsammans kan lärare utveckla sitt arbete att leda också dessa samtal. Det är en viktig del i skolans demokratiska uppdrag. Nu finns även ett stöd för rektorer att leda skolans arbete med dessa frågor.

www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/utveckla-undervisningen/undervisa-om-kontroversiella-fragor-1.257318

Skolverket – Om värdegrund i förskola och skola

Webbsidorna tar ett grepp om hela värdegrundsuppdraget, vars delar på olika sätt knyter an till arbetet med politisk information i skolan, bland annat innehåller webbsidorna hänvisningar till fördjupningsmaterial. Webbsidorna vänder sig framförallt till pedagogisk personal i förskolan och skolan.

www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund

Skolverket – Kolla källan

Kolla källan tar fram artiklar och samlar och utvecklar olika former av stöd- och inspirationsresurser för skolans arbete med informationssökning, källkritisk granskning, upphovsrätt och internetsäkerhet för barn och unga.

www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/kollakallan

Riksdagen

Sveriges riksdag har på sin webbplats sammanställt information och undervisningsmaterial till lärare.

www.riksdagen.se/sv/Start/Startsida-Larare

Europeiska kommissionen

Europeiska kommissionen har på sin webbplats sammanställt information och undervisningsmaterial om EU och EU:s verksamhet, riktad till lärare: Metodmaterialet Lärarummet (finns översatt på flera språk).

europa.eu/teachers-corner

Forum för levande historia

Forum för levande historia är en myndighet och ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. På deras webbsida hittar du material till undervisningen i form av övningar, workshops, handledningar och mycket annat.

www.levandehistoria.se

UR

På Utbildningsradions webbplats hittar du som lärare verktyg som programserier och webbapplikationer för att kunna ta den politiska debatten i klassrummet, bland annat ämnen som tar upp: källkritik, samhällskunskap och värdegrund.

www.ur.se

Skolinspektionen och BEO

Barn- och elevombudet (BEO) på Skolinspektionen övervakar den del av skollagen som gäller kränkande behandling. Arbetet mot kränkande behandling är en viktig del av att tillgodose elevers och barns rätt till god utbildning i en trygg miljö. Här hittar du som jobbar i skolan bland annat information om lagstiftning och tips på litteratur som kan vara intressant i arbetet mot kränkande behandling.

www.skolinspektionen.se/beo

Rollspelet: Demokrativerkstaden i klassrummet – ett rollspel från förslag till lag

Rollspelet handlar om att få pröva hur det är att vara riksdagsledamot för en dag och följa riksdagens beslutsprocess från förslag till lag.

www.riksdagen.se/sv/larare/demokrativerkstaden-i-klassrummet

Rollspelet: Det levande valet

– ett fängslade och pedagogiskt rollspel om Europaparlamentsvalet och riksdagsvalet. Sveriges elevråd –SVEA och Sverok (2014)

Rollspelen utspelar sig i fiktiva miljöer där endast fantasin sätter gränser. Till varje rollspel finns diskussionsfrågor som på ett lättillgängligt sätt kopplar rollspelsupplevelsen till Europaparlamentsvalet respektive riksdagsvalet. Spelen syftar till att öka intresset för demokrati och politiska processer bland högstadie- och gymnasieelever.

www.detlevandevalet.se

Referenser

Alexandersson K. (2016). *Källkritik på internet*. Stockholm: IIS, Internetstiftelsen i Sverige

Arneback E. (2012). *Med kränkningen som måttstock – om planerade bemötanden av främlingsfientliga uttryck i gymnasieskolan*. Örebro universitet.

Bromseth J. & Darj F. (Red.) (2010). *Normkritisk pedagogik – Makt, lärande och strategier för förändring*. Uppsala: Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet.

Forum för levande historia & RFSL Ungdom (2011). *Bryt! Ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet* (tredje upplagan). Stockholm: Forum för levande historia & RFSL Ungdom.

Lacina A. (2009). *Moderera mera*. Koala Publishing.

Lodén, A.-L. (2012). *Att bygga en demokrati i skolan*. Stockholm: Föreningen Ordfront & DemokratiAkademien.

Mediekompass & Statens medieråd (2014). *Expert på medier – medie- och informationskunnighet i Lgr 11*.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2015) *Öppna skolan! Om hbtq, normer och inkludering i årskurs 7–9 och gymnasiet*. Stockholm: MUCF

Pihlgren A. S. (2012). *Demokratiska arbetsformer – värdegrundsarbete i skolan*. Studentlitteratur AB.

Regeringens skrivelse 2013/14:191 *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*

Regeringens proposition 2017/18:17 Politisk information i skolan

Skolinspektionen (2012). *Skolornas arbete med demokrati och värdegrund. Kvalitetsgranskning. Rapport 2012:9*. Stockholm: Skolinspektionen.

Skolverket (2010). *Skolor som politiska arenor. Medborgarkompetens och kontrovershantering*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013a). *Forskning för klassrummet – vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i praktiken*. Forskning för skolan. Stockholm: Skolverket 2013.

Skolverket (2013b). *Förskolans och skolans värdegrund – förhållningssätt, verktyg och metoder*. Stödmaterial. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2015). *Systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet*. Skolverkets allmänna råd med kommentarer. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2016). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* (reviderad 2016). Grundskolan. Stockholm: Skolverket.

Statistiska centralbyrån (2013). *Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige – en studie om representativitet, avhopp och synen på uppdraget*. Demokratistatistik rapport 15. Örebro: SCB 2012.

Sveriges Kommuner och Landsting (2018.) *Politiska partier i skolan – Vad gäller?* Stockholm: SKL.

Thurén T. (2013). *Källkritik*. Liber AB.

Ungdomsstyrelsen (2010a). *Upplevelsebaserat lärande – Pedagogik*. Elektronisk källa: www.mucl.se

Ungdomsstyrelsen (2010b). *Fokus 10 – En analys av ungas inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga med attityd 2013 – Ungdomsstyrelsens attityd och värderingsstudie*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Lagar

Skollagen (SFS 2010:800)

Svensk författningssamling (1974:152)

Elektroniska källor

Barnombudsmannen

Barnombudsmannen (2009). *Jag vill säga något*. www.barnombudsmannen.se/globalassets/systemimporter/publikationer2/jvsn_rod_2009.pdf

Diakonia

www.diakonia.se/Engagera/Varderingsovningar/

IIS, Internetstiftelsen i Sverige

www.iis.se/lar-dig-mer/guider/kallkritik-pa-internet/

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

www.ungdag.se
www.mucl.se

Skolverket

www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-ansvar/politisk-information-i-skolan

www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/kollakallan

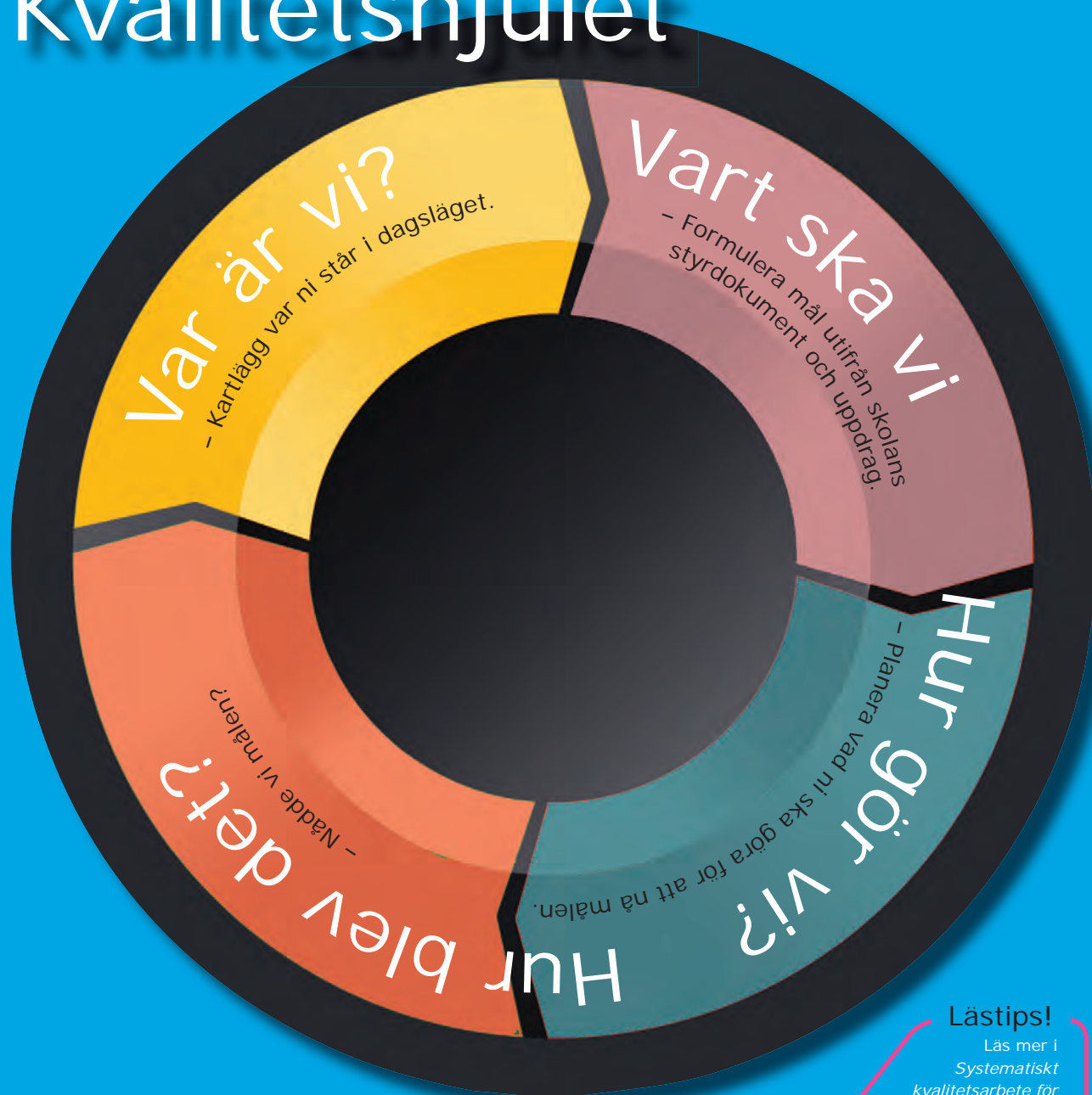
www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/utveckla-undervisningen/undervisa-om-kontroverSELLA-fragor-1.257318

www.skolverket.se/skolutveckling/kvalitetsarbete

Statens medieråd

<https://statensmedierad.se/laromedier/mikformig-digitalutbildning.1871.html>

Kvalitetshjulet

Lästips!

Läs mer i
*Systematiskt
kvalitetsarbete för
skolväsendet*
(Skolverket 2015).

Prata politik!

Prata politik! är ett metodmaterial för dig som arbetar på högstadiet eller gymnasiet. Det är ett stöd för lärare som vill bjuda in politiska partier till sina skolor.

I materialet finns exempel på olika metoder, tips och diskussionsfrågor som kan användas i klassrummet före, under och efter att partierna bjudits in till skolan.